

קונטרס
יד הסימנים

בו יבואר עניני הסימנים שבסוף
פרשיות התורה
ונלווה אליו פרק אחד שבו יבואר
ענין הפרשיות המחוברות והנפרדות

מאת
ברוך ב"ר חיים יוסף דוב גלאטצער ז"ל
ברוקלין, ניו יורק
מנחם אב, תשע"ט

כל הזכויות שמורות

להזמנות, הערות והארות:

S. Glatzer

rabbiglatzer@gmail.com

הפקה:

JewishSelfPublishing

info@jewishselfpublishing.com

www.jewishselfpublishing.com

(800) 613-9430

לרגל יום השלושים
להסתלקות של אבינו עטרת ראשנו
ר' ברוך ב"ר חיים יוסף דוב ז"ל
שייף עייל ושייף נפק
הלך בתמימות ובאמונה
וראשית חכמתו יראת ד'
אהוב למקום ואהוב לבריות
הניח אחריו ברכה
אוצר בלום של חידושי תורה
ודורות של יראים ושלמים
ת.נ.צ.ב.ה.

הקדמת בני המחבר

אבינו, ר' ברוך ב"ר חיים יוסף דוב גלאטצער ז"ל, נולד להוריו בר"ח תמוז תרצ"א, בברנקס-ניו יארק. זקנו, ר' ברוך, היה מחסידי רוז'ין מעיר פאטיק, וכבר הביא כל משפחתו לאמריקה אחר מלחמת העולם הראשון.

אבינו היה אחד מחמשה אחים. אביו-זקנינו, ר' יוסף, העתיק המשפחה מהברנקס מיד כששמע שהחדר בו למד בניו עד אז, לא היה בדרגה של יראת שמים וחינוך טהור כאשר הוא שאף בעד צאצאיו. ולכן הוא עזב את עיר מולדתו ובית אביו והלך לו לוויילימסבורג כדי להכניס את בניו למוסד הקדוש, ישיבה תורה ודעת. מסירות נפשו בעד חינוך משפחתו עמד לו, וזכה לראות בניו שילשים וריבעים של שלמים ויראים.

אבינו היה בעל כשרון גדול, עם ידיעות רחבות בכמה וכמה מקצועות. אבל עיקר שאיפתו ומחמד נפשו היה בתורת ד' תמימה, בו שקד בכל עת מצוא, ודקדק לכתוב על הספר אלפי דפים מלאים דברי תורה, כל מה שדלה מלימודיו בהמתדה, בין מה שראה או שמע, בין מה שחידש מעצמו. על אף שראינוהו יושב וכותב במשך עשרות השנים, לא הבינו עד היכן הדברים הגיעו, עד שחיפשנו בכתביו לאחר ששבק חל"ח, ומצאנו אוצר בלום של כתבי ידו, גם לרבות שיעורים ששמע בימי עלומיו מרבותיו הגדולים, כגון הרה"ג ר' ראובן גרוזאווסקי זצוק"ל והרה"ג ר' אליהו משה שיסגל זצוק"ל, כשלמד בישיבה תורה ודעת. כל זה היה נעלם מן העין מחמת צניעותו הנפלאה וענוותנותו הגדולה.

בכלל לא היה מדבר אודות עצמו, גם לא היו לו שאיפות לעניני העולם הזה. היה מקיים שתי הכתובים כאחד - 'גיע כפיך כי תאכל, ושבתי בבית ד'. היה חביב על כל אחד ואחד בגלל המידות התרומיות שלו, וקבל כל אדם בסבר פנים יפות, עד שכולם משבחים ואומרים שירו ושבחו.

היה מסור לגמרי לאמינו ע"ה, ועליהם אמרו איש ואשתו שלו' ביניהם. דר בבית יחד עם חמותו למעלה משלושים שנה, וכיבדה לאין שיעור, ומעולם לא שמענו או ראינו אפילו הרושם הקטן ביותר של אי-סבלנות או אי-נעימות. שכנה שרוי' ביניהם. מעולם לא שמענו או ראינו אפילו הרושם הקטן ביותר של אי-סבלנות או אי-נעימות בינו לבין אמינו, רק אהבה ושלו' ביניהם.

מקצרים אנו במקום שצריכים להאריך ולהעריך.

קונטרס קטן זה מוגש לרגל יום השלושים להסתלקותו, ובזה יהיו שפתיו דובבות בקבר, עד שיקיצו שוכני עפר ונזכה לקבל פניו, בביאת גואל צדק בב"א.

בני המחבר

מנחם אב תשע"ט

הקדמה

פרק א'

שם הספר הקטן הזה קראתי "יד הסימנים" שהוא בגמ' "ברוך" עם הכולל, כידוע מ"ש החיד"א ז"ל בספרו (דבש לפי ג', י"ד) כשעושים גימטריאות וחסר אחד אינו כלום עיי"ש, שהכולל משלים, וכן כתב הבית יוסף או"ח סי' תקפ"ב. והנה ידעתי שבספר הזה חסר הרבה יותר מאחת ולא עשיתי כאן דבר שלם, ולהכי קראתיו בשם "יד הסימנים" לפי שאינו אלא אחיזת יד של הכלי, ויבאו אחרים ויגמרו את הכל וגם ימלאנו.

והראשון שעוררני לשים עיני בסימנים הוא הרה"ג מוה"ר העשיל ז"ל מקראקא, רבו של הש"ך והט"ז. בספר חנוכת התורה (הוא לא חברו אבל ליקוט תורתו הוא) מביא מאמר על הסימן מיכא"ל שבסוף פ' תצוה. ואמרתי בלבי שא"א שצדיק וגאון כמוהו יאמר פלפול על סימן, אם לא שיש לסימנים אלו מקור עתיק ונאמן.

ועיין שם בפ' תצוה שכתבנו מס' מגלה עמוקות דרש על הסימן מיכא"ל, וכתב הוא ז"ל שם והובא בספר מבין חידות במפתח המסורה - מעתה דין תבין כי לא לחנם מסורה ארשת סימניהם אשר נתנו במלות קצרות כי תחתיהם סודות ועניינים נפלאים, לכן אין ראוי להעלים עין מלעיין ומלחקור אחר ענייני סתריהם אולי יישר בעיני ד' ויצליח לכל משכיל אל כל אשר יפנה, ויקוים בנו בקשת המשורר גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך. עכ"ל.

והסיבה שניגשתי למלאכה זו היא מפני שכל ימי תמהתי למה מכל המחקרים בכל הספרים לא מצאתי כלום אודות הסימנים שבסוף כל פרשה, שיש סימן לכל פרשה על סכום הפסוקים שבאותה פרשה, ולא נזכר בשום מקום מי עשאו ולמה בחרו דוקא בתיבה זו ולא בתיבה אחרת. וחשבתי בלבי שאם אתחיל במצוה יבאו אחרים הראויים לכך ויגמרוה.

והנה מצד הדין אם היו הדברים האלה דברים הנוגעים להלכה, הייתי ירא לגשת אל הקודש שלא אכשל בדבר הלכה ושלא יארע דבר תקלה על ידי שלא אומר על טמא טהור ולא על טהור טמא, ולא על מותר אסור ולא על אסור

מותר. אבל לדרוש, אע"פ דאיתא בגמ' (שבת סג.) שאין המקרא יוצא מידי פשוטו, מ"מ התורה ניתנה לדרוש במ"ט פנים (פסדר"כ פ' פרה ד"ה מזוקק), וע' פנים (אותיות דר"ע נוסח א' אות א' בא"ד שבעים שמות של מט"ט, ובתשובת הרדב"ז ח"ג תרמ"ג בסוף מביא בלשון אחז"ל). והכוונה בזה כתב מה"ר נטע ז"ל משינאוי בספרו קישוטי כלה, כי התורה ניתנה ברמז וכל א' שמחדש איזה דבר, הוא עפ"י הדבר הזה שניתן השגה לנשמה שלו בהר סיני, ולכך אל יאמר האדם שאין כן כוונת המקרא הזה, כי זאת הוא בדבר שנוגע לענין דינא אם נשתנה הדין ע"י הפירוש, אבל לדרוש נתנה לדרוש בכל אופנים המועילים, ואחד המרבה וכו' ובלבד שיכוין לבו לשמים ולא לשום יוהרא. עכ"ל.

ובספר הברית בהקדמה כתב, חייב כל אדם לכתוב כל דבר מדברי תורה וחכמה או מוסר ד' ואם לא יכתוב ענוש יענש, כמ"ש חז"ל (זוה"ק תזריע מו:). כמה דעונשא דהאי בר נש בגין מלה בישא, כך ענשי בגין מלה טבא דקאתי לידי' ויכיל למללא ולא למליל וכו'. ואפי' אם הדבר מועט וקל ולא עמוק בסברא מ"מ צריך לכתוב. וכן איתא (ספר החסידים תק"ל) שהקב"ה גוזר על אדם כמה ספרים יכתוב, וכל מי שגלה הקב"ה לו דבר תורה ואינו כותבו ויכול לכתוב, הרי גוזל מי שגילה לו, כי לא גילה לו אלא לכתוב, וז"ש (קהלת י"ב, י"ד) האלקים יביא במשפט על כל נעלם, כלומר שיביא במשפט מי שגורם שנעלם הדבר ההוא. עכ"ל.

פרק ב'

כתב בספר החסידים סי' שס"ז, חכמים הראשונים לא היו כותבים ספריהם בשמם ולא היו מניחים לכתוב שמם על ספריהם כגון מי שחיבר תורת כהנים מכילתא ברייתות ומדרשים ואגדות וכו' לא כתבו בספריהם אני פלוני בר פלוני כתבתי וחברתי זה הספר, כדי שלא יהנה בעוה"ז ויפגום שכרו בעוה"ב, או היו ממעטים לו בעוה"ז זרעו ושם טוב מזרעו כנגד הנאה שנהנה בעוה"ז שקבל הנאה על שמו. עכ"ל.

ובשם הגדולים מהחיד"א ז"ל מערכת ספרים אות ז' ערך ס' הזכרונות מאריך בזה, וכתב ומה שנתפשט המנהג שכל מחבר מזכיר שמו על הספר, לפי שיטה זו אפשר לתת טעם שיהי' לזכרון לו ולזרעו אחריו שיליצו בשמים עליהם מלאכי החסד ששומעים שמזכירים שמו לטובה בתורה ומליצים טוב בעדם.

ועוד שכיון שמצינו (סנהדרין צג:) דנחמי' נענש שלא נקרא ספרו על שמו, א"כ בדורות אלו אם לא יזכירו שמם על ספרם, יאמרו שזה ה' עונש להם שלא נקרא הספר על שמם. ועתה אשר עינינו רואות שמזמן הגאונים כל מחבר ספר כותב שמו עליו, יש להחזיק במנהגם, ושאי התנאים ואמוראים שכתוב בספר החסידים דיש מהם מי שנהג זה שלא להזכיר שמו דלפי עליונותם המופלא היו נזהרים גם בזה הדקדוק וכוונתם לשמים, אך מזמן הגאונים עד עתה לא מצינו מי שנזהר בזה, וכמעט מי שרוצה לנהוג כך בדור יתום יהי' רמות רוחא כי מורה שהוא כבר שלם ורוצה לקיים גם זה הדקדוק דלא יבצר שלא יודע בדורו, ואע"ג דלבו לשמים וכוונתו לטובה, איכא לזות שפתים שרוצה להראות חסידות יותר מכמה גאוני וגדולי עולם, עכ"ל.

ונ"ל ב' ראיות אחרות לכתיבת שם המחבר, א' דאיתא במדרש (תנחומא האזינו ה') ה' ה' ה' תגמלו זאת, ה"א רחוקה מן השם למה שהוא סיום חתימתו של משה, קח ראשי תיבות של הפסוקים עד ה' מהלד' כגון ה' מהאזינו, וי' מיערוף, כ' מכי' שם ד' אקרא, ה' מהצור, ש' משחת לו, ה' מהלד', ותמצא שהכל עולה בגימ' כמנין משה, וזו היא חתימתו של משה כאדם שמסיים ספרו וחותם את שמו בסיום ספרו, ולכך ה' רחוק מהשם. ע"כ מהמדרש תנחומא.

וראי' ב' מסברא, דאיתא בפתיחה לשם עולם (מהרב ראובן מרגליות) שמביא (תנחומא במדבר כ"ב) א"ר חזקי' א"ר ירמי' בר אבא בשם ר' יוחנן כל שאינו אומר דבר בשם אומרו עליו הכתוב אומר (משלי כ"ב, כ"ב) אל תגזול דל כי דל הוא, וצריך אדם כשהוא שומע דבר לומר אותו בשם אומרו. ומוכח שכל מאמר נחשב כקנין האומרו שהקנו לו מן השמים הזכות שיהי' דבר זה נקרא על שמו, ולכן (ילקוט משלי כ"ב על הפסוק אל תגזול דל) מי שאינו אומר דבר בשם אומרו עובר בלאו אל תגזול דל, ואמרו (מדרש פנים אחרים בספרי אגדתא לאסתר [באבע"ר לג:]): כל שאינו אומר דבר בשם אומרו הורג נפשות. ואע"פ דאיתא בגמ' (סנהדרין צ:) כל מי שנאמרה "הלכה" בשמו בעוה"ז שפתותיו דובבות בקבר, אבל בגמ' אחרת (יבמות צז.) איתא כל ת"ח שאומרים דבר "שמועה" מפיו בעוה"ז שפתותיו דובבות בקבר, ובכן לא לבד בדבר הלכה אך גם על כל מאמר אגדה חייב להזכיר שם האומר, וא"כ ע"כ שצריך המחבר להודיע מי כתבו שלא יגרום שאחרים יאמרו דבר שלא בשם אומרו ויעבור המחבר על לפני עור, שגורם שאחרים יעברו באל תגזול דל.

ובהקדמה לס' הרוקח מר' אלעזר מגרמייזא ז"ל (העתקתיו עפ"י מה שמצאתי בהערות לס' רב פעלים מה"ר אברהם בן הגר"א ז"ל, לפי שבספר גופא אין החשבונות עולין יפה לפי שיש טעיות הדפוס) כתב שכל אדם צריך לרשום שמו בספרו, כמו תנא דבי אליהו מתחיל ויגר"ש הוא את האדם, כי ויגר"ש כמו תנ"א דב"י אליהו, ומדרש תדש"א מתחיל תדש"א הארץ דש"א פ"י תדש"א כמו ז"ה רב"י פינח"ס ב"ן יא"ר, ומדרש בראשית רבה מתחיל ואהיה אצלו אמון אהיה שעשועים יום יום, ואהי"ה שעשועים כמו רב"י הושע"א רב"ה (עם הי"ב אותיות שלו) ובפרקי דר"א מתחילין (לא מצאתי בדפוס שלי) מ"י ימל"ל גבורות י"י כמו אליעז"ר ב"ן הורקנו"ס, וכן סדר עולם מתחיל מאדם ועד נח מאד"ם כמו יוס"י (עיין כן בהגהות יעב"ץ שם, וכתב: חסר א' שמשלים הכולל בכל מקום, עיי"ש), ולכן קרא ספרו רק"ח בגימ' אלעז"ר. והוא בעצמו לא רמז שמו בתוך הספר גופא כמו המדרשים שהביא, רק בשם הספר, וא"כ גם אני הסתפקתי בזה, עיין בהקדמה למעלה. וכן ספ"ר חסידי"ם גימ' ז"ה יהוד"ה בן שמואל עם הכולל (ברית עולם מהחיד"א ז"ל בריש ס' חסידים).

פרק ג'

על דבר מחבר הסימנים נ"ל מהא דחזינן שהסימנים שבסוף פ' לך, וישלח, ושמות, הם אנשים שנשאו נשים נכריות ואח"כ גרשום עפ"י צוואת עזרא הסופר ועשו תשובה, מכאן רא' שעזרא עצמו עשה הסימנים שבסוף כל הפרשיות, ועיין ס' אוצר ישראל חלק ח' סוף דף 45, כי מעשרת התקנות שתיקן עזרא, התיקון היותר גדול הי' הרחקת נשים הנכריות וטהרת המשפחות בישראל. ועיין בגמ' (מגילה טו.) ומאן אפריש נשים נכריות, עזרא, ומזה הביא שם הגמ' רא' דמלאכי זה עזרא דכתיב בנביאות מלאכי (מלאכי ב', י"א) בגדה יהודה וכו' ובעל בת אל נכר. א"כ עזרא רצה להראות גדול התשובה (ברכות לד:) דמבקום שבעלי תשובה עומדים אפי' צדיקים גמורים אינם יכולים לעמוד, או אפשר זה הי' כמו שכר להם והכרה.

והנה בשאר פרשיות ג"כ יש אנשים שנזכרים לסימן והם ג"כ היו מאנשים שנשאו נשים נכריות, אבל לא ציינתים כאן משום שבשמות אלו היו ג"כ אנשים אחרים בתנ"ך ששמותיהם שווים, ולא הי' לי רא' ברורה לאיזה מהם כוון בעל המסמן.

ומצאתי שבתוך הסימנים יש כמה וכמה שמות שהם נזכרים בעזרא, נחמי', ודברי הימים, ואיתא (ב"ב טו.) "עזרא כתב ספרו", ונחמיה ועזרא היו ספר א' בזמן התלמוד [אוצר ישראל שם דף 46], "ויחס של דברי הימים עד לר'".

הרבה אנשים נזכרים ע"י הסימנים והם אנשים שעלו מבבל בימי עזרא, וצ"ל דזה ג"כ הוי כמו שכר והכרה, לפי דאיתא בגמ' (יומא ט:) ריש לקיש הוי סחי בירדנא אתא רבה בר בר חנה יהב לי' ידא, א"ל אלהא סנינא לכו (פירש"י לכל בני בבל שלא עלו בימי עזרא ומנעו השכינה מלבוא מלשוב לשרות בבית שני) דכתיב (שיר השירים ח', ט') אם חומה היא נבנה עליה טירת כסף ואם דלת היא נצור עלי' לוח ארז, אם עשיתם עצמכם כחומה ועליתם כולכם בימי עזרא נמשלתם ככסף שאין רקב שולט בו (פירש"י כך לא הייתם חסרים שכינה), עכשיו שעליתם כדלתות (פירש"י שער שיש בו ב' דלתות פותח א' וחבירו סוגר כך עליתם לחצאין), נמשלתם כארז שהרקב שולט בו (פירש"י מקצתו תולעת אוכלתו מתוכו ומקצתו קיים כך קצת חזון שכינה הי' שם וכולו לא הי'). וכתב המהרש"א שם דזהו הפי' בגמ' (ברכות ד.) ראויין היו ישראל ליעשות להם נס בימי עזרא אלא שגרם החטא, היינו שלא עלו כולם.

וא"כ בזאת הי' עזרא מכיר ומציין האנשים שעלו מבבל ע"י הסימנים בסוף כל פרשה. ועיין פ' תולדות הסימן על"ו.

ופעמים נזכרים ליום, ואע"פ שאיתא בגמ' (יבמות פו:) שקנס עזרא ליום במעשר ואיכא מ"ד הטעם משום שלא עלו הלויים בימי עזרא, מ"מ איתא בתוס' שם (ד"ה ומבני לוי) דלויים שקצצו את בהונות כשאמר להם נבוכדנצר שירו לנו משיר ציון, הם עלו מבבל. גם נזכרים בסימנים לפעמים זקנים של עזרא ברצותו לציין יחוסו, וגם נזכר לפעמים נביאים.

ונ"ל דלכן נזכרים הרבה ממלכי ישראל ויהודה או סתם אנשים משבט יהודה לסימנים, משום שאז בשוב עזרא ובנ"י מבבל הי' להם התחדשות המלוכה ג"כ. עוד ראינו ברש"י (דברי הימים א ג', ו') "שכל הספר דברי הימים נכתב מפני כבודו של דוד וזרעו". ובפסוק א' כתב רש"י "עזרא כתב ספר היחס הזה" (דברי הימים).

ולפיכך מסתבר דלכן השתמש עזרא בשמות בני דוד המוזכרים (בדברי הימים א ג', א-ח') לסימנים ג"כ משום אותו הכבוד. ואלו שלא השתמש בהן

הוא משום שאין מספר שמותן עולה שוה לשוה פרשה בפסוקיו, ואלו הן שהשתמש בהן: אמנון (וירא) - דניאל (קרח) - אדניה (וילך) - ונגה (קדושים) - אליפלט (לא עלה שוה - אבל דומה לו אליפלהו) (פנחס) - פלט (שלח) - אמציה - חזקיהו (בראשית ומקץ).

ועיין בפ' חיי שרה שכתבנו שעזרא מזכיר בניה (תזריע) ויהוידע (חיי שרה) לסימנים לפי שהם היו מהסנהדרין, ואז כשעלו מבבל ובנו המקדש הי' התחדשות הסנהדרין.

ובכל מקום שאין הסימן שם איש רק סתם מילה, לרוב לקוחים הם מאותה פרשה גופא, חוץ מהיוצאים מן הכלל, כמו פ' ויקרא, פקודי, עקב, וברכה.

והנה עשיתי טבלא מיוחדת לכל הפרשיות, תיבות הנמצאות בכל פרשה שהיו יכולים להשתמש בהן לסימן לאותה פרשה, והטעם שלא נשתמשו בהם לסימן, לרוב נראה לעין או מטעם, א' שהתיבות אינם בביטוי אחד כגון (לך לך ט"ו, ג') "הן לי לא", או (ויצא ל"א, ב') "לבן, והנה". ב' שאינם לפי כבודה של תורה כגון מילת "בהמה" או "עון" או שם עוף טמא. ג' מפני שהתיבה מצוי' הרבה פעמים בתורה ואינה ראוי' לסימן מובהק כגון "פניו", "מלאכה", "מן", "כי", "לי", "עמו", "עמור" וכדומה.

והנה הני ד' פרשיות שזכרתי שלא לקח הסימן מאותה פרשה, אם תעיין בטבלא זו תראה מדוע: פ' פקודי יש בה ד' אפשריות, ג' מהם שמצוי הרבה בתורה, והרביעי אינו בביטוי א'. פ' ויקרא, אפשרות א' מצוי הרבה בתורה. פ' עקב ג"כ אפשרות א' מצוי הרבה בתורה. ופ' ברכה ליתא כלום תיבה אפשרות באותה פרשה.

פרק ד'

עזרא נקרא "הסופר" (נחמ' ח', ה') סופר מהיר בתורת משה (עזרא ז', ו') ואיתא (קידושין ט.) למה נקרא שמן סופרים, שהיו סופרים כל אותיות שבתורה שהיו אומרים ו' דגחון חציין של אותיות של ס"ת, דרש דרש חציין של תיבות, והתגלח של פסוקים, א"כ הי' עזרא הסופר ראוי ונכון לו לעשות סימנים על

סכום הפסוקים, שהי' בקי בפסוקים, ובמספר האותיות כדי לעשות סימנים, דהא איתא בגמ' (שם) בפסוקי נמי לא בקיאין. ואם בזמן הגמ' לא היו בקיאין בפסוקי כש"כ אח"כ עד היום, וע"כ היה בעל המסמן קודם זמן הגמ', ומי הי' ראוי אם לא סופרים הראשונים שמזכירה הגמ'. ובמס' שקלים ה' א' (יג:) כתוב: עזרא הכהן הסופר וכו' כשם שהי' סופר בדברי תורה וכו'. וביאר הקרבן העדה שמנה כל האותיות שבתורה שבכתב ועשה המסורת.

גם איתא (ילקוט ראובני שמות בשם סודי רזא) עזרא תיקן הטעמים והנקודות והתגין על ג' ס"ת שמצא אחר החורבן. (עיין תורה שלמה חלק י"ט, מילואים דף שע"ו, שמבאר מאמר זה). וידוע שחילוק הפסוקים תלוי בידיעת הטעמים, ונחוץ לדעת הטעמים כדי לדעת איפה הפסוק נגמר. הרבה מחברים מזכירים הסימנים שבסוף כל "ספר" שבתורה ומי עשאם, אבל רק מחבר א' מצאתי שמזכיר הסימנים שבסוף כל "פרשה", בס' אוצר ישראל חלק ח' דף 273 כתב הרב חיים הירשענזאהן שבעלי המסורה בטבריה השתדלו למנות עכ"פ הפסוקים ולציין מספרים בסימן בסוף כל ספר מתנ"ך. חכמי טבריא הם בן אשר ובן נפתלי שחיו במאה העשירית (800-900 c.e.), ומשמע מדבריו שהם לא עשו הסימנים שבסוף כל פרשה ופרשה.

ובספר מבוא לתורה שבכתב ושבע"פ (קורמן - תשכ"ו) דף 28-29 כותב שהפרקים שבתנ"ך נעשו ע"י נכרי, והיהודים היו אנוסים לקבל החלוקה לפרקים כדי שיוכלו למצוא ולצטט את הפסוקים בתנ"ך בעת הויכוחים הרבים שהוטלו עליהם בעל כרחם ע"י השליטים והנוצרים, ואח"כ נשתכח אצל היהודים מי עשה החלוקה לפרקים, ואחדים מבעלי הדפוס ספרו את הפרקים של כל ספר והמציאו להם כביכול סימנים, עכ"ל. ואינו מזכיר כלום אודות הסימנים של הפסוקים.

בס' דקדוקי הטעמים מר' אהרן בן אשר ממקום מעזיה הנקרא טבריא אשר על ים כנרת מערבה (היא בן אשר בעל המסורת) יש סימנים לכל חומש ולכל התורה, אבל לא לכל פרשה.

בס' מסורת המסורת (אליהו בחור) כתוב, המעשה אשר עשו בעלי המסורת הוא שהשתדלו בכל מאמצי כחם ולא נחו ולא שקטו עד שמנו כל הפסוקים והתיבות והאותיות מכל ספר וספר, לפיכך קראו להם סופרים וכו', וכן מנו

מספר לפסוקים וכו' ונתנו בהן סימנים, כגון בראשית פסוקים קמ"ו סימן אמציה, נח פסוקים קנ"ג סימן בצלא"ל, וכן בכל פרשה נתנו שם אדם לסימן.

ובזה באתי לעורר עליו, דאם כן, שבן אשר עשה הסימנים שבסוף כל פרשה ופרשה שבתורה, למה לא הזכירם בן אשר בספרו דקדוקי הטעמים, כשמזכיר (בדף 55) סכומים וסימנים לכל התורה לפסוקיהם ולנביאים ולכתובים? ועוד, למה הוצרכו בעלי המסורת של טבריא להביא לסימנים שמות של אנשים שחיו בימי עזרא או שנשארו נשים נכריות בימי עזרא ואח"כ גרשום על פי צוואת עזרא, המבלי אין קברים בטבריא שחפרו אחרי מתי עולי בבל? והלא ראינו שבכל פעם שאין הסימן שם של אדם או של מקום רק סתם מילה, רובו ככולו נלקח מתיבות שנמצאו באותה פרשה (ולא כמו שאמר הוא שבכל פרשה נתנו שם אדם לסימן), וא"כ הי' יכול למצוא כמעט בכל פרשה תיבה או תיבות להשתמש בהן לסימן, ולא לקחת שמות של אנשים שאין להם חיבור לפרשה או שייכות לאנשי טבריא. אלא ע"כ עזרא הסופר בעצמו עשאו כמו שכתבנו לעיל והוא בחר דוקא באותן אנשים להכרת הטובה שעלו מבבל כנגד הזרם, וגם לאותן ששמעו לו לגרש הנשים הנכריות. אבל לבן אשר ובן נפתלי לא הי' להם שום סיבה לעשותן לסימנים. ולהלן עשיתי טבלא לצייר איך בכל פרשה הי' תיבה או תיבות לקוחים מאותה פרשה גופא שהיו יכולים להשתמש בהן לסימן.

ועיין בדברי הימים-א (ט', א'-ט"ז) שעזרא כתב קצת מאותן שעלו מבבל ראשונים, ואותן שמות שחשבונון עולה למנין פסוקים של פרשה בתורה, השתמש לסימן, והשאר שלא השתמש בהן הוא משום שאין חשבונון עולה שוה למנין פסוקי הפרשה, ואלו הן שהשתמש עזרא בהן שם: יעאל (וארא) - סלוא (שופטים) - סנאח (בשלח - ויקהל) - עזי (חוקת) - חלקיה (במדבר) - מלכיה (דברים) - עבדיה (שמיני).

וכל זה לא לדעת המהרש"א, דאיתא בגמ' (ב"ב טו.) עזרא כתב ספרו ויחס של דברי הימים עד לו, ופירש"י עד שייחס עצמו. והקשה המהרש"א שהרי לא ייחס עצמו בס' דברי הימים (וגם שם עזרא לא נזכר כלל בדברי הימים)? ופי' המהרש"א בדברי הימים-א (ה', כ"ט-מ') כתיב היחוס מאהרן הכהן עד שריה שהוא אביו של עזרא, וזהו פירוש הגמ' "עד לו" ולא עד בכלל, דשם עזרא לא נזכר. וא"כ סבר המהרש"א דעזרא לא כתב קפיטל ט' שבא אח"כ,

שבה מזכיר קצת מאלו שעלו מבבל. אבל רש"י שם (ט', א') כתב שעזרא כתבו, עיי"ש, וא"כ צריך להבין עדיין סברת רש"י, "עד לו, עד שייחס עצמו".

והנה לפי דעת ר' יעקב עמדין ז"ל בהקדמת ספרו לחם שמים, וכן בשם הגדולים ערך ש' - רש"י - 35, שאין הפירוש של דברי הימים שבידינו מרש"י, יתיישב רש"י שבגמ' כהמהרש"א. ולא קשה על זה שפי' בדברי הימים, שהמחבר ההוא יפרש הגמ' כר"ח בתוס' שם ד"ה עד לו, שכתב עזרא עד תיבת "לו" בקפיטל כ"א בדברי הימים-ב.

ונ"ל עוד דאפשר מזה גופא ראי' שרש"י לא כתב לדברי הימים הפי' שבידינו, כיון שכתב בקפיטל ט', א' (דברי הימים-א) שעזרא כתב אותו קפיטל, ולפי פירושו (ב"ב טו.) שעזרא כתב עד שייחס עצמו, הא לא מצינו שם עזרא בכל דברי הימים רק ייחוסו עד אביו בקפיטל ה', וא"כ ע"כ לא כתב עזרא רק עד קפיטל ה', וכמו שכתב המהרש"א. וראי' זה יותר חזקה מהראי' של שם הגדולים (שם) שכתב בשם תוס' (יומא ט. ד"ה ולא), דעזריה לא ה' בימי שלמה וכו', ושוב מצאתי כן בפ' דברי הימים שפירשו תלמידי רב סעדיה עכ"ל של תוס', וכן הוא בפ' דברי הימים-א (ה', ל"ו) שבידינו, עכ"ל השם הגדולים, ומזה רצה השם הגדולים להביא ראי' שהפי' שבידינו אינו מרש"י (רק מתלמידי רב סעדיה). והלא אפשר שאחד ראה מה שכתב האחר? וכי אם מצינו בב' מקומות דיעה א', מזה ראי' שנכתבו מאיש אחד? אבל אם במקום א' סותר מקום אחר, זה ראי' טובה שאינה מאיש אחד.

והואיל דאתי לידן האי גברא המדקדק ר' אליהו בחור, אזכיר עוד דבר ממנו שכתב בספרו מסורת המסורת דף י"א.

הנה דעת רוב האנשים שעזרא הסופר וסיעתו שהם אנשי כנסת הגדולה עשו המסורת והניקוד והטעמים על כל המקרא, ומביאים ראי' ממה שדרשו רז"ל (נדרים לו:): ויקראו בספר וכו' זה מקרא וכו', ושום שכל אלו הפסוקים (שהיו מפסיקים בין פסוק לפסוק כמו שהיתה קבלה בידם ממרע"ה), ויבינו במקרא, זה פסוק טעמים, ואמרי' לה אלו מסורת. והנה לפי פשוטו של מקרא אין הפסוק מדבר מעזרא רק הוא חוזר על המקרא של למעלה הימנו וישוע ובני ושרביה וכו' עד והלויים מבינים את העם לתורה, ועליהם הוא אומר ויקראו בספר תורת אלקים וכו' ולא על עזרא.

פיסוק טעמים ר"ל כשהיו קוראין להם עשו הפסקות באמצע הפסוק לפי כוונת הענין כמו שהי' קורא מרע"ה לזקנים, והמשל כשהי' קורא להם (ראה י"א, ל') "הלא המה בעבר הירדן אחרי", הי' מפסיק מעט במלת אחרי, ואח"כ קרא "דרך מבוא השמש" כמו שפירש"י, ע"ש. ורז"ל קראו לזה פיסוק טעמים לפי שההפסק נותן טעם ודעת להבנת הפסוק, לא שהיו להם הטעמים אשר בידינו היום, כי עדיין לא נעשו. ושם (דף כ"ב), ודעתי שהנקודות והטעמים לא היו קודם עזרא ולא בזמן עזרא ולא אחרי עזרא עד אחר חתימת התלמוד, כי לא נמצא בכל דברי חז"ל בתלמוד ובהגדות ומדרשות לא זכר ולא רמז משום נקודה או טעם לעולם, קמץ או פתח או סגול או צירי, וכן פשטא דרגא תביר ודומיהן. ועוד ראיה כי השמות מן הנקודות והטעמים רובן אינן לשון עברי רק לשון ארמי ובבלי, רק בעלי המסורה חכמי טבריא היא מעז"א שמהם קבלנו כל הנקוד, עכ"ל אליהו בחר.

ונ"ל דטעה בסברתו על הנקודות והטעמים שסבר שעזרא לא ידע מהם, כמו שטעה בסימני הפסוקים שסבר שאנשי טבריא בעלי המסורת עשו הסימנים שבסוף כל פרשה.

בס' אוצר ישראל (חלק ה' דף 29 - מקורי הטעמים) מביא שאמנם לדעת רבים מחכמי ישראל כתב משה ספר תורה שני שהי' כעצם הספר הראשון אך בהוספות נקודות וטעמים, ומסרו למלמדים הקריאה הנכונה ליחידים וכתורה שבעל פה.

ויש עוד דיעה אחרת כי המבטא וההברה של הנקודות והטעמים היתה ידועה מזמן משה רבינו, אך סימני הנקודות והטעמים נתחדשו ע"י עזרא ואנשי כנה"ג, כדי שלא ישתכחו מקרב העם, וכמו שהתיר רבי לכתוב את התורה שבע"פ משום עת לעשות לד'. וכן דעת הכוזרי (מאמר ג') כי הקריאה הנכונה נמסרה מסיני אך צורות הנקודות והטעמים הושמו בזמן אנשי כנה"ג. וכנראה לא היו הנקודות והטעמים ידועים מתחילה בשמותם רק ע"פ הברתם ונעימותם, ושמותיהם בלשון ארמי הביאו מבבל. אך המנקדים בא"י ובפרט בטבריא עד בן אשר ובן נפתלי החליפו שמותיהם כרצונם.

נפלא הוא לראות איך המבקרים המתאמצים להוריד קדושת התנ"ך משתדלים בכל עז להוכיח כי הנקודות והטעמים לא היו ידועים לחכמי התלמוד

(וכן היא דעת ר' אליהו בחור במסורת המסורת). אולם בפירוש (מגילה ג.) אמר רב איקא בר אבין בשם רב מאי דכתיב (נחמ' ח', ח') ויקראו בספר תורת האלקים מפורש ושום שכל ויבינו במקרא וכו' ויבינו במקרא אלו פיסקי טעמים ואמרי לה אלו המסורת, ופירש"י הנגינות קרויין טעמים. (ואליהו בחור סבר שפיסוק טעם הוא כוונה אחרת כמו שהבאתי למעלה, ורוצה לחלוק על איש גדול רש"י בעל ר"ה ק). וברור הוא שבזמן חכמי התלמוד כבר היו נגינות בצורתן ולא רק המבטא וההברה. גם איתא (ברכות סב.) מפני שמראה בה (בידו הימנית) טעמי תורה, פירש"י נגינות טעמי מקרא של תורה נביאים וכתובים בין בניקוד שבספר בין בהגבהת קול ובצלצול נעימות הנגינה של פשטא ודרגא ושופר מהפך, מוליך ידו לפי טעם הנגינה, ראיתי בקוראים הבאים מארץ ישראל, ע"כ לשון רש"י, ועכ"ל של פ' אוצר ישראל.

אח"כ מצאתי בשם הגדולים מערכת ספרים אות ט'-6, טוב טעם, הוא לרבי אליהו הלוי המדקק על הטעמים נדפס שנת רח"ץ, ובילדוטי ראיתי שאומר שם, ובמסורת המסורת, שהטעמים והנקודות עשו אותם אחר התלמוד חכמי טבריא. ועמו הסליחה כי הם הלכה למשה מסיני והוא בכלל מ"ש בנדרים דף לז:, וכבר ידוע שרשב"י רבו של רבי מחבר המשנה בתקוני זהר מדבר נפלאות על הטעמים והנקודות, והאר"י ז"ל בדרושי טנת"א. ועיין בזהר ח"ב סוף דף ר"ה ודו"ק ואין להאריך, ע"כ לשון השם הגדולים.

ועיין תקוני הזוהר (הוצאת ראובן מרגליות) תיקון י"ט דף לט. - תשע נקודין אינון מן קמ"ץ עד שור"ק וכו' עיי"ש, שמדבר אודות הנקודות וגם הטעם זרק"א, ובתיקון כ"א דף מז: תנועה דסליק לה לגבי בעלה דא רבי"ע ובהוא זמנא אתקרי זק"ף גדו"ל וכו' זק"ף קט"ן וכו' תבי"ר וכו' שלשל"ת דא תרוע"ה קשורה דתרווייהו דיוקנא דשור"ק. ושם (מח.) עלי' אתמר שופ"ר הול"ך פז"ר גדו"ל וכו' דא זרק"א וכו' קרנ"י פר"ה, ועוד מקומות בזהר. וידוע שהזהר נכתב ע"י תלמידי ר"ש בן יוחאי מה ששמעו או קבלו ממנו, ואפשר לכן לא נפרט שמות הטעמים בגמ' משום שהי' כעין מגילת סתרים כמ"ש באוצר ישראל לעיל, אבל בזה"ק נפרט לפי שכולו סוד, וכמו שהגמ' נכתב משום עת לעשות לד', גם הזוה"ק נתפרסם אחר זמן משום האי טעמא, והבאתי כל זה מפני שהטעמים נחוץ לדעת חלוקת הפסוקים וא"א לדעת חלוקת הפסוקים בלי ידיעת הטעמים, ומי שעשה סימנים לפסוקים ודאי הי' בקי בשתיהם.

פרק ה'

עוד אפשר לומר שהרבה סימנים לקחו מההפטרות, וכן כתוב בקובץ דעת שלמה (שנה י"ז, קר' ט', עמ' מ"ז) בשם הרה"ק רב"צ מבאבוב זצ"ל הי"ד, דעפ"י רוב יש לסימנים המוזכרים בסוף הפרשה קשר עם הפרשה או עם ההפטרה, והובא בספר פרדס יוסף החדש סוף פ' נצבים.

במאיר נתיב (אנציקלופדיה) כתב שאת זמן הנהגת הקריאה בנביא להפטרה לא נוכל לקבוע אפי' על יסוד אגדה. לפי השערתו של אליהו בחור הונהגה קריאת ההפטרה בימי הרדיפות של מלכות יון הרשעה, כשנשרפו ס"ת רבים וע"כ קראו בנביאים במקום דברי תורה. אבל יש מן הראשונים שכתבו (הובא באנציקלופדיה תלמודית חלק י' ברישא) שקריאת ההפטרה היא מתקנת עזרא (ס' המכריע [מהרי"ט] ס"י ל"א בשם ר"ת [ובס' הישר לר"ת קפב: מתקנת חכמים]), וא"כ הי' עזרא בורר מתוך ההפטרות שמות אנשים לסימנים, אע"פ שאין ההפטרה של אותה פרשה מזכיר אותו איש רק שלקח משאר הפטרות.

וכתב האנציקלופדיה מאיר נתיב (ערך הפטרה - דף 150): בימי התלמוד היו שנהגו לכתוב במגילה אחת את כל ההפטרות והיא נקראת "ספר אפטרותא", ויש שאסרו זה, רק כל נביא הקפידו לכתוב בספר מיוחד, עכ"ל. וא"כ לשיטה א' אפשר שבחר עזרא שמות מהספר אפטרותא, אף שאין ההפטרה על אותה פרשה. ולהלן עשיתי טבלא של הפטרות מס' אנציקלופדיה תלמודית חלק י' בסוף, מכל המנהגים. ובתחלת הספר כתב, שבימי חכמי התלמוד לא היו ההפטרות סדורות ובאותם הימים היו מפטירים בכל מקום שהיו רוצים (האשכול אלבק ח"א עמ' 171 [בהוצאת רצב"א אין], כ"מ תפלה פ"ב הי"ב). וצ"ב מהגמ' (מגילה ל:) לסדר הפטרות הוא חזור, שמשמע שהי' סדר קבוע. ולאח"כ הוקבעו ההפטרות (האשכול שם) והן סדורות אצלנו לכל שבת ושבת, וגם בזמננו יש חילוקי מנהגים בהפטרות, ע"כ. ובס' אנציקלופדיה מאיר נתיב (שם) כתב שההפטרות לארבע פרשיות נזכרו בתוספתא (מגילה פ"ג). בתלמוד (מגילה לא.) נקבעו ההפטרות לימים טובים, לשבת חול המועד, לשבת חנוכה, לשבת ר"ח, ולט' באב. ההפטרות לשבתות רגילות נקבעו כנראה בזמן מאוחר יותר על פי הכלל "דדמי לי" (המנהיג שבת ס' ל"ג, טוש"ע ס' רפ"ד א', וטור ס' תכ"ח), כלומר נבואות הדומות לפרשה שבתורה, אבל דמיון זה לפעמים אינו אלא ע"פ דרוש או גזירה שוה של מילה דומה.

כידוע הי' לפנינו מחזור של ג' שנים בקריאת התורה ולכן הי' להם קס"ב הפטרות לג' שנים, ואח"כ כשעברו למחזור של שנה אחת לא הי' צורך לכל הני הפטרות רק שליש מהם, ולכן כל מנהג בחר לו מתוך ההפטרות של מחזור ג' שנים מספר ההפטרות הדרושות לו למחזור של שנה אחת, ומכאן המנהגים השונים בסדר ההפטרות עכ"ל.

מצאתי נחוץ להוסיף מה שראיתי הרבה שנים אח"כ במדרש תלפיות (המחבר של ס' שבט סופר ומעיל צדקה ושאר ספרים קדושים) תחת ענף אותיות דף לד: שמביא הגמ' (קידושין ל.) כל הענין של מספר האותיות ומספר הפסוקים שבתורה, ואח"כ כתב המחבר:

הנה בודאי כיון שחכמי התלמוד טרחו למנות אותיות ותיבות ופסוקים של תורה ושל נביאים וכתובים לא לחנם, מלבד שאדם קונה שלימות בהתעסקו במספרים הקדושים האלו, כי סגולת ידיעת המספרים אלו מעלים ומרוממים ומקדישים הגוף והנפש יחד להכניסם אל הקדש פנימה וכו' עיי"ש. ואח"כ כתב: ומה גם המשיגים ויודעים במספרים אלו סודי התורה ורזי דרזין התלויי' בהם כגון חכמי התלמוד דכל רז לא נפלא מהם, שעל כונה ידיעה זאת היו טורחים לידע מספרים אילו לקנות קדושה על קדושתם בגילוי סודותיה של תורה נביאים וכתובים הבאים במספרים אלו, דכיון שהיא תורת אלקים חיים כל מספרי הפסוקים והתיבות והאותיות והנקודות והתגין כולם באו בכיוון להורות על דברים נעלמים וסודות נפלאים ורזין עלאין, עיי"ש כולו.

לוח ההפטרות (ראה בעמוד הבא) לקוח מתוך הרשימה שבסוף אנציקלופדיה תלמודית חלק י' - ויש מנהגים שונים, ולא רשמתי אלא אלו שיש בהם שייכות להסימנים שבסוף הפרשיות.

לוח ההפטרות		
בראשית	ישעי'	"כה אמר" סי' מ"ב
נח	ישעי'	"רני עקרה" סי' נ"ד
לך לך	ישעי'	"למה תאמר" סי' מ'
וירא	מלכים ב'	"ואשה אחת" סי' ד'
חיי שרה	מלכים א'	"והמלך דוד זקן" סי' א'
תולדות	תרי עשר-מלאכי	"משא דבר ד'" סי' א'
ויצא	חושע	"ויברח יעקב" סי' י"ב
וישלח	חושע	"ועמי תלואים" סי' י"א
	עובדי'	"חזון עובדי'" סי' א'
וישב	עמוס	"כה אמר ד'" סי' ב'
מקץ	מלכים א'	"ויקץ שלמה" סי' ג'
ויגש	יחזקאל	"ואתה בן אדם" סי' ל"ז
ויחי	מלכים א'	"ויקרבו ימי דוד" סי' ב'
שמות	ישעי'	"הבאים ישרש יעקב" סי' כ"ז
	ירמיו'	"דברי ירמיהו" סי' א'
וארא	יחזקאל	"כה אמד ד'" סי' כ"ח
בא	ירמיו'	"הדבר אשר דבר ד'" סי' מ"ו
בשלח	שופטים	"ודבורה אשה נביאה" סי' ד'
יתרו	ישעי'	"בשנת מות המלך עוזי'" סי' ו

משפטים	ירמ'י	"הדבר אשר הי' אל ירמיהו" סי' ל"ד
תרומה	מלכים א'	"וד' נתן חכמה לשלמה" סי' ה'
תצוה	יחזקאל	"אתה בן אדם" סי' מ"ג
כי תשא	מלכים א'	"ויהי ימים רבים" סי' י"ח
ויקהל	מלכים א'	"ויעש חירם" סי' ז'
פקודי	מלכים א'	"ותשלם כל המלאכה" סי' ז'
ויקרא	ישעי'	"עם זו יצרתי לי" סי' מ"ג
צו	ירמ'י	"כה אמר ד'" סי' ז'
שמיני	שמואל ב'	"ויסף עוד דוד" סי' ו'
תזריע	מלכים ב'	"ואיש בא מבעל שלשה" סי' ד'
מצורע	מלכים ב'	"וארבעה אנשים" סי' ז'
אחרי	יחזקאל	"התשפוט התשפוט" סי' כ"ב
	עמוס	"הלא כבני כושיים" סי' ט'
קדושים	יחזקאל	"התשפוט התשפוט" סי' כ"ב
	יחזקאל	"בן אדם דבר" סי' כ'
	עמוס	"הלא כבני כושיים" סי' ט'
אמור	יחזקאל	"והכהנים והלויים בני צדוק" סי' מ"ד
בהר	ירמ'י	"ויאמר ירמיהו" סי' ל"ב
בחוקותי	ירמ'י	"ד' עזי ומעזי" סי' ט"ז
במדבר	הושע	"והי' מספר בני ישראל" סי' ב'
נשא	שופטים	"ויהי איש אחד" סי' י"ג

בהעלותך	זכרי'	"רני ושמחי בת ציון" סי' ב'
שלח	יהושע	"וישלח יהושע בן נון" סי' ב'
קרח	שמואל א'	"ויאמר שמואל אל העם" סי' י"א
חוקת	שופטים	"ויפתח הגלעדי" סי' י"א
בלק	מיכה	"והי שארית יעקב" סי' ה'
פינחס	מלכים א'	"ויד ד" סי' י"ח
מטות	ירמיה'	"דברי ירמיהו" סי' א'
מסעי	ירמיה'	"שמעו דבר ד" סי' ב'
דברים	ישעי'	"חזון ישעיהו" סי' א'
ואתחנן	ישעי'	"נחמו נחמו" סי' מ'
עקב	ישעי'	"ותאמר ציון" סי' מ"ט
ראה	ישעי'	"עניה סערה" סי' נ"ד
שופטים	ישעי'	"אנכי אנכי" סי' נ"א
כי תצא	ישעי'	"רני עקרה" סי' נ"ד
כי תבא	ישעי'	"קומי אורי" סי' ס'
נצבים	ישעי'	"שוש אשיש" סי' ס"א
וילך	הושע	"שובה ישראל" סי' י"ד
האזינו	שמואל ב'	"וידבר דוד" סי' כ"ב
וזאת הברכה	יהושע	"ויהי אחרי מות משה" סי' א'

הנה רשימת המילים שבכל פרשה ופרשה שהיו ראויים להיות סימנים לאותן פרשיות מחמת שחשבונו עולין שוות לסימניהן

מילים הראויים להיות סימנים לפרשה		
פרשה	מספר פסוקים	מילים הראויים לסימנים
בראשית	קמ"ו	היה עובד אדמה (ד'. ב')
		פניו (ד'. ה')
		קולי (ד'. כ"ג)
נח	קנ"ג	ומן הבחמה (ו'. כ'; ז'. ב', ח')
		וימצאו (י"א. ב')
לך לך	קכ"ו	ויאהל עד (י"ג. י"ב)
		הן לי לא (ט"ו. ג')
		עון (ט"ו. ט"ז)
		ילדה לו, ולה (ט"ז. א')
		לח מלאך (ט"ז. ט', ט', י"א)
		ויפל (י"ז. ג', י"ז)
		נמול (י"ז. כ"ו)
וירא	קכ"ז	ויחזיקו (י"ט. ט"ז)
		יין בלילה (י"ט. ל"ג)
חיי שרה	ק"ה	בא בימים (כ"ד. א')
		אדע כי (כ"ד. י"ד)
		ו"אקד" (כ"ד. מ"ח)
תולדות	ק"ו	ויהי ביום ההוא (כ"ו. ל"ב)
		ועל (כ"ו. ט"ז)
ויצא	קמ"ח	לכן אחי אמו (כ"ט. י', י', ג' פעמים)
		בעניו (כ"ט. כ')

פרשה	מספר פסוקים	מילים הראויים לסימנים
		לבן, והנה (ל"א. ב')
וישלח	קנ"ד	החללים ויבזו (ל"ד. כ"ז)
וישב	קי"ב	אל אביו ואל אחיו (ל"ז. י')
		ואמך ואחיד (שם)
		יום יום (ל"ט. י')
		ויהי כהיום (ל"ט. י"א)
מקץ	קמ"ו	עד כי חדל (מ"א. מ"ט)
		העם אל (מ"א. נ"ה)
		אנחנו, ל"א (מ"ב. י"א)
		עיניו (מ"ג. כ"ט)
		פניו (מ"ג. ל"א, ל"ד)
		קום (מ"ד. ד')
		מעבדיך (מ"ד. ט')
ויגש	ק"ו	עבדיך (מ"ד. כ"א, כ"ג, ל"א; מ"ו, ל"ד; מ"ז. ג', ד')
		נוכל (מ"ד. כ"ו, כ"ז)
		אעלה (מ"ד. ל"ד; מ"ו. ל"א)
		האמין (מ"ה. כ"ו)
ויחי	פ"ה	גם הוא יהיה (מ"ח. י"ט)
		יודוך אחיד (מ"ט, ח')
		עזבו (נ'. ח')
שמות	קכ"ד	לו עוד, הבא (ד'. ו')
		חיקו (ד', ז')
		אנכי גם (ד'. י')

פרשה	מספר פסוקים	מילים הראויים לסימנים
וּאֶרָא	קכ"א	ליתא, אפי' עם ב' תיבות יחד
בֹּא	ק"ה	גם בני (י"ב, ל"א)
		עלה (י"ב, ל"ח)
		אחד יאכל, לא (י"ב, מ"ו)
		הימים (י"ג, ז')
		ימימה (י"ג, י')
בִּשְׁלַח	קט"ז	עמו (י"ג, י"ט; י"ד, ו')
		עמו (י"ד, ו'; י"ז, י"ג)
		מכון (ט"ו, י"ז)
		עליו (ט"ז, ח')
יִתְרוֹ	ע"ב	חסד (כ', ו')
מִשְׁפָּטִים	קי"ח	לאדניה, והוא (כ"א, ד')
		יקח (כ"א, י')
		אך אם יום (כ"א, כ"א)
		בעליו (כ"א, כ"ט, ל"ו; כ"ב, י', י"ג, י"ד)
תְּרוּמָה	צ"ו	ליתא
תְּצוּה	ק"א	למלא (כ"ט, ל"ג)
		אחיק, לכבוד (כ"ח, ב')
כִּי תִשָּׂא	קל"ט	ימעט (ל', ט"ו)
		נטף (ל', ל"ד)
		אחיסמך (ל"א, ו')
		ולבנה זכה בד בבד (ל', ל"ד)
		אל המחנה (ל"ב, י"ט; ל"ג, י"ג)

פרשה	מספר פסוקים	מילים הראויים לסימנים
		עליו חטאה (ל"ב. כ"א)
ויקהל	קכ"ב	נדיב לב הביאו (ל"ה. כ"ב)
		כלי המזבח (ל"ח. ג')
פקודי	צ"ב	מבן (ל"ח, כ"ו)
		לבני (ל"ט. ז')
		במים (מ' י"ב)
		כליו, והיה (מ', ט')
ויקרא	קי"א	אל הכהן (ח'. ח')
צו	צ"ו	מלאכה (ז', כ"ד)
		כל חלבו (ז'. ג')
		האילים (ח', ב')
		העדה, זה (ח'. ה')
		כל האיל (ח'. כ"א)
		ומן (ח'. ל')
		יומם (ח'. ל"ה)
שמיני	צ"א	כי היום (ט'. ד')
		הכוס (י"א. י"ז)
		כי אני (י"א. מ"ד)
תזריע	ס"ז	באדם, והובא (י"ג. ט')
מצורע	צ'	מים (י"ד. ה', ג')
		לכם (י"ד, ל"ד)
		מן (י"ד. ג', ז', ט"ז, ט"ז, כ"ז, כ"ח, כ"ט, ל', ל', ל"ז, ל"ח)
אחרי	פ'	לכל (ט"ז. ט"ז, כ"א)

פרשה	מספר פסוקים	מילים הראויים לסימנים
		הכהן (ט"ז, ל"ב, י"ז. ה', ו')
		עוד (י"ז, ז')
קדושים	ס"ד	זמה הוא (כ', י"ד)
		אביך לא (כ', י"ט)
אמור	קכ"ד	אליו, לאמו (כ"א. ב')
		יקחו (כ"א, ז', ז')
		יהי' בו מום (כ"א, י"ז)
		כי מום בו (כ"א, כ"ג)
		בהוציאי (כ"ג. מ"ג)
		מעדי (כ"ג. מ"ד)
בהר	נ"ז	ליתא
בחוקותי	ע"ח	לחם (כ"ו. כ"ו)
		ואם לא (כ"ו, י"ד; כ"ז. כ', כ"ז)
		גאל יגאל (כ"ז. י"ט, ל"א)
במדבר	קנ"ט	ידם לכהן (ג'. ג')
		מאדם עד (ג', י"ג)
		ולקחו בגד (ד', ט')
נשא	קע"ו	לא יבא, לאביו, ולאמו (ו'. ו'-ז')
בהעלותך	קל"ו	יסמכו (ח', י"ב)
		ממנו (ט' י"ב)
		יחנו בני (ט'. י"ז, כ"ב)
		ויען (י"א, כ"ח)
		וכל הלילה (י"א. ל"ב)

פרשה	מספר פסוקים	מילים הראויים לסימנים
		עודנו (י"א. ל"ג)
		עניו [מלא] (י"ב. ג')
שלח	קי"ט	וימלא כבוד (י"ד. כ"א)
קרח	צ"ה	פיה (ט"ז. ל', ל"ב)
חוקת	פ"ז	ויבאו בני (כ'. א', כ"ב)
בלק	ק"ד	מדין (כ"ב, ד' ז')
		אולי אוכל (כ"ב. ו', י"א)
פינחס	קס"ח	להם נחלה (כ"ו. ס"ב)
		לי במועדו (כ"ח, ב')
מטות	קי"ב	היה לבני (ל"ב. א')
		והיצא (ל"ב. כ"ד)
		הגלעד (ל"ב. כ"ו, כ"ט, מ')
		ועבדיך (ל"ב, כ"ז)
		ויצו (ל"ב, כ"ח)
		גלעדה (ל"ב, ל"ט)
מסעי	קל"ב	זה יהיה לכם (ל"ד. ו', ט')
		בין המכה (ל"ה, כ"ד)
דברים	ק"ה	עלה (א'. כ"א)
		לכם ובאו (א', ז')
ואתחנן	קי"ח	ומי גוי גדול (ד', ח')
		ולבניך (ד', מ')
עקב	קי"א	ועלה (י', א')
ראה	קכ"ו	עבדים (י"ג. ו' י"א)

פרשה	מספר פסוקים	מילים הראויים לסימנים
		נכון ('יג. ט"ו)
		לך עבד (ט"ו, י"ז)
שופטים	צ"ז	הוזה עוד (י"ז. ט"ו)
		לא יהיה לו ('יח. ב')
		לך, ואם ('ט. ז'-ח')
כי תצא	ק"י	עם (כ"ב. כ"ב, כ"ב)
כי תבא	קכ"ב	הלויים אל (כ"ז. ט)
		והפלא (כ"ח. נ"ט)
		וכליון (כ"ח. ס"ה)
		לכם לב (כ"ט, ג')
נצבים	מ'	ל' (כ"ט. י"ח)
וילך	ל'	יהיה (ל"א, ח')
		כי (ל"א. ו', ז', י"ז, י"ח, כ', כ"א, כ"א, כ"ג, כ"ז, כ"ז, כ"ט, כ"ט, כ"ט, כ"ט)
נצבים-וילך	ע'	ככל (כ"ט, כ'; ל', ב'; ל"א, ח')
		יהיה לי - לי כי (כ"ט, י"ח)
		בחיים - (ל', י"ט)
		אביאנו - (ל"א. כ', כ"א)
האזינו	נ"ב	בן (ל"ב. מ"ד)
		בְּנֵי (ל"ב. נ"א)
וזאת הברכה	מ"א	ליתא

הערה נחוצה

כל מקום שיש ציון ל"כת"י לוצקי", ולפעמים עם מספר, הכוונה לחומשים עתיקים, כתבי יד שנכתבו במאות ה-13-15, ונמצאו באוסף של מ. לוצקי, מומחה ידוע בענינים אלו. אבינו לא חס על כל טירחה לבדוק ולברר בכל ספר שיגלה אור בסוגיא שהוא היה עסוק בה כדי להגיע להבנה נכונה.

(בני המחבר)

סימוני הפסוקים

בראשית. קמ"ו פסוקים. אמציה"ה סימן. יחזקיה"ו סימן.

אמציה הי' מלך יהודה (מלכים-ב י"ב, כ"ג), וגם יחזקיהו (חזקיהו) הי' מלך יהודה (דה"א ד', מ"א).

ישנו יחזקיהו אחר, מעולי הגולה (עזרא ב', ט"ז).

גם פ' מקץ יש בה קמ"ו פסוקים.

בכ"ז כת"י לוצקי (ראה בהערה סוף ההקדמה) מצאתי אמציה"ה לבד בלי יחזקיהו.

בהפטרות פ' דברים כתיב (ישעי' א', א') יחזקיהו, ובהפטרות פ' ויחי (מנהג רומניא - חומש לוריא רנ"ב-רנ"ה, אנציקלופדיה תלמודית חלק י' - דף תש"ג) כתיב (מלכים-ב י"ג, י"ד) אמציה. ואפשר שלקחו הסימן מההפטרה, עיין בהקדמה.

יחזקיהו המלך שמו נכתב בד' אופנים: וחזקיהו (ישעי' א', א'), יחזקיה (מיכה א', א'), חזקיהו (מלכים-ב ט"ז, כ'), חזקיה (שם י"ח, א').

הסימן אמציה"ה יחזקיה"ו אותיות חז"ק ואמ"ץ יהיה"ה, וכן הוא הסימן בסוף פ' מקץ. ונ"ל הטעם משום דלא מצינו חזק ואמץ בתורה רק ב' פעמים - ויקרא משה ליהושע ויאמר אליו לעיני כל ישראל "חזק ואמץ" כי אתה תבא את העם הזה אל הארץ אשר נשבע ד' לאבותם לתת להם ואתה תנחילנה אותם, וד' הוא ההולך לפניך הוא "יהיה" עמך לא ירפך ולא יעזבך לא תירא ולא תחת (וילך ל"א, ז-ח), וכן שם (פסוק כ"ג) ויצו (ד') את יהושע בן נון ויאמר "חזק ואמץ" כי אתה תביא את בני ישראל אל הארץ אשר נשבעתי להם ואנכי "אהיה" עמך. והנה בזמן עזרא כשעלו מבבל לארץ ישראל, הרבה לא רצו לעלות כמו שלא רצו לעלות ממצרים בימי משה ויהושע, והצריכו חיזוק. לכן עשה עזרא הסימן בפ' בראשית שהוא ההתחלה כמו שהתחלת הדיבור של משה ליהושע וגם התחלת הדיבור של ד' ליהושע הי' חזק ואמץ, לחזק את בני ישראל כשעלו מבבל לארץ ישראל.

וכן בפ' מקץ הסימן שוה, דמצינו בס' יהושע שד' אמר ג' פעמים חזק ואמץ בעלי' לארץ ישראל (יהושע א', ו-ז; שם שם, ט'), ורש"י פי' חזק ואמץ לדרך ארץ,

חזק ואמץ בתורה, חזק ואמץ במלחמה. ולבסוף (פסוקים י"ז-י"ח), סוף הדיבור, רק "יהיה" ד' אלקיך עמך וכו' רק חזק ואמץ. ובאבודרהם כתב דמכאן המקור לכשמסיימים כל ספר וספר מחומשי התורה שאומרים לעולה חזק. ולכן מובן למה הסימן בבראשית ומקץ, דהיינו בהתחלה ובסוף, חז"ק ואמ"ץ יהי"ה.

ואפשר לכן הרבה פיוטים מסיימים בחזק ואמץ, ואפשר לכן ההפטרה האחרונה שבתורה מסיים "חזק ואמץ". גם בתהילים פרק כ"ז מסיים בחזק ואמץ לבך וקוה אל ד', וכן פרק ל"א מסיים עם הפסוק חזקו ויאמץ לבבכם כל המיחלים לד'.

ובפירוש הרוקח עה"ת רמז כעין זה בפסוק שני גויים בבטנך וכו' יאמץ (תולדות כ"ה, כ"ג) - "אמציה" להיפוך. [לא ידעתי כוונתו, ולא מצאתי ברוקח מלת "להיפוך" - בנהמ"ח]

יש עוד ב' פעמים שנזכר בתנ"ך חזק ואמץ (דברי הימים א כ"ב, י"ג; שם כ"ח, כ') שדוד אמר לשלמה, ופי' המצודת דוד ורש"י, חזק ואמץ בדבר הנהגת המלוכה, ואפשר נמי היינו טעמא דהסימן, לפי שכשעלה עזרא מבבל הי' אז ג"כ התחדשות המלוכה, כמו שכתבתי בהקדמה.

ועיין פ' מקץ מה שכתבתי אודות הסימן חזק ואמץ.

נח. קנ"ג פסוקים. בצלא"ל סימן. אב"י יסכ"ה לו"ט סימן.

בפי' הרוקח עה"ת (חי בשנת 1190 בערך) פ' נח דף קכ"ה כתב קנ"ג פסוקים, ותיבות אלף ותתמ"ב.

בצלא"ל משבט יהודה הי' בונה המשכן (כי תשא ל"א, ב').

הרן הי' אבי יסכה ואבי לוט (נזכר סוף פרשה זו).

יש בצלא"ל אחר שהי' מישראל והי' מאלו שנשאו נשים נכריות (עזרא י', ל').

לך לך. קכ"ו פסוקים. נמל"ו סימן. מכנדי"ב סימן.

נמל"ו נזכר בסוף הפרשה.

מכנדיב לא נמצא בשום מקום.

ובשאר חומשים הסימן מכנדי"י (ויניציאה 1548, 1617; כת"י לוצקי #2, #63, #64), והוא הי' מישראל שנשאו נשים נכריות (עזרא י', מ'), ואח"כ גרשו אותן. ואפשר שהשתמשו במילת מכנדי"ב אע"פ שליטא בכל תנ"ך רק מכנדי"י, משום שרצה לרמז הפסוק האחרון שבפרשה זו, כמו שהשתמשו גם בסימן נמל"ו שהוא בפסוק האחרון, והי' מכנדי"ב ר"ת מקנת כסף נכר - יליד בית, וד' באמצע רמז לד' מדרגות שנמלו: אברהם, וזרעו (ישמעאל), וזרע שפחתו שנולד בבית (יליד בית), וזרע שפחתו שנולד קודם שהיתה שפחתו (מקנת כסף). וזהו הב' סימנים נמל"ו - מכנדי"ב, שאלו נמלו.

גם פ' ראה יש בה קכ"ו פסוקים.

וירא. קמ"ז פסוקים. אמנו"ן סימן.

אמנון הי' בכור של דוד (שמואל-ב ג', ב').

ולא נ"ל שכוונתו לאמנון זו, דידוע המעשה שנעשה אתו עם תמר (שמואל-ב י"ג). ואע"פ שהרמב"ם פסק (הל' מלכים ח', ח') שתמר היתה מותרת להנשא לאמנון (עיי"ש הטעם), מ"מ לא נשא אותה ועבר על שאר איסורין.

אמנון אחר הי' מזרע כלב בן יפונה משבט יהודה (דברי הימים-א ד', כ').

בכת"י לוצקי (1# מהמאה ה-15) הסימן הוא קולי"א, והי' איש בשם קול"ה (נחמ"י י"א, ז') אבי בית עולי גולה מבני בנימין (ובאותו פסוק יש סלו"א, סי' לשופטים), ואותיות אחע"ה מתחלפות, עיין פ' וישלח קליט"ה - קליט"א. ומעניין דיש עוד איש וקל"ה (עזרא י', כ"ג) הוא קליטא, והי' מן הלויים שהושיבו נשים נכריות, וה' מתחלף בא' והי' וקלי"א אותו קולי"א, ואולי הו' נשמט בטעות הדפוס.

ובכת"י לוצקי (#6) הסימן הוא לפלו"א, והוא בן שני של ראובן (ויגש מ"ו, ט'),
וכתיב (פינחס כ"ו, ה') לפלו"א משפחת הפלאי.

חיי שרה. ק"ה פסוקים. יהוד"ע סימן.

יהוד"ע הי' אבי בניהו שר צבא דוד (שמואל-ב כ"ג, כ"ב-ב).

יש יהוד"ע אחר שהי' כהן בימי יואש המלך (מלכים-ב י"א, ד', ט').

ויש עוד יהוד"ע שהי' כהן גדול בבית שני (נחמ"י י"ג, כ"ח).

עוד הוזכר יהוד"ע אחר, בניה בן יהוד"ע מן הגבורים שעזרו לדוד (דברי הימים-א י"א, כ"ב).

נ"ל הטעם שעשה עזרא הסופר שם יהוד"ע לסימן, וכן לקמן פ' תזריע עשה שם בניה לסימן, לפי שאיתא (ברכות ד.) בניהו בן יהוד"ע זה סנהדרין, פירש"י שהי' אב בית דין, וכתבו בתוס' שם בסוף דשניהם האב והבן היו מסנהדרין. וכשעלו מבבל ובנו המקדש הי' אז התחדשות הסנהדרין, לפי שאין סנהדרין אלא בזמן שבית המקדש קיים כדאיתא בגמ' (תמורה ח.) במאי עסקינן אילימא בזמן הזה, מי איכא עיר הנדחת והתנן אין עושין עיר הנדחת אלא בב"ד של שבעים ואחד, אלא פשיטא בזמן שבית המקדש קיים. ועיין בהקדמה שכתבנו שעזרא הזכיר הרבה ממלכי ישראל ויהודה או סתם אנשים משבט יהודה לסימנים, משום שאז בשוב עזרא ובנ"י מבבל הי' להם התחדשות המלוכה ג"כ.

ע"ל טעם לנתינת סימן יהוד"ע לפ' חיי, וסימן בני"ה לפ' תזריע, דאיתא בגמ' (ברכות יח.-יח:) צדיקים במיתתן נקראו חיים שנאמר (שמואל-ב כ"ג, כ') ובניהו בן יהוד"ע בן איש חי, אטו כולי עלמא בני מתי נינהו אלא בן איש חי שאפי' במיתתו קרוי חי. (ובתוס' [שם:] בספרים מדוייקים כתיב "חיי" וקרינן "חיל" ומן הכתוב דייק הכי), ולהכי מזכיר בני"ה ויהוד"ע בפרשיות "תזריע-חיי" דהיינו "בן-חיי". בהפטרות פ' חיי שרה כאן כתוב (מלכים-א א', ח') יהוד"ע, ולזה רמז הסימן כאן, עיין בהקדמה.

גם פרשיות בא ודברים יש בהם ק"ה פסוקים.

תולדות. ק"ו פסוקים. על"ו סימן.

על"ו נזכר בסוף פרשה זו ופרקת על"ו מעל צוארך (כ"ז, מ').

ונ"ל דאפשר לפי שעזרא עשה הסימן, ואיתא בגמ' (קידושין טז:): מחלוקת אם "על"ו" מבבל היינו מעצמם, או "העלום" מבבל היינו בעל כרחם, לפיכך כתב עזרא הסימן שעל"ו מעצמם.

ובחומש שנדפס בניו יאָרק הוצאת פרדס (1951) עפ"י צילום וורארשא (1860) הסימן הוא - ויבא ל"ו יי"ן, נזכר בפרשה זו (כ"ז, כ"ה).

ובכת"י לוצקי #1 מהמאה ה-15, #2 מהמאה ה-14, #44a מטולדו משנת 1241, #63, #64.

הסימן הוא יהלא"ל, עיין פ' ויגש.

גם פ' ויגש יש בה ק"ו פסוקים.

ויצא. קמ"ח פסוקים. חלק"י סימן. מחנ"ם סימן.

מחנ"ם, נזכר בסוף פרשה זו.

הַיָּקָרִי ה' כהן ראש אב מאותם שעלו מבבל (נחמ' י"ב, ט"ו).

וישלח. קנ"ד פסוקים. קליט"ה סימן.

באמת יש קנ"ג פסוקים. עיין בפרשה זו (ל"ה, כ"ב) ויהי בשכן ישראל, יש פסקא באמצע פסוק, ואפשר חשבוה לשני פסוקים. כתב המנחת שי שם "לפי שפסוק זה בבחינה אחת הוא פסוק אחד ובבחינה האחרת הוא ב' פסוקים לכן במקצת מלותיו ב' טעמים, על דרך שכתבנו בעשרת הדברות", עיי"ש דלהכי איתא ב' פעמים אתנחתא (תחת אביו ותחת ישראל) וב' פעמים סוף פסוק (תחת ישראל ותחת עשר). רק דקשה דבתורה יש עוד ב' פעמים פסקא באמצע הפסוק (פינחס

כ"ה, י"ט; דברים ב', ח') ואם נחשבים כשני פסוקים הי' צריך להיות בפינחס קס"ט פסוקים במקום קס"ח, ובדברים ק"ו פסוקים במקום ק"ה.

הרבה שנים אחרי כתבי זאת באתי למסקנא שמפרשת דברים לא קשה, דבאמת אפשר מחמת פיסקא באמצע פסוק הי' ראוי שייחשב לב' פסוקים, רק דאפשר במקום אחר בפרשה זו החשיבו ב' פסוקים כאחד, והוא להלן (ב', ט"ז-י"ז) ויהי כאשר תמו כל אנשי המלחמה למות מקרב העם, וידבר ד' אלי לאמר, בחומש הם שני פסוקים. והנה רש"י כאן בפסוק ט"ז כתב התיבות של הפסוק ויהי כאשר תמו וגו', ולא ביאר כלום, רק הוסיף "וגו'" לומר שדבוק לפסוק אחריו, ובודאי רש"י לא חשבם לפסוק א' רק לשני פסוקים, דלהכי איצטריך רש"י להודיע שאע"פ שבכתיבה הם אינם דבוקים, אבל בהבנתה הרי הם דבוקים. אבל מי שעשה הסימן אפשר הי' לו דיעה אחרת בזה וחשבה לפסוק א', וא"כ אע"פ שבפסקא באמצע פסוק לעיל מזה נוסף פסוק א' לחשבון לפי דעתו, מ"מ כאן נתמעט פסוק א' לפי דעתו, ולהכי עדיין החשבון ק"ה פסוקים.

ומצאתי ראי' לזה שנוכל לחשוב פיסקא באמצע פסוק לפסוק מיוחד והוי שני פסוקים במקום א', מהא דאיתא במעמדות ליום ראשון פסוקים משלש תיבות "ומשמע ודומה ומשא" וכו', י"ד פסוקים כל פסוק של ג' מילים. ובהערות למטה שם בהסידור כתוב, א"ה המסורת על הפסוק "ועשית משבצת זהב" (תצוה כ"ח, י"ג), מביאה י"ד פסוקין בתורה מן ג' ג' מילין, ומנתה בתוכם "ארור טנאך ומשאריתך" (כי תבא כ"ח, י"ז), ומסדר המעמדות (כאן) השמיט פסוק זה בעבור ל' הקללה ושם במקומו "ויהי אחרי המגפה" (פינחס כ"ד, א'), אף כי הוא באמת איננו מן ג' מילין ע"פ המסורת להיותו דבוק עם "ויאמר ד' אל משה" (שלאחריו), מ"מ בעבור שיש פיסקא אחריו תפש בו למלאות מנין הי"ד, עכ"ל.

(ובאמת יש להקשות מי הכריחו למנות י"ד כלל, הי' יכול להשמיט פסוק א' של קללה מהמעמדות ויהי י"ג פסוקים של ג' תיבות, אלא ע"כ דנכון למנות "ויהי אחרי המגיפה" לפסוק).

בסידור רב עמרם גאון ובסידור יעב"ץ ועוד סידורים השמיטו לומר הי"ד פסוקים של ג' תיבות.

קל"ט"ה לא נמצא בשום מקום, רק קליט"א באל"ף, מן הלויים שהושיבו נשים

נכריות (עזרא י', כ"ג), אבל אותיות אחה"ע מתחלפות (רבינו בחיי וישלח ל"ב, כ"ד).
וקליטא נזכר ג"כ (נחמ' ח', ד'; שם י', י"א), עיין פ' ראה.

בכת"י לוצקי (#64, #63) הסימן הוא אביאס"ף, והוא הי' בן של קרח (וארא ו', כ"ד), ולא ידעתי למה עשאו לסימן.

כאן יש להזכיר מדה י"א מל"ב מידות דריה"ג "מסידור שנחלק". כיצד? כי מרבית העם וכו' לא הטהרו וכו' התפלל יחזקי' עליהם לאמר ד' הטוב יכפר בעד: כל לבבו הכין לדרוש האלקים וגו' (דברי הימים-ב ל', י"ח-י"ט), סידור הי' ראוי להיות אלא שנחלק (כלומר הי' ראוי להיות פסוק א' לאמר שהתפלל חזקי' בעד כל מי אשר הכין לבבו לדרוש אלקים, אלא שנחלק לשני פסוקים), מאימתי דנין אותו משינהוג אותו ענין לכך. ופי' שנמצאו הרבה פסוקים שנפסקו ונחלקו ולא יובן פשוטם כ"א כשנחברם יחד שיהיו מסודרים ומחוברים יחד, וכן בהיפך, שיש שנסדרו ונתחברו ולא יובנו כ"א נפסקם ונחלקם, וזה רק כשיהי' ראי' והכרח אמתי. וז"ש מאימתי דנין המדה הזו משינהוג אותו ענין לכך, פי' שענין הפסוק לא יובן כ"א כשנחבר ההפסק, או כשנפסיק החיבור והסדר (בפי' המהרז"ו).

והרמב"ן כתב על פרשה זו (וישלח ל"ו, י"א-י"ב) ויהיו בני אליפז תימן ואומר צפו וגעתם וקנו: ותמנע היתה פלגש לאליפז בן עשו וגו', וגם רודפי הפשט יאמרו כן (סידור הי' ראוי להיות אלא שנחלק) בפסוקים אחרים וכן זה יאמר וכו'. והיינו, בפסוקים הללו, שהוא פסוק א' לאמר שגם תמנע הי' בן אליפז, (ונ"ל דלכן יש פסיק אחר תיבת ותמנע), וכדכתיב (דברי הימים-א א', ל"ו) בני אליפז תימן ואומר צפי וגעתם קנו ותמנע ועמלק, ולא רצה לומר שני פעמים ותמנע, לזכר ולנקבה. ולפי"ז הי' ראוי להיות חשבון הפסוקים קנ"ב, שהוא פחות אחת, או ביותר קנ"ג אם ויהי בשכון ישראל הוא ב' פסוקים, אבל לא קנ"ד שמסמן כאן? אלא דנ"ל שהפשט של סידור שנחלק הוא, לא שהי' כתוב בסדר מסיני ואח"כ החכמים חלקוהו, אלא שהי' ראוי להיות בסדר עפ"י פשט או דקדוק, אלא שמסיני ניתן למשה כך מחולק.

ונ"ל ראי' לזה, דהא הלשון הוא "סידור הי' ראוי להיות אלא שנחלק", ואם ניתן מסיני פסוק א' הי' צ"ל "סידור הי' ונחלק", דהא לא נשתנה שום אות ממה שניתן מסיני, דהא למדנו (מגילה כב.) כל פסוקא דלא פסקי' משה אנן לא פסקינן, ועוד דא"ר יצחק מקרא סופרים ועיטור סופרים קריין ולא כתיבן וכתיבן ולא קריין

הלכה למשה מסיני (פירש"י דנקראין הכי) (נדרים לז:). ועיין תורה שלמה חלק י"ט במילואים חלק ל"ג קונטרס סדר כתיבת התורה פרק ט' שמאריך בדבר תיקון סופרים, ומביא המנחת שי (זכרי' ב', י"ב) שמברר כל הענין ומסיים שאין פי' המתנות כהונה נכון בעיני המפרשים, דאיתא במדרש (תנחומא בשלח ט"ז) כתיב (זכרי' ב', י"ב) כי הנוגע בכס נוגע בבבת עינו, עיני הי' לו לומר אלא שכנהו הכתוב כלומר כביכול כלפי מעלן וכנהו הכתוב שהוא תיקון סופרים אנשי כנסת הגדולה, וכתב המתנות כהונה (ב"ר מ"ט, ז') שהסופרים תקנו וסייגו לקרות עינו במקום עיני, ואין זה נכון כי חלילה לנו להאמין שהסופרים יוסיפו או יגרעו או ישנו אפי' אות אחת ממה שכתוב בתורה וכו'.

ובעין יוסף שם כתב מבעל צידה לדרך שהני תיבות "אנשי כנסת הגדולה" איזה תלמיד טועה כתבם ואינו בספרי התנחומא ישנים דיוקני, וכן בס' מאור עינים כתב כמו כן, וכתב כי יש אתי שני מדרשי ילמדנו שהם קדמונים יתר על שלש מאות שנים והנה אין בהם מאומה מן המאמר ההוא, עכ"ל. וכן הוא האמת כדבריהם משום דאחז"ל (סנהדרין צט.) כל האומר אפי' אות אחת של תורה אינה מן השמים עליו נאמר (שלח ט"ו, ל"א) כי דבר ד' בזה. אלא כוונת המדרש כמ"ש המזרחי שהכתוב מעיקרא כינה כדרך תקוני סופרים שהסופר מתקן איזה דבר בשביל הכבוד.

והנה המתנות כהונה בעצמו כתב כך (ב"ר מ"ט, ז'), ואברהם עודנו עומד לפני ד' (וירא י"ח, כ"ב), א"ר סימון תיקון סופרים הוא זה שהשכינה היתה ממתנת לאברהם. ובמתנות כהונה שם ביאר שהכתוב תיקן הדבר מפני הכבוד כסופר זה שמתקן דבר מה, כך קבלתי.

וב"ז זה הבאתי כדי לחלוק על הספר ימים מקדם שכתב דף 120 דסידור שנחלק הוא מחמת סופרים לא בקיאים, ומביא רא"י מגמ' (קידושין ל.) בעי רב יוסף והתגלח (שהוא חציין של פסוקים) מהאי גיסא או מהאי גיסא א"ל אביי פסוקי מיהא ליתו לימניה, בפסוקי נמי לא בקיאינן דכי אתא רבא"א אמר במערבא פסקי לי' להאי קרא לתלתא פסוקי וכו'. אבל בס' המקרא והמסורה של הרב ראובן מרגליות (חלק ד' דף י"ג-ט"ז) כבר ביאר זה, שאין פירושו שכל החכמים לא היו בקיאים דהא קודם לכן בעי רב יוסף ו' דגחון מהאי גיסא או מהאי גיסא, א"ל אביי ניתי ספר ואמנונהי מי לא אמר רבב"ח לא זזו משם עד שהביאו ספר תורה ומנאום, א"ר יוסף "אינהי" בקיאי בחסרות ויתירות, "אנן לא בקיאינן", ובגמ' (סוטה כ.) העיד

ר' מאיר על עצמו, לא מבעי בחסירות ויתירות דבקי אנא. אלא שרב יוסף הי' סגי נהור (ב"ק פז.), ולא הי' יכול לעמוד על המנין חסירות ויתירות. ובענין חילוק פסוקים, לא מחמת חסרון בקיאות אלא מחמת שיש נוסח אחר במערבא.

ושם בס' ימים מקדם כתב: וכל הדינים הנזכרים בסוגיא דמגילה ובשאר מקומות לענין פסוקים היו בעקדם בעת היו עוד בקיאים בפסוקים לומר בימי התנאים, אבל בימי רב יוסף ואחריו או אולי עוד מעט קודם נתבלבלו סדרי הפסוקים ואינם נוהגים רק כדין ספיקא דדינא. (עיי"ש שכתב טעם הבלבול שבא מחמת המתורגמנים שהעם בקשו מהם לחלק הפסוקים כדי להקל עליהם להסביר לילדיהם הקטנים עיי"ש כולו). והמסורות שנכתבו אחריהם בסופרי טבריא לקחו כבר את אשר לפניהם מסדרים שנחלק ונתחבר מהעם ולא בכולם הם פסוקי דפסקם משה והנביאים, ע"כ.

אבל עיין שם בס' המקרא והמסורה שהבאתי פרק ד' הערה - ו': ומפליא אשר כתב השאגת ארי' בס' ט"ו שהכותב ס"ת בזמן הזה - שאין אנחנו בקיאים בחסרות ויתירות - ספק היא אם קיים המצוה, והחתם סופר בתשובותיו לאו"ח סי' נ"ב מטעים בזה מה שאין מברכים על מצות כתיבת ס"ת, והנה אם נחוש לכך מדוע יברך העולה לקרות בתורה, הן ס"ת שחסר אות אחת אין קוראים בו, ואם כולם בספק חסר או יתיר עכ"פ לא יברכו על הקריאה אחרי שהברכה אינה מעכבת (עיין אבודרהם שחרית של חול מתשובות הרמב"ם). וגם הן כבר העיר המנחת חינוך במ"ע תרי"ג כי לשיטה זו גם מצות תפילין רופפת.

וישב. קי"ב פסוקים. יב"ק סימן.

יב"ק הוא שם נהר, "מעבר יב"ק" (וישלח ל"ב, כ"ג).

בהפטרות פ' חוקת כתיב (שופטים י"א, כ"ב) ועד הַיִּבְק, ואפשר שלקח הסימן מהפטרות כמו שהבאנו בהקדמה.

גם פ' מטות יש בה קי"ב פסוקים.

הטעם שהשתמשו בסימן יב"ק כאן ולא בפ' מטות שיש בה ג"כ קי"ב פסוקים,

הוא כמו שכתבנו בהקדמה, שדרכו להשתמש בתיבה מאותה פרשה רק כשאנו שם איש או שם מקום, וכאן וְשֵׁם הַסִּימָנִים הֵם שֵׁם אִישׁ וּמָקוֹם ואינו זקוק לציין במלה שבאותה פרשה, השתמשו עכ"פ בתיבה הסמוך לפרשה זו יב"ק שנזכר בפרשה הקודמת בפ' וישלח, ושם בפ' מטות השתמשו בתיבת בק"י שנזכר בפרשה שאחריה בפ' מסעי.

ובכת"י לוצקי (1) # מהמאה ה-15) הסימן כאן הוא בק"י. ובכל שאר כת"י לוצקי (1) #, 5, #63, #64) לא נזכר כלל בק"י שם בפ' מטות.

בקי הי' נשיא למטה דן (מסעי ל"ד, כ"ב). גם הי' בקי שעזרא יצא ממנו בן אחר בן (עזרא ז', ד').

עוד נ"ל טעם לסימן יב"ק כאן עפ"י הא דאיתא (ברכות נה:): אנא מזרעא דיוסף קאתינא דלא שלטא בי' עינא בישא שנאמר (ויחי מ"ט, כ"ב) בן פורת יוסף בן פורת עלי עין, אל תקרי עלי עין אלא עולי עין, פירש"י שליטין על העין ולא העין עולה בהן. ונ"ל דלפיכך שלט על ע' לשונות (סוטה לו:): כמ"ש (תהלים פ"א, ו') עדות ביהוסף שמו בצאתו על ארץ מצרים שפת לא ידעתי אשמע, שמתחיל ומסיים בעי"ן (ילקוט תהלים רמז תתל"א). ואיתא (זוה"ק אחרי עג). יעקב דרגא תתאה, ישראל דרגא עילאה, וכתוב (וישלח ל"ה, י') לא יקרא שמך עוד יעקב. ולהכי יוסף שהיה זיו איקונין של יעקב (ב"ר פ"ד, ח') הי' שולט על העי"ן של יעקב, ונשאר יב"ק.

יב"ק הוא שם גדול ונורא היוצא מן שילוב הוי' אלקים (בגימ' יב"ק), ומשמש בכל עת צרה, ורמזו במזמור "יענך ד' ביום צרה" (תהלים כ'), ר"ת גימ' יב"ק, ובסוף המזמור "יעננו ביום קראנו" ג"כ גימ' הכי. (משא בערב דף ס"ב).

ולכן מרמז כאן אחר פ' וישב סימן יב"ק, לפי שיוסף הי' חבוש אז בבית האסורים, ובפסוק האחרון כתוב ולא זכר שר המשקים את יוסף וישכחוהו, פירש"י מפני שתלה בו יוסף בטחונו לזכרו הוזקק להיות אסור שתי שנים שנאמר (תהלים מ', ה') אשרי הגבר אשר שם ד' מבטחו וכו', ובוה מרומז יב"ק "יענך ד' ביום צרה", "יעננו ביום קראנו". (נ"ל "ואנחנו קמנו ונתעורר" שבאותו מזמור ג"כ ר"ת גימ' יב"ק), וכמ"ש לעיל (וישב ל"ט, כ"א) ויהי ד' את יוסף (בבית האסורים), ואיתא במדרש (מכילתא מסכתא דפסחא פ"ד) כל זמן שישראל משועבדים כביכול שכינה עמהם וכו' שנאמר (ישעי' ס"ג, ט') בכל צרתם לו צר, אין לי אלא צרת ציבור צרת יחיד מנין ת"ל (תהלים צ"א, ט"ו) יקראני ואענהו עמו אנכי בצרה.

מקץ. קמ"ו פסוקים. יחזקיהו סימן. אמצ"ה סימן. יהי"ה ל"י עב"ד סימן. והתיבות אלפים כ"ה.

מנין הפסוקים שוה לפ' בראשית והסימנים שוות רק בסדר הפוך. גם הוסיף עוד סימן יהיה לי עבד, שנזכר בפרשה זו "אשר ימצא אתו יהיה לי עבד ואתם תהיו נקיים".

אחר מנין הפסוקים כתבו גם מנין התיבות אלפים כ"ה. ותמוה, למה רק בפרשה זו כתבו מנין התיבות, משא"כ בכל התורה לא כתבו כן אחר שום פרשה? ושמעתי תירוץ א' משום שפ' מקץ חל בכל שנה בחנוכה שהיא חנ"ו כ"ה - כ"ה כסלו, והסימן הוא אלפים כ"ה. ושמעתי בשם האדמו"ר מבלאזשוב דהנה נ"ר עולה ר"נ, וח' פעמים נ"ר הוי אלפים, משום ח' נרות, וכ"ה כסלו הי'.

עוד תירוץ שמעתי הוא משום שבפ' מקץ כתיב (מ"א, מ"ג) ויקראו לפניו אברך, ומביא רש"י מדרש (ספרי דברים) אברך א"ב בחכמה ר"ך בשנים, וא"כ ס"ד דהוי ב' תיבות, לכך נתנו סימן שלא תטעה, לפי שהוא רק דרש.

וקשה לי על זה למה דוקא כאן כתבו מנין התיבות, לפי שא"כ הרבה פעמים ה"ל להודיענו סכום התיבות שלא נטעה, כמו מִזָּה בידך (שמות ד', ב'), כתיב "מזה", והקרי "מה זה" ב' תיבות; וכן ה'לד' תגמלו זאת (האזינו ל"ב, ו'), ה' רבתי, והיא תיבה בפני עצמה; וכן בהבראם (בראשית ב', ד'), אל תקרי בהבראם אלא בה"י בראם (מנחות כט:); וכן כתיב בראשית (בראשית א', א'), אל תקרי בראשית אלא ברא שית (סוכה מט:); וכן תיבות כס יה (בשלח י"ז, ט"ז), יש מחלוקת אם היא תיבה אחת או ב' תיבות (פסחים ק"ז); וכן בת היענה (שמיני י"א, ט"ז), יש מחלוקת אם היא תיבה א' או ב' (חולין סה:); וכן ידידיה (שמואל ב' י"ב, כ"ה), יש מחלוקת (פסחים ק"ז), עיין מנחת שי שמביא כולם. ועוד יש כדלעומד (לך לך פרק י"ד, פסוקים א', ד', ה', ט', י"ז), דאיתא בגמ' (חולין סה:). דהוי ב' תיבות, ובמסורה הוא תיבה אחת, וכתב במנחת שי דכל אתר דהמסורה פליגא על הגמ', בתר המסורה אזלינן כדאשכחן בכמה דוכתי. ועיין מנחת שי על תובל קין (בראשית ד', כ"ב), דיש מ"ד דחד תיבה היא, ואנן לא פסקינן הכי, ועל פוטי פרע (מקץ מ"א, מ"ה), כתיב ב' תיבות, וקרי מילה אחת, ועל כָּגֵד (ויצא ל', י"א), חד תיבה כתיב, וקרי ב' תיבות כָּא גֵד, וכן אש דת (וזאת הברכה ל"ג, ב'), ב' תיבות קרי, וכתב תיבה אחת, וכתב לעיין במסורה גדולה (דה"א כ"ז) ט"ו מילין כתיב חד וקריין תריין. ועוד ק"ל

דמצאתי מנין התיבות בכמה מקומות בדפוסים ישנים בסוף פ' קרח - חוקת - בלק - ואתחנן - עקב, דפוס ויניציאה 1548-1617, באזיליא - 1618, אמסטרדם - 1724, וא"כ צריך לדעת גם באותן פרשיות למה נזכר מנין התיבות?*

ונ"ל טעם הסימן יחזקיהו - אמציה - יהיה ל"י עב"ד, ובתיבות אלפים כ"ה. שעזרא עשה הסימן כך, לפי דאיתא ברש"י (ע"ז ט. ד"ה ה"ג דכי מעיינת) דחורבן הבית וגלות בבל ה' בשנת ג' אלפים של"ח, וגלות בבל ה' ע' שנה, הרי ג' אלפים ת"ח כשעלו עזרא וישראל מבבל לא"י. ואלפים שנים אחר זה ה' ה' אלפים ת"ח שהיו גזירות רעות כידוע. ועל אותה שנה איתא (זוה"ק תולדות קלט): שבשנת ה' אלפים ת"ח יהי' הגאולה. להכי הסימן כאן יחזקיהו אמציה אותיות חז"ק ואמ"ץ ואותיות יהי"ה, שעזרא רמז מה שיהיה אלפים שנה אח"כ, לכך אמר

* בענין החשבון של אלפים כ"ה, אני בעצמי ספרתי, ועלה בידי אלפים כ"ב. ונ"ל להשלים ג' תיבות החסרות על זה האופן, דרש"י מביא על תיבת אַבְרָך (מקץ מ"א, מ"ג), דרש ר' יהודה אברך זה יוסף שהוא אב בחכמה ורך בשנים (ספרי דברים סוף פיסקא א'). וא"כ לפי זה אפשר לומר שהם ב' תיבות ונקראים כאחד, או נקראים כשני תיבות ונכתבים כאחד, ומצאנו בזה כמו שאכתוב להלן. (זה היפוך ממה שכתב למעלה. דחד מלה הוא. ולכאורה היה יכול ליישבו לאידך גיסא. בנהמ"ח)

יש עוד ב' תיבות כזו בפ' מקץ, בפסוק ויען יוסף את פרעה לאמר "בלעדי" (מקץ מ"א, ט"ז). ופי' באבן עזרא מילה אחת מורכבת בשתי מילות ("ובל עדי" - לא אלי הדבר. הערות ויזר). ותיבה זו נזכרת עוד פעם "ובלעדיך" לא ירים איש את ידו וגו' (פסוק מ"ב). א"כ עכשיו יש ג' תיבות "אברך" "בלעדי" "ובלעדיך" שיש לקרא כל א' מהם כב' תיבות, אף שנכתב כתיבה אחת.

וכבר הזכרתי שתיבת כס - יה (בשלח י"ז, ט"ז), יש מחלוקת אם היא תיבה אחת או ב' תיבות (פסחים ק"ז). וכן תיבת בת היענה (שמיני י"א, ט"ז), יש מחלוקת אם היא תיבה א' או ב' (חולין סה). וכן יידר ד' (שמואל ב' י"ב, כ"ה), יש מחלוקת (פסחים ק"ג). עיין מנחת שי שם בכולם. וכן כדרלעומר (לך לך פרק י"ד, פסוקים א', ד, ה', ט', י"ז), דאיתא בגמ' (חולין סה). דהוי ב' תיבות, ובמסורה היא תיבה אחת, עיין מנחת שי. ועיין מנחת שי על תובל קין (בראשית ד', כ"ב), דיש מ"ד דחד תיבה היא, ואנן לא פסקינן הכי. ועל פוטי פרע (ג"כ בפ' מקץ) כתיב ב' תיבות והקרי מילה חדא. ועל בָּגֶד (ויצא ל', י"א), חד תיבה כתיב, וקרי ב' תיבות בָּא גֶד. וכן אש דת (זוה"ק הברכה ל"ג, ב'), ב' תיבות קרי, וכתיב תיבה אחת. וכתב לעיין במסורה גדולה (דברי הימים א' כ"ז) ט"ו מילין כתיב חד וקריין תריין, וא"כ אחר כל זה נוכל לומר שהחשבון אלפים כ"ה יש לה סמך על מה לסמוך, ונוכל לכלול עוד ג' תיבות בחשבון להשלים הסכום "אלפים" כ"ה.

כאן "ובתיבות אלפים", שצריך חיזוק ואימוץ לב באותו זמן, יי'ה'י'ה' (האותיות הנשארות כשתקח "חזק ואמץ" מ"יחזקיה"ו אמציה"ה - בנהמ"ח) עולה מ' דאיתא (סנהדרין צט:) "מות המשיח ארבעים שנה, ואיתא בגמ' (שם צד.) ביקש הקב"ה לעשות חזקיהו משיח וכו' יצאה בת קול ואמרה רזי לי רזי לי, פירש"י נסתרות שלי הן ואני יודע על מה מעכב, ונמצא ב' פעמים היו ראויין לגאולה, בימי חזקיהו, ושנת ה' אלפים ת"ח. לכך הסימן כאן הוא יחזקיהו, ואיתא בגמ' (שם) חזקיה, שחזקו י-ה, דבר אחר חזקיה שחזק את ישראל לאביהם שבשמים, וזהו ענין חזק ואמץ. ודוקא על פ' מקץ רמז לקץ הגאולה.

כשכתבתי זאת חשבתי שאפשר שיצאתי מחוץ לגדר, שהרי הוא חידוש לעשות סימן אחר הפרשה לאות על מה שיהי' אלפים שנה אח"כ. אבל כשלימים שנה אחר כתיבי זאת כשיצא לדפוס בפעם הראשונה הפי' הרוקח עה"ת מכתב יד, ראיתי כעין זה מה שכתב הרוקח בסוף פ' קדושים וז"ל: תתס"ט תיבות בקדושים תהיו, דמשעה שאמר להם קדשים תהיו עד שמת יאשיהו תתס"ט שנה, עכ"ל.

המחבר לא כתב מהו הקשר של יאשיהו לפ' קדשים. ונ"ל שהוא משום שנחשב כקדוש, שחז"ל חשבוהו לצדיק גמור, שאין לך גדול מבעלי תשובה יותר מיאשיהו בדורו (שבת נו:). והוא הי' א' משלשה גדולים שנקראו בשם לפני הקב"ה עד שלא נוצרו, יצחק שלמה ויאשיהו (ב"ר מ"ה, ח'; עיין יבמות נ'). ודרשו חז"ל (במ"ר י"ט, א') מי יתן טהור מטמא (איוב י"ד, ד') כגון יאשיהו מאמון. וכתיב אודות המלך יאשיהו (מלכים-ב כ"ג, כ"ה) "וכמהו לא הי' לפניו מלך אשר שב אל ד' בכל לבבו ובכל נפשו ובכל מאודו ככל תורת משה ואחריו לא קם כמוהו".

ולזאת הרמז אחר פ' קדושים תהיו - תתס"ט תיבות - כנגד תתס"ט שנה עד מיתת הקדוש יאשיהו.

וזהו החשבון שמצאתי בסדר עולם רבה (הוצאת וויינשטוק) חלק ג' פ' כ"ד דף שפ"ה:

יאשיהו נהרג בשנת ג"א שט"ז - 3316, ובסדר עולם רבה חלק א דף ט', התורה ניתנה לישראל בשנת - 2448. נמצא מפ' קדושים עד מיתת יאשיהו - 868 שנה = תתס"ח שנה.

ויוצא שיש הבדל של רק שנה א' בין חשבון הרוקח לחשבון הסדר עולם רבה לפי וויינשטאק.

אגב אכתוב שוב על מה שנזכר בזוה"ק לעיל ושאר מקומות כמה קצים שכבר עברו, והוא מה שראיתי בס' משא בערב (ימיני) דף פ"ו-פ"ז וז"ל: יש ג' מיני קצים (לביאת המשיח):

(א) יש קץ האמור בגמ' (סנהדרין צח.) היום אם בקולו תשמעו (תהלים צ"ה, ז'), ומבואר עפ"י זה תנאי אין תלוי בזמן כלל, כי אז בכל יום זמנו, שאם יעשו תשובה מעולה אז מביא הגאולה שלא בזמנה. וכן איתא (שמ"ר כ"ה, י"ב) א"ר יוחנן אמר הקב"ה לישראל, אע"פ שנתתי קצבה לקץ שיבא בין עושין תשובה בין שאין עושין, בעונתה היא באה, אם עושין תשובה, אפי' יום א' אני מביא אותה שלא בעונתה, הוי היום אם בקולו תשמעו.

(ב) ויש קץ אחר שתלוי בזמן ובזכות, וזה הקץ הוא בכל דור ודור כמ"ש (תק"ז צ"ח עג): דקץ אית בכל דרא ודרא כפום זכוון דלהו בכל מארי' דדרא כפום דרוב דרא נוטים אבתרי' ואם חובין מתרבין עלה אדחייא פורקנא עד דרא אחרא, ובגין דא כל הקצים כלו, וכלא תליא בתיובתא וזכוון דמדות דכל דרא ודרא, עכ"ל. ובזוה מתיישב הענין מה שנזכר בזוהר כמה קצים שכבר עברו גם כמה מן הראשונים הביאו כולם קצים בספריהם, הרמב"ם ורש"י והרס"ג והרמב"ן והאברבנאל ועוד, כולם הביאו כמה חשבונות וכל הזמנים כבר חלפו עברו.

(ג) עוד יש קץ והוא אחרון, שאין אחריו קץ כלל, והוא אינו תלוי בזכות הדור כלל אלא הקב"ה עושה למען שמו הגדול, כמו שמסיק הזוהר (שם) אבל קץ וזמן דשוי קוב"ה לא תליא בזכוון ובמדות דכל דרא ודרא אלא בי' תליא, הה"ד (ישעי' מ"ח, י"א) למעני למעני אעשה, (יחזקאל כ', ט') ואעש למען שמי.

ועיין פ' בראשית מה שכתבתי אודות הסימן חזק ואמץ.

בהפטרות פ' דברים כתיב (ישעי' א', א') 'יחזקיהו, ובהפטרות פ' ויחי (מנהג רומניא - חומש לוריא רנ"ב - רנ"ה - אנצקלופדיה תלמודית חלק י' - דף תש"ג) **כתיב** (מלכים ב' י"ג, י"ד) **אמציה**. ואפשר שלוקח הסימן מהפטרות, עיין הקדמה.

ויגש. ק"ו פסוקים. יהללא"ל סימן.

יהללא"ל ה' משבט יהודה (דה"א ד', ט"ז).

יש יהללא"ל אחר שה' משבט לוי (דה"ב כ"ט, י"ב).

גם פ' תולדות יש בה ק"ו פסוקים.

ויחי. פ"ה פסוקים. פ"ה אל פה סימן.

פה אל פה נזכר אצל משה רבינו ע"ה (בהעלותך י"ב, ח').

עיין פרשת תצוה טעם לסימן זה לפרשה זו.

ונ"ל עוד טעם, דכתיב בסוף פ' זו (פסוקים כ"ד-כ"ה) פקוד יפקוד, ואיתא במדרש (פרקי דרבי אליעזר מ"ח) ר' אליעזר אומר ה' אותיות (מנצפ"ך) שכפלו בתורה באותיות כולם בסוד הגאולה: כ"ך וכו' מ"ם וכו' נ"ן וכו' פ"ף בו נגאלו אבותינו ממצרים שנאמר (שמות ג', ט"ז) פקד פקדתי אתכם, צ"ץ וכו', שכן שמעתי מאבא פ"ה ופ"ה שנאמר פקד פקדתי אתכם, מיד האמינו העם באלקים ובמשה, ע"כ. ולכן בסוף פ' זו דכתיב פקד יפקד, הסימן הוא מעין הפרשה, פ"ה ופ"ה.

ועוד דכתיב פקד ב' פעמים (פסוק כ"ד, כ"ה), ובמספר קטן פק"ד ופ"ה שווין ולכך אמר פ"ה אל פ"ה, ב' פעמים.

בכת"י לוצקי (1) הסימן הוא ימל"ה (מלכים-א כ"ב, ח'-ט'), והי' אבי הנביא מיכיהו. וכן בכת"י לוצקי (2, #44a, #63).

שמות. קכ"ד פסוקים. ויק"ח סימן. מעד"י סימן.

ויק"ח, נזכר בפרשה זו "ויקח משה את אשתו ואת בניו", "ויקח משה את מטה האלקים", "ויקח את בת לוי".

מעדי הי' מבני ישראל שנשאו נשים נכריות (עזרא י', ל"ד), ואח"כ גרשו אותן.
גם פ' אמור יש בה קכ"ד פסוקים.

וארא. קכ"א פסוקים. גיבעו"ל סימן. יעיא"ל סימן.

גיבעו"ל נזכר בפרשה זו חסר, "גבעל", ולא נמצא במקום אחר בתנ"ך (בין חסר ובין מלא).

יעיא"ל הי' מאלה שנשאו נשים נכריות (עזרא י', מ"ג), ואח"כ גרשו אותן.

בזמנים שונים היו אנשים בשם זה משבט לוי ומשבט ראובן.

יעיא"ל אחר הי' מראשי אבות שעלו מבבל (עזרא ח', י"ג), ועיין בהקדמה באמצע פרק ג'.

יש יעאל אחר שהי' מן הגבורים שעזרו לדוד (דברי הימים א י"א, מ"ד).

בא. ק"ה פסוקים. ימנ"ה סימן.

באמת יש ק"ו פסוקים: וי"ל בדרך צחות שר"ל שימנה גם הסימן, ר"ל עם הכולל, ואז הוי ק"ו. ובאמת בכת"י לוצקי (1, #2, #44a, #63, #64) הסימן הוא כך: ק"ו - יהללא"ל. עיין פ' ויגש.

ימנה, נזכר משבט אשר (ויגש מ"ו, י"ז).

ימנה אחר, משבט לוי (דה"ב ל"א, י"ד).

גם פרשיות חיי שרה ודברים יש בהם ק"ה פסוקים.

וקשה אם בעל המסמן חשב שיש ק"ה פסוקים, למה לא נקט מילה מפרשה זו לסימן כמו שראינו בהרבה סימני פרשיות שהסימן לקוח מאותה הפרשה גופא, ובפרט שהי' לו מילה בפרשה זו (י"ג, י') יְמִימָ"ה בגימ' ק"ה שהוא מילה שלא

נזכר בשום מקום בכל התורה (רק בנביאים ד' פעמים), ובזה יהי' לו סימן מובהק שלא ישתכח מהזכרון? ואפשר י"ל שבאמת הי' כתוב ימימ"ה ונשתבש למילת ימנ"ה לפי שדומות זו לזו בכתיבתם.

בשלה. קי"ו פסוקים. י"ד אמונ"ה סימן. סנא"ה סימן.

יד אמונה נזכר בפרשה זו "ויהי ידיו אמונה".

סנאה היא עיר או איש ביהודה [מדינת יהודה] (עזרא ב', ל"ה), עיין רש"י שם פסוק ג'.

בני הסנאה היו מעולי הגולה שהחזיקו בבנין (נחמי' ג', ג').

גם הי' סנאה מזרע בנימין (דה"א ט', ז').

סנואה מלא ו' הי' מראשי המדינה עולי בבל שישבו בירושלים (נחמי' י"א, ט'), ועיין בהקדמה באמצע פרק ג'.

יתרו. ע"ב פסוקים. יונד"ב סימן.

באמת יש ע"ה פסוקים? ונ"ל משום דבחומש נחלק עשרת הדברות לי"ג פסוקים, אבל לקורא בצבור בטעם העליון נחלק לי' פסוקים, ובזה יתיישב מה שנפחת ג' פסוקים מהחשבון. והמאירי כתב בספרו קרית ספר שהעשרת הדברות נחלק לעשרה פרשיות, ועכ"פ הם עשרה פסוקים.

יונדב הי' אחי דוד (שמואל-ב י"ג, ג', ל"ב). ולא נ"ל שכוונתו ליונדב זו שהרי הוא יעץ לאמנון במעשה של תמר (שמואל-ב י"ג, ג'-ה'), ויותר מסתבר שכוונתו ליונדב בן רכב שאחזו ביד יהוא המלך לבער הבעל מתוך עם ישראל (מלכים-ב י', ט"ו). ועיין בירמי' (סוף פרק ל"ה) "לכן כה אמר ד' וכו' לא יכרת איש ליונדב בן רכב עומד לפני כל הימים", ורש"י כתב (שם פסוק ב') שמבני יתרו היו. וברד"ק כתב

(שם י"ט) שגרים היו והיו יושבים בסנהדרין ומורים בדברי תורה (חז"ל), וי"א שבנותיהם היו נשואות לכהונה.

בהפטרות משפטים (מנהג רמב"ם ותימנים ועוד - אנציקלופדיה תלמודית חלק י' - דף תש"ו) כתוב יונדב (ירמ' ל"ה, י"ט), ואפשר שלקח הסימן מההפטרות, עיין הקדמה. **בכת"י** (#1, #2, #44a, #63, #64) הסימן הוא אליא"ל. הרבה אנשים יש בתנ"ך בשם זה, וא' מהם מן הגבורים שבאו אל דוד לצקלג (דה"א י"ב, י"א).

משפטים. קי"ח פסוקים. עזיא"ל סימן. חננ"י סימן.

עזיא"ל הי' משבט לוי, "בני קהת עמרם ויצהר וחברון ועזיאל" (וארא ו', י"ח). יש עזיאל אחר שנזכר (נחמי' ג', ח') שהי' מן המחזיקים חומת ירושלים כשעלו מבבל.

חננ"י הי' נביא (מלכים"א ט"ז, ז').

יש חנני אחר שהי' מהכהנים שנשאו נכריות (עזרא י', כ'), ואח"כ גרשו אותן. יש חנני אחר שהי' מן הלויים שעלו מבבל (נחמי' י"ב, ל"ו; דה"א כ"ה, ד'; שם שם, כ"ה).

גם פ' ואתחנן יש בה קי"ח פסוקים.

בהפטרות בחקותי כתיב (ירמ' ט"ז, י"ט) ד' עזי, ואפשר שלקח הסימן "עזי - אל" מההפטרות, עיין בהקדמה.

תרומה. צ"ו פסוקים. יעי"ו סימן. סל"ו סימן.

יעי"ו נזכר בפרשה זו "ויעיו ומזרקתיו".

סל"ו הי' מראשי הכהנים עולי הגולה (נחמי' י"ב, ז').

גם פ' צו יש בה צ"ו פסוקים (צ"ז).

בהפטרת נצבים כתיב (ישעי' ס"ב, י') סילו, ואפשר שלקח הסימן סל"ו מהפטרה, עיין בהקדמה.

תצוה. ק"א פסוקים. מיכאל"ל סימן.

מיכאל"ל הוא מלאך שר ישראל (דניאל י"ב, א').

ועוד עשרה אנשים שונים בזמנים שונים, כמו זבדיה בן מיכאל (עזרא ח', ח') מראשי אבות שעלו מבבל.

טעם לסימן מיכאל"ל הוא דאיתא במדרש (עי' בעל הטורים תצוה כ"ז, כ') ובזוה"ק (פנחס רמז). ובזוהר חדש (שיר השירים ס: ד"ה פתח ואמר ועתה) דמה שאמר משה מחני נא מספרך (כי תשא ל"ב, ל"ב) נתקיים בפ' תצוה, דלא נזכר כלל שמו של משה בפרשה זו. ולפי"ז יש לפרש ג"כ מה דאיתא (ילקוט יהושע רמז ט"ו; ש"ר ל"ב, ג') דמשה דחה להמלאך שנאמר (כי תשא ל"ג, ט"ו) אם אין פניך הולכים אל תעלנו מזה (פירש"י ע"י מלאך אל תעלנו מזה), עד ימי יהושע שנאמר (יהושע ה', י"ד) כי אני שר צבא ד' עתה באתי, ופירש"י מיכאל הי' שנאמר (דניאל י', כ"א) ומיכאל"ל שרכם. נמצא דבמקום שהי' משה לא היה תקומה להמלאך מיכאל"ל. ולכן כאן בפ' תצוה שלא נזכר כלל שמו של משה, לכן נקבו בו ק"א פסוקים בגימ' מיכאל"ל. ולהכי בסוף פ' תצוה הסימן למנין הפסוקים הוא מיכאל"ל. (חנוכת התורה).

בס' מגלה עמוקות אופן נ"ז כתב ולכן נרמז בנעלם של משה (מ"ם שיי"ן ה"א) גימ' מיכאל"ל, ר"ל כשנעלם משה אז בא מיכאל"ל. וכן פ' תצוה שנעלם שם של משה יש בו ק"א פסוקים כמנין מיכאל"ל, עכ"ל.

ובס' מבין חידות במפתח המסורה כ' מעתה בין תבין כי לא לחנם מסורה ארשת סימניהם אשר נתנו במלות קצרות כי תחתיהם סודות ועניינים נפלאים, לכן אין ראוי להעלים עיין מלעייין ומלחקור אחר ענייני סתריהם אולי יישר בעיני ד' ויצליח לכל משכיל אל כל אשר יפנה, ויקוים בנו בקשת המשורר גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך.

אגב, שאלני א' מחברי שהרי שמו של משה לא נזכר בחמשה פרשיות בס' דברים (עקב, ראה, שופטים, כי תצא, נצבים)? ובשלמא בס' בראשית לא נזכר בשום פרשה, לא קשה משום שלא נולד עדיין. ותירץ הרב ש.ק. מירסקי שליט"א (ז"ל) דלא קשיא, שהרי בכל הני חמשה פרשיות שלא נזכר שמו של משה, אי אפשר להזכירו שהרי משה בעצמו מדבר אל בני ישראל, ואיך יזכיר משה את שם עצמו, ולא שייך לומר שחסר שמו מן הפרשה, שאין היכר שחסר. אבל באתה תצוה שהקב"ה מדבר אל משה שהוא יצוה, ה' לו להזכיר שמו של משה ולומר וידבר ד' אל משה לאמר ואתה תצוה, ומדלא כתוב כך, ניכר החסרון ביותר.

עוד קשה לי דאיתא בגמ' (סנהדרין לח:): מט"ט שמו כשם רבו דכתיב (משפטים כ"ג, כ"א) כי שמי בקרבך, והוא המלאך שרצה הקב"ה לשלוח לפני ישראל, אלמא שאין המלאך ההוא מיכא"ל אלא מט"ט? אח"כ מצאתי (ס' זרובבל, הובא בס' מלאכי עליון דף ק"י) ויוסף מט"ט המלאך ויאמר לי אני הוא מט"ט שר הפנים ומיכא"ל שמי, ועיין ישעי' (ס"ג, ט') ומלאך פניו הושיעם, וברש"י מלאך פניו הוא מיכא"ל שר הפנים, ואיתא (זוה"ק פנחס רכ"ז), מט"ט איהו כליל ד' חיון זה ה"ד (ישעי' י"א, ו') ונער קטן נוהג בם, ואינון מיכא"ל גבריא"ל נוריא"ל רפא"ל.

ול"י נראה עוד טעם לסימן מיכא"ל, דעזרא עשה סימן זה לפי דאיתא בגמ' (מגילה טו.) שיש מ"ד דסבר שמלאכי זה עזרא, ויש מ"ד דסבר שמלאכי זה מרדכי, ומסיק הגמ' מסתברא כמאן דאמר מלאכי זה עזרא, עיי"ש. ואיתא במהר"ץ חיות על הגמ' שם רא"י לזה, דכתיב (מלאכי א', א') ביד מלאכי, ותרגם יוב"ע דיתקרי שמי' עזרא ספרא, וכבר ידענו (מגילה ג.) דתרגום יוב"ע מפי הנביאים חגי זכרי' ומלאכי נסדר, ולפי"ז החזיקו התוס' (יבמות פו: ד"ה מפני מה) דיעה זו לעיקר, שכתבו התוס' בא"ד וקיי"ל מלאכי זה עזרא, עכ"ל.

וביון דמלאכ"י אותיות מיכא"ל, לפיכך עשה עזרא שהוא מלאכ"י שמו לסימן כמחבר הכותב שמו על ספרו לפי שעזרא עשה הסימנים, וכמו דאיתא (תנחומא האזינו ה') שיש בהאזינו ר"ת גימ' מש"ה וזו היא חתימתו של משה כאדם שמסיים ספרו וחותם את שמו בסיום ספרו. וא"ת למה לא כתב מלאכ"י לסימן שזהו ממש שמו, והאותיות שוות, וכתב להיפך מיכא"ל? ונ"ל משום דאיתא (ספר החסידים סי' שס"ז) חכמים הראשונים לא היו כותבים ספריהם בשמם ולא היו מניחים לכתוב שמם על ספריהם, כגון מי שחיבר תורת כהנים מכילתא ברייתות ומדרשים ואגדות וכו' לא כתבו בספריהם אני פלוני בר פלוני כתבתי וחברתי זה הספר, כדי שלא

יהנה בעוה"ז ויפגום שכרו לעוה"ב, או היו ממעטים לו בעוה"ז זרעו ושם טוב מזרעו כנגד הנאה שנהנה בעוה"ז שקבל הנאה על שמו, עכ"ל. ולפיכך לא עשה רק ברמז וכמו שכתב בשם הגדולים מהחיד"א ז"ל (מערכת ספרים אות ז' ערך ס' הזכרונות) דהרא"ש קרא שם הספר שלו אשר"י על שמו, וס' החינוך כבר רמז איזה רמז, עכ"ל.

וג"כ עוד טעם שרמז עזרא שמו בסוף פ' תצוה בסימן מיכאל שהוא אותיות מלאכ"י, ומלאכי זה עזרא, והטעם משום דאיתא בגמ' (סנהדרין כא:) ראוי ה' עזרא שתינתן תורה על ידו לישראל אילמלא קדמו משה וכו', ואע"פ שלא ניתנה תורה על ידו נשתנה על ידו הכתב. לפיכך בפ' תצוה שלא נזכר שם משה, כמו שכתבנו לעיל בתחילת פ' תצוה, לכן רמזו בסימן שמו של עזרא.

וג"כ דלהכי בסוף פ' ויחי הסימן פ"ה פסוקים פ"ה אל פה סימן, דהיינו פה אל פה רומז למשה שנאמר בו (בהעלותך י"ב, ח') פה אל פה אדבר בו, והפרשה היא "ויחי", דהיינו שחי קודם עזרא ולכן ניתנה התורה ע"י משה. וא"ת אם עזרא כתב הסימנים איך הטיל על עצמו כבוד זה לרמז שמו בסוף פ' תצוה? וי"ל דכמו כן תקשה על משה רבינו איך כתב על עצמו (שם ג') והאיש משה ענו מאד מכל האדם? אלא ע"כ כמו דאיתא בגמ' (ב"ב טו.) הקב"ה אומר ומשה כותב, וא"כ ה' משה מוכרח לכתוב מה שהקב"ה מצוהו לכתוב. וכתב החנוכה התורה שמה לא רצה לכתוב זאת מרוב ענותנותו, אך מה יעשה בצווי הבורא ית"ש, לזה קיצר בהכתיבה וכתב "ענו" חסר יו"ד. ולכן עזרא ג"כ כתב הסימנים מסתמא עפ"י קבלה או רוח הקודש, והי' מוכרח לכתוב שמו לסימן, רק עשה שינוי והיפך אותיות מלאכ"י וכתב מיכאל"ל מתוך ענותנותו.

בהפטרות תולדות כתיב (מלאכי א', א') מְלֹאכִי, ואפשר שלקח הסימן מיכאל"ל אותיות מלאכ"י מהפטרות כמ"ש לעיל, עיין הקדמה.

גם מיכאל ה' מן הגבורים שבאו אל דוד לצקלג (דברי הימים א' י"ב, כ').

כי תשא. קל"ט פסוקים. חננאל"ל סימן.

חננאל הוא שם מגדל ידוע (נחמי' ג', א'), וכשעלו מבבל קדשו את שער הצאן שבירושלים קדושת העיר, והגבול הי' עד מגדל חננאל.
בהפטרות יום א' דסוכות כתיב (זכרי' י"ד, י') חננאל, ואפשר שלקח הסימן מהפטרות, עיין הקדמה.

ויקהל. קכ"ב פסוקים. סנא"ה סימן.

סנא"ה הי' איש מזרע בנימין (נחמי' י"א, ט'; דה"א ט', ז'), מראשי המדינה ועולי בבל שישבו בירושלים.
 גם פ' כי תבא יש בה קכ"ב פסוקים. ועיין בהקדמה באמצע פרק ג'.

פקודי.

ברוב חומשים לא מצאתי סימן כלל בסוף פרשת פקודי, וגם לא סכום הפסוקים. (רק בחומש מלבי"ם מצאתי: צ"ב - אצ"א סימן). ותמוה למן אין סכום או סימן? גם קשה דבפרשה אחר זה פ' ויקרא יש סימן ציו"ה, וזה קשה משום ב' סיבות, א' דלא מצינו "צוה" מלא י' בכל תנ"ך; ב' שהכלל ראינו כשאין הסימן שם אדם או שם מקום, רק פועל, אז השתמש בעל המסמן במלה שבאותה פרשה, ובפרשת ויקרא אין מילת "צוה" אפי' פעם א', וא"כ למה נקט מילת צוה? ולכן נ"ל דבאמת צו"ה (חסר י') הי' הסימן בפ' פקודי, דצ"ב במספר קטן הוא ב', וכן צו"ה במספר קטן הוא ב'. וא"ת למה ידחקו כ"כ להשתמש במספר קטן?

ונ"ל משום דבפרשת פקודי יש י"ט פעמים מילת צו"ה, הרבה פעמים יותר מכל פרשה שבתורה, והקרוב אליה היא פ' צו (י"א פעמים). וא"ת הלא הסימן הוא

כדי שלא לטעות, וע"י מספר קטן אי אפשר לדעת סכום הפסוקים כלל כיון שב' שוה עם מאה ואחד? ונ"ל דעכ"פ אי אפשר לטעות באחד או שנים או שלשה עד תשעה. אבל העיקר נ"ל שהי' כתוב כך צ-ו"ה במקף להבדיל בין מספר ישר למספר קטן, דרך ב' אותיות אחרונות הי' מובן למספר קטן ועולה י"א שהוא במספר קטן ב', ויחד עם הצ' שבמספר ישר הוי צ"ב, והמדפיס טעה שלפי דעתו אין הסימן עולה לצ"ב רק מאה וא', והשמיטו מפרשת פקודי לפרשה שאחריה בסברא שמסתמא נדחה פרשה אחת בטעות, ובפרשה שאחריה הי' חסר עדיין עשרה ולכן כתב ציו"ה מלא י' בסברא שהמקף (צ-וה) הוא אות י'. ובפ' פקודי לא הי' לו סימן והניח חסר שום סימן, ורק בחומש יחידי הדפיס איש א' סימן מעצמו שבדה מלבו. וזה ג"כ תמוה להשתמש במלת אצ"א שלא נזכר בפרשה זו, וע"כ שעזרא לא עשאו סימן, שאין זה דרכו, ורק איש אחר עשאו.

או אפשר י"ל שבאמת עזרא עשה הסימן אצ"א לרמז על מה שבימיו לא רצו הרבה מבני ישראל לצאת מבבל לא"י (עיין דף א') ועזרא הי' בבחינת משה (עיין דף י"ט-כ') בהוציאו את בני ישראל ממצרים כשהם לא רצו לצאת. ולכן כמו שאמר משה לפרעה ואחרי כן אצ"א (בא י"א, ח'), כן אמר עזרא אצ"א. גם זה כמו שכתוב גבי עבד לא אצא חפשי (משפטים כ"א, ב'), ועובר על (ב"מ י). עבדי הם ולא עבדים לעבדים. וכנגד זה אמר אצ"א, דבמצרים וכן בבבל היו עבדים לעבדים, ואמרו בני ישראל לא אצא.

אח"כ מצאתי סימן לפרשת פקודי בכת"י לוצקי (#63) והסימן הוא עזי"ה. ופעמים הי' נקרא "עזיהו" - והי' מלך יהודה (עמוס א', א'). גם הי' עזיה מן הכהנים שנשאו נשים נכריות (עזרא י', כ"א), ואח"כ גרשו אותן. ועוד אנשים היו בשם זה.

עזיה נזכר בהפטרה לסוכות יום א', עיין הקדמה.

והר"ר יששכר פרענקעל שליט"א ביאר לי עוד טעם למה בפ' פקודי דוקא אין בסופה שום סימן וסכום, דאיתא (מדרש תנחומא ז') אלה פקודי המשכן וכו' אמר משה יודע אני שישראל רוגנים הם הריני עושה להם חשבון מכל מלאכת המשכן. התחיל לעשות חשבון עמהם אלה פקודי המשכן והוא נותן להם חשבון על כל דבר ודבר לזהב ולכסף ולנחושת וכו', שכח אלף ושבע מאות וחמשה ושבעים שקל שעשה מהן ווין לעמודין ולא היו נראין, התחיל עומד תמה ואומר עכשיו ימצאו ידיהם של ישראל עלי לומר שאני נטלתי אותם, והוא חוזר לבא על כל

מלאכה ומלאכה. מיד האיר הקב"ה את עיניו ותלה עיניו וראה שהיו עשויין וויין לעמודים.

וברבינו בחיי [פקודי ל"ח, כ"ח] הביא כל זה ובמקום "מיד האיר - עד - וראה שהיו עשויין" הביאו בנוסח אחר: "יצאה בת קול ואמרה [פקודי ל"ח, כ"ח] ואת האלף ושבע המאות וחמשה ושבעים עשה ויום לעמודים, לקיים מה שנאמר [בהעלותך י"ב, ז'] לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא. (וכעין זה יש בזה"ק פקודי רכו:).

ואמר הר"ר פרענקעל שליט"א הנ"ל דלכך לא ניתן חשבון הפסוקים בסוף פ' פקודי לומר לך שמין האנושי לא ימלט מטעות פעם אחת או משכחה, ולכך לא ניתן סימן וסכום הפסוקים כאן.

בשנת תשמ"א, כעשרים שנה אחר כתבי כל זה, מצאתי בס' חדש "ונצדק קודש" מה"ר דוד הבלין (נדפס גם בשנת תשמ"א - ירושלים) דף קי"א אות כ' וז"ל: שח לי הגה"ח הרב יודאסין שליט"א, שאלו אותי, בכל פרשה מפרשיות התורה בסופה הודפס בחומשים סכום פסוקי הפרשה, ומה הטעם בפרשת פקודי אין סכום פסוקי הפרשה, רק סכום פסוקי חומש ואלה שמות. הרב הוסיף, שאלתי את השאלה להרבה רבנים חשובים וחפשנו בכל מיני דפוסי התורה ואין עונה תשובה. הרב פנה לרבו האדמו"ר ולפי דבריו ענה רבו תשובה גאונית, סכום פסוקי פרשת פקודי הוא צ"ב והסימן למספר הנ"ל הי' כפי הנראה "בלי כל" שמספרו צ"ב ולכן הי' כתוב "בלי כל" סימן, והמדפיסים לא הבינו וחשבו מכיון שכתוב בלי כל סימן, זה אומר שאין סימן, לכן הם השמיטו את הדבר. הרב הנ"ל אף הראה לי את מכתבו של רבו האדמו"ר על זה והתירוץ יפה, אבל מצאתי בכמה חומשים שכן הודפס מספר הפסוקים תשעים ושתים והסימן הוא "אצ"א סימן", ראה חומשים של הגאון המלבי"ם גם אלו שצולמו מחדש חומשים של הרב סילבר עם פירוש חישוקי שלמה. (הרב יודאסין שליט"א הדפיס את הנ"ל בספרו תומכי תמימים ושכח להוסיף שהראיתי לו את החומשים מלבי"ם שכן הודפס מספר הפסוקים והסימן הוא אצ"א סימן). עכ"ל בספר "ונצדק קודש".

אב"ל לפי מה שכתבנו כבר, כשאין הסימן שם אדם או שם מקום, הכלל הוא שמשמש במלה שבאותו בפרשה, ולא מצינו "בלי כל" בפ' פקודי? וצריך להיות עכ"פ טעם לדבר כשמשמש בתיבה שאין לה שייכות לכאורה לפ' זו?

ויקרא. קי"א פסוקים. דעו"ל סימן. צי"ה סימן.

בפי' הרוקח עה"ת דף רי"ד - קי"א פסוקים בויקרא- וסימנך "אל יסוד". והוא בפרשה זו.

דעו"ל הוא אבי נשיא גד (במדבר א', י"ד).

ציוה, עיין מה שכתבנו בפרשת פקודי.

גם פ' עקב יש בה קי"א פסוקים, ועיין שם מה שכתבתי.

צו. צ"ו פסוקים. צ"ו סימן.

תיבת צו נמצא בריש פרשה זו ולכן השתמש בתיבה זו לסימן. וקשה דבאמת יש צ"ז פסוקים? ונ"ל שהי' כתוב צ"ז פסוקים - צ"ו סימן לפי שנחשב צ"ו עם הכולל, והמדפיס לא הבינו וחשב שהסימן כמשמעו, וכתב גם צ"ו פסוקים. גם בחשבו שמדפיס אחר קדמו וטעה משם שאות ו' ואות ז' אשורית דומין זו לזו, והמדפיס אחרון חשב לתקן ולבסוף עוות. והטעם שדחקו להשתמש במלת צ"ו אע"פ שחסר א', משום ששוה כמעט לשם הפרשה ומסוגל לזכרו.

גם פ' תרומה יש בה צ"ו פסוקים.

והנה בכת"י לוצקי (1#) כתוב כאן עובדי"ה סימן, וזה עולה צ"ז כמנין הסכום האמיתי, ואתי שפיר. ואע"פ שבכל התנ"ך כתוב "עבדיה" חסר ו', לאו כלום הוא - עיין פ' שופטים (סל"ו א'), וארא (גיבעו"ל), ויקרא (ציו"ה) ועוד. ועיין פ' שמיני שהסימן עבדי"ה. והנה בכת"י לוצקי (44a#) כתוב כאן עבדיה חסר ו', וט"ס הוא דא"כ אינו עולה החשבון יפה. ובכת"י לוצקי (63#, 64#) כתיב עבדיהו ואע"פ שהוא"ו בסוף עכ"פ החשבון עולה יפה, ומצינו בתנ"ך עבדי"ה וגם עבדיה"ו. ועיין פ' שמיני מי הי' עבדי"ה.

הנה מה שבפרשת צו יש צ"ז פסוקים, ובסוף הפרשה כתוב צ"ו פסוקים צ"ו סימן, הנה ידוע הגמ' (קידושין ל.) בפסוקי נמי לא בקיאנן. וא"כ נוכל להבין למה יש

חילוק בין הסימן לבין הדפוס. ובאמת לא מצינו בכל התורה בכל הסימנים הפרש יותר מפסוק אחת המפריש ביניהם, מלבד פ' יתרו ופ' ואתחנן.

ובכל התורה רק בחמש פרשיות יש הפרש בין הסימן להדפוס: פ' וישלח, פ' בא, פ' יתרו, פ' צו, ופ' ואתחנן. בפ' וישלח יש פיסקא באמצע הפסוק שנוכל לומר שזה גרם החילוק. ובפ' יתרו ופ' ואתחנן יש יותר מפסוק א' ביניהם, עיין שם שטעם העליון של העשרת הדברות גרם להפרש זה. נשארו רק פ' בא ופ' צו. ובאלו שני פרשיות נוכל לומר שהגרם לזה הוא משום שאין אנו בקיאים בפסוקי.

בפ' צו יש רק ב' פסוקים קטנים שאין בהם אתנחתא (מלבד וידבר ד' אל משה לאמר), והם אש תמיד (צו ו', ו'), וכל מנחת (שם ט"ז), ואפשר הי' צריך לחבר א' מהם לפסוק שלפניו, רק דאין אנו בקיאים.

ובפ' בא יש רק ג' פסוקים קטנים שאין בהם אתנחתא - תושב ושכיר (י"ב, מ"ה), כל עדת ישראל יעשו אותו (שם מ"ז), היום אתם יוצאים (י"ג, ד'). ואפשר הי' צריך לחבר א' מהם לפסוק שלפניו ג"כ, רק דאין אנו בקיאים.

ועיין בשו"ת אגרות משה או"ח חלק א' סימן ל"ה (דף צ"א) באחד שקרא רק ב' פסוקים גדולים ללוי, ובירך העולה כבר אחריו, ופסק דצריך לחוש לאנן לא בקיאים, ואפשר הוי כמו ג' פסוקים, ואם יברך עוד הפעם הוי ספק ברכה לבטלה, ולכן נכון לקרות ד' קרואים, ולא יקרא ללוי עוד הפעם, רק לישראל שלישי, ולישראל רביעי.

אח"כ חשבתי עוד תירוץ ליישב למה ניתן הסימן לצ"ו פסוקים אע"פ שמצינו צ"ז פסוקים, והוא משום שכתב בס' באר יצחק (על רש"י) על מה שדרשו בגמ' (הוריות י'): על הפסוק (ויקרא ד', כ"ב) אשר נשיא יחטא, ודרשו אמר ר' יוחנן בן זכאי אשרי הדור שהנשיא שלו מביא קרבן על שגגתו. וכתב על זה בס' באר יצחק וז"ל: שהל"ל אם נשיא יחטא ושנה הכתוב לכתוב אשר ודרשוהו מלשון אושר: ועוד שמלת אשר הוא ע"פ רוב לקשר בין הנושאים ולזה ע"פ הרמז כאילו כתוב כאן אשרי הדור אשר הנשיא וכו' ומלת אשר מקשרת במאמר זה, ע"כ. נמצא שסובר שאין מתחילין פסוק בתיבת אשר.

וכבר כתבתי במקום אחר שכלל זה הוא רק אם תרגום תיבת אשר היא ד', אבל במקום שתיבת אשר תרגומו אם או בזמן, אז שפיר מתחילין בתיבת אשר. ובאמת בפסוק אשר נשיא יחטא תרגם אונקלוס אם ויוב"ע תרגם בזמנא, וא"כ באמת

אין למדין מפסוק זה שפירושה אשרי. והטעם שפרשו כך בגמ' מטעם אחר הוא כדאיתא בגמ' שם "דשני קרא בדבורי". ופי' רש"י בד"ה שאני הכא "דבאידך כתב אם כל עדת ישראל ישגו, אם הכהן המשיח, אם נפש, והכא כתיב אשר נשיא יחטא ודאי אשרי משמע", עכ"ל רש"י.

אבל בפ' צו מתחיל "אשר צוה ד' לתת להם" (ויקרא ז', ל"ו), שבודאי דבוק לפסוק שלפניו, א"כ קשה איך התחילו פסוק בתיבת אשר? אלא ודאי סבר בעל המסורה שפסוק ל"ה ול"ו פסוק אחד הוא, ולכן כתב צ"ו פסוקים.

אלא שקשה שגם פסוק ל"ח הוא ככה "אשר צוה ד' את משה בהר סיני", ודבוק לפסוק ל"ז, וא"כ הל"ל צ"ה פסוקים בפ' צו?

בהפטרות וישלח מנהג ספרד כתיב חזון עבדיה, ואפשר דלקח הסימן מההפטרה, עיין הקדמה.

שמוני. צ"א פסוקים. עבדי"ה סימן.

עבדיה הוא שם הנביא (עבדיה א', א').

ישנם גם שאר אנשים בשם זה כמו עבדיה בן יחיאל (עזרא ח', ט') שהי' מראשי אבות מעולי בבל. עיין בהקדמה באמצע פרק ג'.

גם יש עבדיה שהי' מהגבורים שבאו אל צוד לצקלג (דברי הימים-א י"ב, ט').

גם הי' עבדיה בימי יהושפט (דברי הימים-ב י"ז, ז') שלמדו בעם בערי יהודה, ועמהם ספר תורת ד'.

בהפטרות פ' וישלח מנהג ספרד כתוב חזון עבדיה. ואפשר שלקח הסימן מההפטרה, עיין בהקדמה.

בכת"י לוצקי (#63, #65) הסימן הוא מיכיה"ו (מלכים-א כ"ב, ח') שהי' נביא בימי אחאב ויהושפט. גם הי' שר בימי יהושפט (דה"ב י"ז, ז') שלמדו בעם בערי יהודה ועמהם ספר תורת ד'.

תזריע. ס"ז פסוקים. בני"ה סימן.

בניה ה' שר צבא דוד (שמואל-ב כ', כ"ג).

היו בניה אחרים, אנשים שנשאו נשים נכריות (עזרא פרק י', פסוקים כ"ה, ל', ל"ה, מ"ג), ואח"כ גרשו אותן. ועוד יש כמה אנשים בשם זה. גם בניה ה' מן הגבורים שעזרו לדוד (דה"א י"א, כ"ב). ועיין מש"כ פ' חיי למה נזכר בני"ה לסימן לפ' תזריע.

פעמים נכתב בניהו בוא"ו.

בהפטרת פ' חיי שרה כתיב (מלכים-א א', ח') ובניהו, אבל בהרבה מקומות כתיב חסר ו'. ואפשר שלקח הסימן מההפטרה, עיין הקדמה.

מצורע. צ' פסוקים. עיד"ו סימן.

יש נביא בשם עידו, ונכתב חסר י' (דה"ב י"ג, כ"ב; עזרא ו', י"ד). אבל ברש"י (מגילה יד.) ורבינו חננאל (שם:) נכתב עידו מלא י'.

עידו אחר ה' מן הלויים עולי הגולה (נחמ' י"ב, ד'; שם שם, ט"ז), אבל נכתב כך: עדוא.

בכת"י לוצקי (1, #5, #44a) הסימן הוא יַעֲד"ו (דברי הימים-ב ט', כ"ט) נביא שכתב דברי ימי שלמה. במצודת ציון כתב שהוא עדו החווה, וא"כ היינו הך דהכא.

אחרי מות. פ' פסוקים. כ"י כ"ל סימן. עד"ו סימן.

כי כל נמצא בסוף פרשה זו "כי כל אשר יעשה".
עדו, ראה בפרשה הקודמת.

קדושים. ס"ד פסוקים. ונג"ה סימן. מ"י זה"ב סימן.

ונגה הי' אחד מבני דוד שנולדו לו בירושלים (דברי הימים-א ג', ז').

מי זהב הי' אבי זקנה של מהיטבאל (וישלח ל"ו, ל"ט; דברי הימים-א א', נ').

בהפטרות יום א' דשבעות כתיב (יחזקאל א', ד') וְנָגַהּ, ואפשר שלקח מההפטרה בסימן ונג"ה, עיין בהקדמה.

בכת"י לוצקי (#63, #65) הסימן הוא נוד"ד, ואינו שם איש. ולא ידעתי למה השתמשו בתיבה זו שאינו מן הפרשה, אי לאו משום דיש בפרשה זו תיבת נָדָה (כ', כ"א) פירש"י מנודה היא, ונוד"ד ג"כ מהאי לשון הוא.

בפי' הרוקח עה"ת כתב: תתס"ט תיבות בקדשים תהיו, דמשעה שאמר להם קדשים תהיו עד שמת יאשיהו תתס"ט שנה.

אמור. קכ"ד פסוקים. עוזיא"ל סימן.

עוזיא"ל הי' משבט לוי כמו שכתוב (וארא ו', י"ח) "בני קהת עמרם ויצהר וחברון ועזיאל", רק בכל מקום כתוב עזיאל חסר ו', עיין לעיל פ' צו כעין זה לענין עובדי"ה.

ג"כ נזכר איש בשם זה שהי' מעולי הגולה שהחזיקו בבנין (נחמ"י ג', ח').

בחומשים אחרים כתיב אלעוז"י סימן, והוא א' מן הגבורים שבאו אל דוד לצקלג (דברי הימים-א י"ב, ה'). נמצא בחומש הנדפס ויניציאה - 1548 ו-1617, באזיליא - 1618, אמסטרדם - 1724.

בחומש לוצקי (#63, #65) כתיב מעד"י סימן. והוא סימן לפ' שמות, עיי"ש מי הי'.

גם פ' שמות יש בה קכ"ד פסוקים.

בהר. נ"ז פסוקים. חטי"ל סימן. לאחוז"ה סימן.

חטי"ל הוא מבני עבדי שלמה עולה הגולה (עזרא ב', נ"ז).
לאחוז"ה נזכר בפרשה זו "והיו לכם לאחזה", רק שבתורה נכתב חסר ו'. עיין
כע"ז לעיל פ' צו, ובפ' אמור.

בחקתי. ע"ח פסוקים. עז"א סימן.

עזא הי' מן הנתינים עולי הגולה (עזרא ב', מ"ט), וברש"י כתוב שהיו חוטבי-עצים
ושואבי מים לעדה וזה הי' פרנסתם.
יש אחרים בשם זה ג"כ.
בהפטרות פ' שמיני כתיב (שמואל-ב ו', ג') וְעָזָא. ואפשר שלקח הסימן מההפטרה,
עיין בהקדמה.

במדבר. קנ"ט פסוקים. חלקיה"ו סימן.

חלקיהו הי' אבי ירמיהו הנביא (ירמי' א', א').
גם ישנם שאר אנשים בשם זה, כמו כהן בימי עזרא (נחמי' י"ב, ז'; שם שם, כ"א;
שם ח', ד').
יש חלקיהו אחר שהי' כהן גדול שיצא ממנו עזרא בן אחר בן (עזרא ז', א') (עיין
בהקדמה באמצע פרק ג'), ונכתב חלקיה חסר ו', ופעמים כתוב עם ו' (מלכים-ב
כ"ב, ד'), ושם (י"ב) עוד פעם חסר ו'.
בהפטרות פרשיות מטות ושמות למנהג ספרד כתיב חלקיהו, ואפשר שלקח
הסימן מההפטרה, עיין בהקדמה.

נשא. קע"ו פסוקים. עמו"ס סימן. עמינד"ב סימן.

עמוס ה' א' מתרי עשר נביאים (עמוס א', א').

עמינדב נזכר בפרשה זו "נחשון בן עמינדב למטה יהודה".

מעניין להזכיר שפרשה זו יש בה קע"ו פסוקים, יותר מכל פרשה שבתורה; ותהלים קפיטל קי"ט ג"כ יש קע"ו פסוקים, יותר מכל קפיטל שבתהילים; ומסכת בבא בתרא יש קע"ו דפים, יותר מכל מסכת שבש"ס.

הפטרות פ' וישב, וקדושים לנוסח אשכנז, הוא מספר עמוס, ואפשר שלקח הסימן עמו"ס מההפטרה, עיין בהקדמה.

בהעלותך. קל"ו פסוקים. מהללא"ל סימן.

מהללא"ל ה' בן קינן בן אנוש (בראשית ה', י"ב).

יש מהללא"ל אחר מבני פרץ משבט יהודה (נחמי' י"א, ד'), ונזכר כאשר זכרו עולי הגולה יושבי ירושלים על ידי גורל.
עיין פ' קרח אודות הסימן מהללא"ל.

שלח. קי"ט פסוקים. פל"ט סימן.

פל"ט ה' יהודי מזרע כלב (דה"א ב', מ"ז).

פל"ט אחר ה' מזרע בנימין (דה"א י"ב, ג') שעזר לדוד כנגד שאול אע"פ שגם שאול ה' משבט בנימין (רש"י).

גם אפשר דנקט פלט משום דיש בפרשה זו פלטי למטה בנימין (י"ג, ט'), והי' מן המרגלים, ואיתא (תנחומא האזינו ז') פלטי, פלט עמו ממעשים טובים, אבל לא נראה לי שישתמשו בשם אחד מהמרגלים או מדותיו, שגרם צרות לישראל.
עיין פרשיות קרח וחוקת אודות הסימן פל"ט.

קרת. צ"ה פסוקים. דניאל סימן.

דניאל ה' בן דוד (דברי הימים-א ג, א').

יש דניאל אחר שהי' לוי מעולי הגולה (עזרא ח', ב'; נחמיה י', ז').

ויש דניאל אחר שהוא הנביא (עזרא י"ד, י"ד; דניאל א', ו').

ונ"ל שהסימנים הקודמים, מהללא"ל פל"ט דניאל"ל באו לרמז לדברי הגמ' (סנהדרין צג.) ודניאל להיכן אזל (פירש"י כשהושלכו חביריו לתוך כבשן האש שלא הושלך עמהם) וכו' שלשה היו באותה עצה (פירש"י שהלך משם דניאל) הקב"ה ודניאל ונבוכדנצר, הקב"ה אמר ניזיל דניאל מהכא דלא לימרו בזכותי איתנצל; ודניאל אמר איזיל מהכא דלא ליקיים בי (עקב ז', כ"ה) פסילי אלהיהם תשרפון באש (פירש"י שנבוכדנצר עשאו לדניאל אלוה והי' משתחוה לדניאל); ונבוכדנצר אמר יזיל דניאל מהכא דלא לימרו קלייה לאלהיה בנורא. וכולם נרמזו בסימנים מהללא"ל פל"ט דניאל"ל והכי פירושו: לעצה א', מַה־ל־אֶל פֶּלֶט דניאל, משום הלל הקב"ה פלט דניאל שלא יאמרו שחנני מישאל ועזרי' ניצולו בזכות דניאל, ויהללו אותו בזה שלא כדין. לעצה ב', מַה־ל־אֶל - פלט דניאל, משום שנבוכדנצר הללו לדניאל כמו א-ל ועשאו אלוה, לכן פלט דניאל שלא ישרף, ולעצה ג', כמן כן כעצה השני, ולא רצה שיאמרו שאלהיו נשרפו באש. (ועיין בסוף פ' חוקת מה שכתבתי אודות סימן פל"ט דניאל"ל).

בהפטרות פ' קדושים (מנהג ספרדים חומש - וינה תקע"ג - אנציקלופדיה תלמודית חלק י' דף תש"י) כתיב (יחזקאל י"ד, י"ד) דְנָאֵל, חסר י'. ואפשר שלקח הסימן מההפטרה, עיין בהקדמה.

חוקת. פ"ז פסוקים. למודב"א סימן. ימואל"ל סימן. עז"י סימן.

למידבא כתוב בפרשה זו "עד מידבא" (כ"א, ל').

ימואל ה' א' מבני שמעון (ויגש מ"ו, י').

עזי ה' מזרע פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן (עזרא ז', ד'), ועזרא יצא ממנו בן אחר בן.

יש עזי אחר שהי' ממונה על הלויים אשר בירושלים כשעלו מבבל (נחמ' י"א, כ"ב), ועיין בהקדמה באמצע פרק ג'.

עוד עזי יש (שם י"ב, מ"ב) מן הכהנים עולי בבל.

נ"ל הטעם לסימנים אלו, דבא לרמז פי' הגמ' (ב"ב עח:-עט.) על הפסוקים שבסוף הפרשה "על כן יאמרו המושלים" אלו המושלים ביצורם, "בואו חשבון" בואו ונחשוב חשבוננו של עולם וכו', "בעלי במות ארנון" אלו גסי הרוח, ובזה מרמז כאן הסימן עז"י, "ונירם" אמר רשע אין רם (פי' רבינו גרשום כלומר שכינה קאמר), ובזה מרמז ימוא"ל אותיות ומ"י א"ל, "עד מידבא", זהו הסימן למידב"א, עד דעביד מאי דבעי (פי' רשב"ם עד דעביד קודשא בריך הוא מאי דבעי למיעבד לרשעים לעוה"ב, דאילו בעוה"ז דרכם צלחה כדי לטרדם לעולם הבא).

ובחידושי הגאונים שם בעין יעקב מקשה מס' איי הים, דמשמע מזה דמה שמשיגים הרשעים בעוה"ז אינו ח"ו ברצונו? ועוד, שהרשב"ם מסיים כי דרכם צלחה כדי לטרדם לעוה"ב, וא"כ מבואר כי הצלחתם בעוה"ז הוא ג"כ ברצונו? ע"ש מה שמפרש.

ונ"ל דלכך פי' רבינו גרשום עד דעבד "האש" מאי דבעי "שאין מי שיכבנה". ונ"ל ג"כ דלהכי כתיב "אשר עד מידבא" נקוד על ר', דאיתא (ב"ר מ"ח, י"ז; רש"י וירא י"ח, ט') כל מקום שהכתב רבה על הנקודה אתה דורש הכתב, וא"כ נשאר אותיות א"ש וכמו שאמר הבעל הטורים, וא"כ בא לרמז "א"ש עד מידבא", דהיינו כפי' רבינו גרשום עד דעבד האש מאי דבעי.

וא"כ הסימן עז"י מרמז על "גסי הרוח", ימוא"ל אותיות ומ"י א"ל מרמז על "הרשע שאמר אין רם", למידב"א, "עד דעביד מאי דבעי", ופירושו על האש, ומוכח מהסימנים שקודם לכן בפרשיות הקודמים, פל"ט דניא"ל, דהיינו האש שממנה פלט דניאל וכדאיתא בגמ' (סנהדרין צג.) ודניאל היכן אול וכמו שפירש"י כשהושלכו חביריו לתוך כבשן האש שלא הושלך עמהם.

עוד טעם לסימן למידב"א, דהנה ראינו בהרבה פרשיות שהסימן לקוח מתיבה שמאותה פרשה, ואז נכתב הסימן ממש כמו שנכתב בפרשה (רק פעמים חסר או מלא). וקשה דבפרשה זו כתיב "עד מידבא" ולמה עשו הסימן "למידבא"? וי"ל דהנה בפסוק (כ"א, ל') ונירם אבד חשבון עד דיבן, פירש"י עד דיבון תרגום של "סר" "עד" [סר צלם (שלח י"ד, ט'), תרגם אונקלוס עֲדָא תוקפיהון] כלומר סר ניר

מדיבון (פי' חשבון אבד נירם שהוא המלכות שלהם, ודיבון אבד נירו ג"כ). וא"כ באותו פסוק דכתיב עד דיבון כתיב ג"כ "עד מידבא", וסלקא דעתך שפירושו ג"כ "עד" כמו "סר", לכך יש סימן "למידבא" להודיעך שפירושו כמו "אָל".

בהפטרות פ' בחקותי כתיב (ירמי' ט"ז, י"ט) ד' עָזִי, ואפשר שלקח הסימן עז"י מההפטרה, עיין בהקדמה.

בלק. ק"ד פסוקים. מנו"ח סימן.

מנוח הי' משבט דן, אבי שמשון הגבור (שופטים י"ג, ב'; שם שם, כ"ה).

הנה בגמ' (ברכות סא.) יש מחלוקת אם מנוח עם הארץ הי' או לא, דכתיב גבי' (שופטים י"ג, י"א) וילך מנוח אחרי אשתו, דמאן דדריש לשבח פי' אחרי אשתו, אחרי דבריה ואחרי עצתה (וכן פי' רש"י), ולא ממש אחריה דאחורי ארי ולא אחורי אשה אפי' אשתו. וא"כ המסמן רצה להוכיח שדרש לשבח, בפרט שמלאך האלקים דיבר אתו, ולכן השתמש בתיבת מנוח לסימן. ולקמן בפ' מטות הובא גנאי לשבטו של דן גבי ויקב את השם, לפיכך הכא כתב שבח למטה דן כדי לפלס את המשקל.

ונ"ל דלכך בפרשה הבאה, פ' פנחס, יש סימן לַחֲלֹק ר"ל דהוי המשך למה שלמפרע, דהא איכא מחלוקת לגבי מנוח (לַחֲלֹק), ולמה השתמשו בשם עם הארץ, והתירוץ הוא ואלי פלה"ו, דהא אצל מנוח כתיב כשדיבר עם המלאך (שם י"ח) ויאמר לו מלאך ד' למה זה תשאל לשמי והוא פלאי (ואלי פלהו), א"כ כיון שדיבר עם המלאך ש"מ דלא הוי עם הארץ, וזה הוי לחלק על הפרשה שאחרי זה פ' מטות שהוזכר גנאי שם למטה דן, עיי"ש.

ונ"ל הטעם שזכר ענין מנוח כאן בפרשיות בלק ופינחס, לפי שבפ' פינחס מדבר כששמעו לעצת נשים ג"כ, דהיינו עצת בנות צלפחד לענין ירושה, כמו שמנוח שמע לעצת אשתו.

בהפטרות פ' נשא כתיב (שופטים י"ג, ב') מְנוּחַ, ואפשר שלקח הסימן מההפטרה, עיין בהקדמה.

פינחס. קס"ח פסוקים. לחל"ק סימן. ואליפלה"ו סימן.

לחלק נמצא בפרשה לחלק משפחת החלקי (כ"ו, ל').

ובפ' צו (כ"ו, ה') לפלו"א משפחת הפלא"י, והוא אותיות ואליפלהו.

ואליפלהו ה' מן הלויים בימי דוד, ומתתיהו ואליפלהו (דברי הימים-א ט"ו, י"ח, כ"א). ונ"ל עוד טעם שנזכר ואליפלה"ו (לבד ממה שכתבתי בפרשה הקודמת) לפי שהוא אותיות פ' אליה"ו, ואיתא (ילקוט ריש פינחס) פינחס הוא אליהו.

ואגב אזכור כי בהפטרה כאן כתיב שתי פעמים מה לך פה אליהו (מלכים-א י"ט, ט'; שם שם, י"ג), והרד"ק והרלב"ג כתבו דבאמת שניהם מיותרים שהרי הקב"ה יודע הכל, ולמה שאל? ונ"ל דבא לרמז פ"ה אליהו ר"ת פינחס הוא אליהו, וכמו שכתוב ב' פעמים אח"כ, קנא קנאתי לד', כמו שעשה פינחס.

בהפטרה כאן כתיב (מלכים-א י"ט, ט') מה לך "פה אליהו", ובהפטרת פ' נשא כתיב (שופטים י"ג, י"ח) והוא פלאי, ואפשר שלקח הסימן ואליפלה"ו מההפטרה, עיין בהקדמה.

בכת"י לוצקי (#63, #65) הסימן פינחס הוא כסלחי"ם (נח י', י"ד) מבני מצרים בן חם אשר יצאו משם פלשתים. ולא ידעתי למה השתמש בשם זה לסימן, אם לא להסמיכה לקללת עיב"ל, הסימן שבפרשה הסמוכה בפ' מטות, ונח קלל לָחֶם ויאמר ארור כנען (נח ט', כ"ה). בכל הכת"י של לוצקי הסימן שם במטות הוא עיב"ל לבד, בלא שום סימן אחר, נמצא סימן כסלחי"ם סמוכה לסימן עיב"ל. עיין להלן בפ' מטות.

מטות. קי"ב פסוקים. בק"י סימן. יק"ב סימן. עיב"ל סימן.

בקי ה' נשיא למטה דן (מסעי ל"ד, כ"ב), ומטות-מסעי נקראין ביחד ברוב הפעמים, לפיכך השתמשו בשם זה בפ' זו.

יש בקי אחר מזרע אהרן (עזרא ז', ד'), ועזרא יצא ממנו בן אחר בן.

יק"ב, אולי הוראתו ויקב את השם (אמור כ"ד, י"א) ושם אמו וכו' למטה דן, ורש"י

כתב שם מגיד שהרשע גורם גנאי לו גנאי לאביו גנאי לשבטו להכי נזכר למטה דן. והכא בסימן הקודם, בק"י, הי' נשיא למטה דן, ולהכי נזכר עיב"ל אח"כ לסימן שלישי, שעל הר עיבל ניתן את הקללה (ראה י"א, כ"ט), והוי כמו פירוש על מילת יק"ב שפירושו לקלל, ושלא יתחלף במילת יקב הנזכר בתנ"ך.

גם וישב יש בה קי"ב פסוקים, ועיין שם מה שכתבתי אודות הסימן יב"ק שם וסימן בק"י כאן.

בהפטרות פ' כי תבא (מנהג הרמב"ם והאיטלקים - אנציקלופדיה תלמודית חלק י' דף תשי"ד) כתיב (יהושע ח', ל') עִיבֵל, ואפשר שלקח הסימן מההפטרה, עיין בהקדמה.

מסעי. קל"ב פסוקים. מחל"ה חול"ה סימן.

מחל"ה חולה, מחלה נזכר בסוף פרשה זו, א' מבנות צלפחד, אבל לא ידעתי מאין לקח מילת חולה ומה הוראתה. מילת חולה נזכר כמה פעמים אבל לא בפרשה זו. ואפשר נקט מילת חול"ה, דאיתא (ב"ק צ"ב:) מחלה זו מרה, ולמה נקרא שמה מחלה, ששמונים ושלושה חלאים יש בה, וכולן פת במלח שחרית מבטלן. (נ"ל רמז מחל"ה להיפך הוי הלח"ם - המל"ח, כמו שראינו שצדיק מהפך נג"ע לענ"ג, לפי שצדיקים מהפכים מדת הדין למדת הרחמים (סוכה יד.); גם ראינו (תקוני זהר תקון ס"ט דף קיב.) שהשם הוי' כשנכתב האותיות כסדרן מרמז על מדת הרחמים, ואם האותיות מהופכות הוי' מדת הדין).

בהפטרות פינחס כתיב (מלכים"א י"ט, ט"ז) ואת אלישע בן שפט מאבל מחול"ה תמשח לנביא תחתיו, ואפשר שלקח הסימן מההפטרה (עיין בהקדמה). ונכתב מחל"ה - חסר ו', וכדי שלא תטעה לקרוא מחל"ה, הוסיף הסימן חול"ה, לפרש שהסימן הראשון הוא מחול"ה.

ואפשר י"ל שרמז כאן כל חמשה בנות צלפחד המוזכרות סוף פרשה זו, כדרכו לזכור סימן מאותה פרשה. בפסוק מחל"ה תרצה וחגלה ומלכה ונעה (ל"ו, י"א), לקח תיבת מחל"ה ובשאר בנות צלפחד לקח אות אחת מכל א', ביחד אותיות חול"ה. דהנה אחר תיבת מחל"ה על כרחך ח' קאי על "וחגלה" שרק תיבה זו

נשאת שיש בה ח', ואות ו' יכול להיות "ומלכה" או "ונעה", אבל מאחר שאות ל' על כרחך קאי על "ומלכה" שרק תיבה זו נשאת שיש בה ל', א"כ על כרחך שאות ו' הקודם קאי על "ונעה" שרק תיבה זו נשאת שיש בה אות ו'. ממילא ה' אות האחרון קאי על "תרצה" תיבה האחרונה.

והנה בשאר מקומות שבתורה בנות צלפחד נזכרות בסדר אחר וגם ו' החיבור בסדר אחר. ואגב אזכור מה שכתב התורה תמימה בסוף הפרשה, דרש"י פי' ששינה הכתוב סדרן מגיד ששקולות זו כזו [והוא כחד מ"ד בגמ' שם] (ב"ב קכ). והנה בגמ' אמרו דילפינן זה מתיבת "ותהיינה" וכו' לבני דודיהן לנשים, ולא משום ששינה הכתוב הסדר, אך הרשב"ם שם פי' כך "משום ששינה הסדר", כמו הוא משה ואהרן הוא אהרן ומשה ללמדך שקולין היו (שה"ש רבה ד', ה', פסוק שני שדיך). [וצריך ליישב רש"י ורשב"ם שלא יהי' סותרים דרשא מפורשת בגמ', ואכמ"ל-בנהמח"ב]

וכתב התורה תמימה ראי' אחר לומר ששקולין היו, דהנה בג' מקומות בתורה נזכרו בנות צלפחד מחלה ונעה חגלה מלכה ותרצה (פינחס כ"ו, ל"ג), מחלה נעה וחגלה ומלכה ותרצה (שם כ"ז, א'), מחלה תרצה וחגלה ומלכה ונעה (מסעי ל"ו, י"א). וידוע דוא"ו הנוסף בשמות מורה על טפילת אותו השם להקודם, והיינו שהשם הקודם עיקר והשני הנזכר בוא"ו הנוסף טפל לו. וכשתדייק הנה בכל ג' פעמים כתיב פעם שם האחת בלא ו' ובפסוק האחר בוא"ו, והיכא דכתיב בוא"ו כתיב בפסוק האחר בלא וא"ו, וכל אות שבתורה בא בדיוק נמרץ ובכוונה מיוחדת. וי"ל שבא בזה להורות שכולן שקולות ושוות היו ולא היתה האחת טפלה לחברתה וגם לא למחלה הבכירה (רק בה לא כתיב ו') שכתובה בכל פעם בראש, ע"כ.

ונ"ל דנהי דתיבה ראשונה אי אפשר להיות בוא"ו, מ"מ כדי להורות שכולן שוות הי' יכול התורה להזכיר "מחלה" פעם א' בתוך הבנות שנית או שלישית ולא בכל פעם בראש, וא"כ אפשר ראי' מזה שמחלה הי' גדולה במעלה מכולן, ולא כולן שוות? [לכאורה משמע מהת"ת דמשום שהיא הבכורה נכתבה בראש בכל פעם וא"צ לישוב. ומהא דכל האחרות כתובים פעם בלא וא"ו יש ראי' דאיננה טפלה למחלה.-בנהמח"ב]

עוד אזכור אגב מה דאיתא במסורה בכל ג' פסוקים סימנים, מוחמ"ו סימן (פינחס כ"ו, ל"ג), מנוחמות סימן (שם כ"ז, א'), מתוחומון סימן (מסעי ל"ו, י"א). וי"ל דהני

סימנים אינם להורות סדר כתיבת השמות גופם, דהא מי"ם יכול להיות "מחלה" או "מלכה" ואין הסימן מברר שום דבר אם הי' לנו ספק, אלא ודאי דבזה הי' ברור שלא נטעה, משום שכך כתובים בתורה, רק שהסימנים באו שלא נטעה באות ו' היכן צריך להיות, שבאות אחת קל לטעות.

אז י"ל דאה"נ שבאו להורות סדר כתיבת השמות גופם, ומ"מ לא יתחלף "מחלה" ב"מלכה" משום שזה הי' ידוע לכל דמחלה כתובה בראש בכולם ושהיתה הבכורה, ואגב זה כללו בסימנים אלו גם כתיבת הוא"ו.

ורא"י לסברא הראשונה מאחד מהסימנים מוחמ"ו, דאפי' ת"ל דלא נחלף באות מ', אבל באות ו' ודאי נחלף איזו היא של "ונעה" או "ותרצה", וע"כ באו להורות רק מקום האות ו'.

בכת"י לוצקי (#44a, #63, #65) הסימן כאן הוא בל"ק. והי' קשה לי למה ישתמשו בשם זה לסימן והלא הי' רשע? אלא דגם תקשה למה נקרא פרשה של תורה על שמו של בלק? אע"כ כמו שראינו בגמ' (סנהדרין קה:) לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אפי' שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה שבשכר ארבעים ושנים קרבנות שהקריב בלק זכה ויצאה ממנו רות (שיצא ממנה דוד המלך). ואפשר לכך זכה שיקרא פרשה על שמו וגם סימן על פסוקי פרשה.

עוד י"ל משום דבפרשה הקודמת - פ' מטות - הסימן הוא בק"י, יק"ב, עיב"ל, ועיין מה שכתבנו על זה שע"ב"ל הוא ההר ששם ניתן הקללות עליו, והוי ההמשך יק"ב עיב"ל בל"ק - יק"ב פירושה לקלל, שע"ב"ל יקלל את בלק שהוא רצה לקלל את ישראל ע"י בלעם.

בל"ק נזכר בהפטרה לפ' בלק (מ"כ ו', ה').

דברים. ק"ה פסוקים. מלכ"ה סימן.

מלכ"ה הי' מבני ישראל שלקחו נשים נכריות (עזרא י', כ"ה; שם שם, ל"א), ואח"כ גרשו אותן.

ישנם עוד אנשים שונים בשם זה שנזכרים בנחמי' שהחזיקו בבנין כשעלו מבבל (נחמי' פרק ג', פסוקים י"א, י"ד, ל"א).

מלכיה אחר יש מן הבאים על החתום, מעולי בבל (נחמי' י, ד').

עוד מלכיה אחר יש מן יושבי ירושלים שעלו מבבל (נחמי' י"א, י"ב). (ועיין בהקדמה באמצע פרק ג').

בהפטרה כאן כתיב (ישעי' א', א') "מלכי יהודה", ואפשר שלקח הסימן מההפטרה, עיין בהקדמה.

גם פרשיות חיי שרה ובא יש בהם ק"ה פסוקים.

ואתחנן. פסוקים. קי"ח סימן. עזיא"ל סימן.

הסימן שוה לפ' משפטים, וקשה דבאמת יש קכ"ב פסוקים? עיין פ' יתרו שכתבנו דבעשרת הדברות כשקורין בצבור בטעם העליון יש ג' פסוקים פחות, ושם מיושב החילוק, אבל כאן יש חילוק ד' פסוקים ועדיין צריכים ליישב.

והנה בכת"י לוצקי (1, #44a, #63, #65) כתיב קי"ט - פל"ט (עיין פ' שלח) וא"כ יש ג' פסוקים פחות כמו בפ' יתרו, וא"כ מיושב לפי זה. רק שאיני יודע איך עלה המנין לקי"ט פסוקים.

גם פ' משפטים יש בה קי"ח פסוקים.

עקב. קי"א פסוקים. אי"ק סימן. יעל"א סימן.

אי"ק, אין זה שום מילה או שם, רק סימן לחשבונות שא' ראש ליחידות, י' ראש לעשרות, וק' ראש למאות. וסימן זה קל ומסוגל לזכרו, ולהכי השתמשו בסימן זה.

ועוד דהוא סימן מובהק משום שהאותיות מתחלפות כדאיתא בס' פתח עינים להחיד"א על עין יעקב (סוכה נב:), מצאתי כתוב בס' קדמון כת"י בלשון זה, ששה אלפא בִּיתות, אבג"ד של אנשי כנסת הגדולה, אח"ס בט"ע של רבינו הקדוש, אטב"ח דר' חייא, אי"ק בכ"ר של רשב"י, אתב"ש של אברהם אבינו ע"ה, אלב"ם של ר' עקיבא, ובאלו יוצאים השמות מפורשין ולא באחרות, עכ"ל. ועיין מדרש תלפיות אות א' ענף אותיות בשם ס' הפליאה ח:; אותיות אי"ק בכ"ר נחלקים כזה: אי"ק בכ"ר גל"ש דמ"ת הנ"ך וס"ם זע"ן חפ"ץ טצ"ץ.

עוד נ"ל לומר דבתחלה הי' כתוב אי"ק, יעל"א, ולא הי' כתוב סכום הפסוקים קי"א לפי שתיבת קי"א הוא דבר טמא, וכתב להיפך אי"ק משום נקיות, ולא כוון לסימן אלא לסכום, כמו שראינו בספרים או בשולחן ערוך בדף או בסימן רע"ה כותבין ער"ה, וכן בסימן ר"ע כותבין ע"ר, והמדפיסים אחריהם לא הבינו וסברו שאי"ק הוא סימן, וכתבו אח"כ כך: קי"א - אי"ק - יעל"א, וראי' לדברי שהרי בויקרא בכת"י לוצקי (#1, #44a) כתיב: אי"ק. דעוא"ל, ולא כתב סכום הפסוקים, מכלל דאי"ק זהו הסכום של הפסוקים, והפכו משום נקיות. רק דקשה למה באותן כת"י גופא בפ' עקב כתבו קי"א לסכום?

יעל"א הי' איש שעלו בניו מן הגולה (נחמ"י ז', נ"ח; עזרא ב', נ"ו).

גם פ' ויקרא יש בה קי"א פסוקים.

בכת"י לוצקי (#1, #5) הסימן הוא פל"א, ולא ידעתי למה השתמשו בסימן זה. ואולי הוא שם "פלו"א" רק כתבו חסר ו', והוא מבני ראובן (פינחס כ"ו, ה') לפלוא משפחת הפלֵאִי. ונמשך לפרשה של אחרי זה לפי הכת"י שלפרשת ראה הסימן הוא נמוא"ל וכתוב (שם כ"ו, ח"ט) ובני פלו"א אליאב, ובני אליאב נמוא"ל וכו'.

ובכת"י לוצקי (#63) הסימן כאן הוא דעוא"ל כמו בפרשת ויקרא, עיי"ש.

ראה. קכ"ו פסוקים. פליא"ה סימן.

פליאה, לא נמצא בשום מקום בתנ"ך בצורה זו, רק "פְּלִיאָה" (תהלים קל"ט, ו'), אבל הקרי היא "פְּלִיאָה". ויותר נראה דקאי על שם איש שנכתב ג"כ פְּלִיאָה (נחמ"י

ח, ז'; שם י', י"א) שהי' לוי בימי עזרא, דהא באותו פסוק כתיב ג"כ קליט"א שנעשה לסימן לפ' וישלח, עיי"ש חילוף א' בה'.

גם פ' לך יש בה קכ"ו פסוקים.

אח"כ מצאתי בדפוס א' (ויניציאה - 1548, באזיליא - 1618, אמסטרדם - 1724) שהי' כתוב פלאי"ה סימן; וכן מצאתי בכת"י לוצקי (#44a, #63, #65), ונ"ל דזה הנוסח הנכונה רק המדפיס כתב פליא"ה בטעות.

ובכת"י לוצקי (3#1) הסימן כאן הוא נמוא"ל, ונמשך אחר פ' עקב, עיי"ש מ"ש אודות הכת"י, ובני פלו"א אליאב, ובני אליאב נמוא"ל. אבל קשה דלפי"ז צ"ל חשבון הפסוקים קכ"ז.

שופטים. צ"ז פסוקים. סלו"א סימן.

סלו"א הי' אבי זמרי נשיא בית אב לשמעוני (פינחס כ"ה, י"ד).

יש סלוא אחר מבני בנימין עולי הגולה (נחמי' י"א, ז') חסר ו', או (דברי הימים-א ט', ז') מלא ו' (ועיין בהקדמה באמצע פרק ג').

בהפטרת נצבים כתיב (ישעי' ס"ב, י') סילו חסר א', ואפשר שלקח הסימן מההפטרה, עיין בהקדמה.

בכת"י לוצקי (#65, #63) הסימן הוא עבדיה"ו. עיין פ' צו ושמיני.

בהפטרת וישלח מנהג ספרד כתיב (עובדי' א', א') חזון עבדיה, ואפשר שלקח הסימן מההפטרה, עיין בהקדמה.

כי תצא. ק"י פסוקים. על"י סימן.

עלי הי' כהן גדול ושופט (שמואל-א א', ט').

בהפטרת ר"ה יום א' (לפי מנהג אשכנזים ואיטלקים - אנציקלופדיה תלמודית חלק י' דף תשי"ט) כתיב עלי; ואפשר שלקח הסימן מההפטרה, עיין בהקדמה.

כי תבא. קכ"ב פסוקים. לעבדי"ו סימן.

לעבדיו בפרשה זו לא נכתב בצורה זו, רק לעבדים (כ"ח, ס"ח) או לכל עבדיו (כ"ט, א').

גם פ' ויקהל יש בה קכ"ב פסוקים.

בכת"י לוצקי (#1, #2, #44a, #63, #65) הסימן הוא מְכַבֵּנִי, והוא הי' אחד מן הגבורים שבאו אל דוד לצקלג לעזרו.

נצבים. מ' פסוקים. לבב"ו סימן.

לכבו נמצא בפרשה זו (כ"ט, י"ז).

בס' פרדס יוסף החדש סוף פ' נצבים הביא מהרה"ק רב"צ מבאבוב זצ"ל הי"ד דלא מסתבר שבעלי המסורה התכוונו לפסוק זה, שהרי הפסוק מיירי במי שלבבו פונה ח"ו מעם השי"ת, וכי יעלה על הדעת שנתנו סימן רע על מספר הפסוקים? ואמר הרה"ק זצ"ל דיתכן לומר דהמקור הוא נוטריקון של התיבות: לשמוע בקולו ולדבקה בו שבפסוק האחרון של הפרשה.

וילך. ע' פסוקים. אדני"ה סימן.

בחומש א' מצאתי כך: וילך ל'. ועם מ' של נצבים ע'. אדניה סימן.

יש אדניה אחר שהי' מראשי העם הבאים על החתום בימי עזרא ונחמיה (נחמיה י', י"ז).

והנה באמת יש רק ל' פסוקים בפרשה זו, ורק עם נצבים ביחד יש ע' פסוקים? וי"ל דהנה בסימנים שבסוף חומש דברים נמצא "סדרי תורה נ"ד למען יזמרך כבוד ולא יד"ם סימן". אבל בתיקוני זוהר תקונא תליסר (כט:) איתא ג"ן הוא כליל תלת וחמשין סדרין דאורייתא דבכתב, וכן הוא בזוה"ק (וירא קד:) במדרש הנעלם.

ואיתא (זוה"ק ויקהל ר:): ולחמשין ותלת רתיכין וכו' וכל רתיכא ורתיכא מני לי' להאי רתיכא על פרשתא פלניא דבשבת פלוני וכו', ובניצוצי אורות שם כתב: ואע"ג שהנ"ד, נראה דוילך ונצבים חשיבי כאחת משום שהם סמוכות ונקראות יחד יותר משאר פרשיות שאינן נקראות כאחת אלא בשנה פשוטה. ומוהר"ם אבוהב נר"ו תירץ דזאת הברכה אינה בכלל משום דאין שבת בפני עצמה, ויפה כוון שבפי' אמר כאן "פרשתא בשבת", עכ"ל. וכן מבואר בס' האורה לרש"י הל' ס"ת סי' ע"ג (עמ' עט) מנין פרשיות של תורה נ"ג חוץ מוזאת הברכה שנקראת ביו"ט האחרון של חג. ובספר דבש לפי (פ', ג') מביא: ומצאתי בס' קדמון על קלף כת"י, שג"ן פרשיותיהם וסי' לוחות אב"ן וכותב כל הפרשיות וכותב נצבים לבד ומסיים וזאת הברכה באופן שאינו מזכיר וילך. ונראה דנצבים וילך הוא פרשה א' אלא דזמנין מחלקים אותה לשנים על דרך מ"ש הרב שבלי הלקט ח"ב כת"י סוף סי' ס"ז דפ' כי תצא מחלקים אותה לשנים והסדר שני מתחיל כי תדור נדר.

וקשה לי דבניצוצי אורות על זוה"ק (ויקהל כו:): כתב החיד"א דנצבים וילך הם ב' פרשיות רק דחשיב כאחת משום שמחוברין יותר משאר פרשיות. ובספרו דבש לפי כתב החיד"א בעצמו דנצבים וילך הוא פרשה א' אלא דזמנין מחלקים אותה? ונראה דגוף המחלוקת אם יש נ"ג או נ"ד פרשיות תלוי אם אמרינן דנצבים-וילך ב' פרשיות הן ופעמים מחברים אותם, או שפרשה א' היא רק פעמים מחלקים אותן.

ובס' תפארת צבי ח"ב דף רס"א-רס"ח מביא כל הדיעות לגבי נ"ג או נ"ד פרשיות, ואף דיעה שיש נ' פרשיות.

והנה מהא דהסימן שבסוף פרשת וילך הוא: ע' פסוקים. אדני-ה סימן, והא חזינן דאיכא רק ל' פסוקים, ורק עם המ' פסוקים של נצבים ביחד יש ע', מזה נ"ל ראי' שבעל המסמן חשבן לפרשה א' ורק לפעמים מחולקים, ולפיכך לא נתנו סימן על וילך לבד כמה פסוקים יש בה, ואע"פ שבסוף פ' נצבים יש סימן מ' פסוקים לבבו סימן, מ"מ אם פ' וילך הי' פרשה בפני עצמה, הי' לו ליתן סימן להשלשים פסוקים שבה ג"כ, ומדליתא, ש"מ דפרשה א' הן.

בהפטרות חיי שרה כתיב (מלכים-א א', ז') אֲדֹנָיָה, ואפשר שלקח הסימן מההפטרות, עיין בהקדמה.

האזינו. נ"ב פסוקים. כל"ב סימן.

כלב בן יפונה הקנזי הי' מתרי הארץ, למטה יהודה (שלח י"ג, ו').

בהפטרת פ' ויגש (מנהג רומניא - חומש לוריא רנ"ב - רנ"ה, אנציקלופדיה תלמודית חלק י' דף תש"ג) כתיב פָּלַב (יהושע י"ד, ו'), ואפשר שלקח הסימן מההפטרה, עיין בהקדמה.

ברכה. מ"א פסוקים. גאוא"ל סימן. אל"י סימן.

גאוא"ל הי' אחד מתרי הארץ, למטה גד (שלח י"ג, ט"ו).

אל"י לא נמצא בפרשה זו אלא אין כא-י ישרון (ל"ג, כ"ו).

וקשה למה מזכיר גאוא"ל לסימן, הלא הוא הי' מתרי הארץ המרגלים שחטאו בהוציאם דבה רעה על הארץ? וגם על סימן אל"י קשה שלא נמצא מילה זו בפרשה זו?

והנ"ל דהנה כשעלו מבבל התפלל עזרא (עזרא ח', כ"א-כ"ג) שד' יתן להם דרך ישרה "כי בִּשְׁתִּי לשאול מן המלך חיל ופרשים לעזרנו מאויב בדרך", ופירש"י לשאול לו רכב ופרשים כדי לתיירנו, אלמא שהיו עולי בבל צריכים לתור את הארץ ג"כ כמו בימי משה. וא"כ נוכל לומר שעזרא כשהתפלל אז, התפלל ג"כ כמו שמשה התפלל (שלח י"ג, ט"ו) ויקרא משה להושע בן נון יהושע, ופירש"י שם (סוטה לד): התפלל עליו י-ה יושיעך מעצת מרגלים. והקשה בתורה תמימה שם למה לא התפלל משה גם על שאר המרגלים שינצלו מעצה רעה? לפיכך בפרשה הקודמת לזו בפ' האזינו הסימן הוא כל"ב, שהי' הוא ג"כ מתרי הארץ, והסימן לפני כל"ב וגאוא"ל הוא אדני"ה (סימן לפ' וילך), והסימן אחר כל"ב וגאוא"ל הוא אל"י, רמז שהי' צריך משה להתפלל לד' גם עליהם שלא יכשלו, וכלב לא נכשל אע"פ שלא התפלל משה עליו, לפיכך ייחד הכתוב פסוק עליו (שלח י"ד, כ"ד) "ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת עמו", פירש"י (תנחומא שלח י' בשינוי קצת) שתי רוחות אחת בפה ואחת בלב, למרגלים אמר אני עמכם בעצה, ובלבו הי' לומר האמת,

"וימלא אחרי" פירש"י וימלא את לבו אחרי וזה מקרא קצר. לפיכך קודם לזה בפ' נצבים הסימן הוא לבב"ו, ובגמ' (ברכות נד.) בכל לבבך (ולא לבך) בשני יצריך. [אולי הכוונה דכשתי לבבות היה לו, מה שהראה שהיה עם המרגלים, ומה שבאמת היה בלב-מבנהמ"ח]

בהפטרות פ' נצבים כתוב (ישעי' ס"ג, ד') ושנת גאולי באה, ואפשר שלקח הסימנים מההפטרה, גאוא"ל - אַל"י, עיין הקדמה. וידוע שצריך לסיים בגאולה. ועיין הקדמה אודות ההפטרות.

אחר הדברים האלה, אחרי חומש דברים יש סכום הפסוקים של כל התורה ה' **אלפים תתמ"ה**, ואור החמ"ה יהי' שבעתים סימן. וכאשר ספרתי כל הסימנים עלה החשבון ה' **תתל"ח**.

ובמציאות ספרתי כל הפסוקים כמו שהם נדפסו בחומש ועלה החשבון ה' **תתמ"ו**. ובגמ' איתא (קידושין ל.) פסוקי התורה ה' **תתפ"ח**, ובמדרש איתא (ילקוט עקב רמז תתנ"ה) חשבון פסוקים של התורה ה' **תתמ"ב**.

ועל כולם לא מצאתי פתרון. ואיתא בגמ' (קידושין ל.) א"ל אביי פסוקי מיהא ליתו לימנוי', ומתרץ רב יוסף בפסוקי נמי לא בקיאנין. ומה דאיתא במדרש תלפיות אות אל"ף ענף אותיות (לד: תנו רבנן ס' אלפים ותתפ"א פסוקים הויין ספר תורה ובגמ' שלנו איתא ה' אלפים תתפ"ח, ודאי טעות סופר הוא דבכתיבת רש"י ה' דומה לס' כשנסגר אות ה' מחמת רוב דיו, וכן בכתיבת רש"י א' דומה לח', ות' שנאבד רגל אחת דומה לר'. וציינתי נקודות על האותיות, וכשתעיין בספר של כתיבת רש"י תראה פשטות הטעות. ובס' מבוא לתורה שבכתב ושבע"פ (קורמן) (תל-אביב תשכ"ו דף עב) כתב "כעת מחולקת התורה לחמשת אלפים שמונה מאות ותשעים וחמשה (5,895) פסוקים. ואולי באותיות מרובעות דומה מ' לצ' ורָאָה בסוף החומש תתמ"ה וסבר שהוא תתצ"ה.

והנני מביא את הגמ' (קידושין ל.) ליותר ביאור: לפיכך נקראו ראשונים סופרים שהיו סופרים כל האותיות שבתורה שהיו אומרים וא"ו דגחון (שמיני י"א, מ"ב) חציין של אותיות של ס"ת, דרש דרש (שם י', ט"ז) חציין של תיבות, והתגלח (תוריע י"ג, ל"א) של פסוקים וכו' בעי רב יוסף וא"ו דגתון מהאי גיסא או מהאי גיסא, א"ל ניתי ס"ת ואימיניהו מי לא אמר רבה בר בר חנה לא זזו משם עד שהביאו ס"ת ומנאום, א"ל אינהו בקיאי בחסירות ויתרות אנן לא בקיאנין. בעי רב יוסף

והתגלח מהאי גיסא או מהאי גיסא, א"ל אביי פסוקי מיהא ליתו לימנוי', בפסוקי נמי לא בקיאינן דכי אתא רב אחא בר אדא אמר במערבא פסקי ל' להאי קרא לתלתא פסוקי (יתרו י"ט, ט') ויאמר ד' אל משה הנה אנכי בא אליך בעב הענן וגו'.

בס' המקרא והמסורה (הרב ראובן מרגליות) פרק ד' פירש, אנן לא בקיאינן בחסירות ויתירות דרב יוסף אמר זה על עצמו ולא על כל החכמים שהיו אחרי הסופרים הראשונים, דהא ר' מאיר העיד על עצמו (סוטה כ.) לא מבעי חסירות ויתירות דבקי אנא, וכן כשאמר "רבב"ח לא זזו משם עד שהביאו ספר תורה ומנאום, א"ל אינהו בקיאי בחסרות ויתירות אנן לא בקיאינן", אלמא רק על עצמו קאמר, לפי שהי' סגי נהור (ב"ק פז.), ולא הי' יכול לעיין בעצמו בספר למנות המלא והחסר, דאם לא תאמר הכי קשה דהא רב יוסף עצמו אמר (מנחות כט: בסוף) ספר תורה שנכתב המלא חסר פסול, ואם איננו בקיאים בחסירות ויתירות הרי כל ספרי תורה שלנו המה בספק פסול.

(והרב ראובן מרגליות תמה על השאגת אריה סי' ל"ו שהכותב ס"ת בזמן הזה שאין אנחנו בקיאים בחסירות ויתירות ספק הוא אם קיים המצוה. והחתם סופר בתשובותיו לאו"ח סי' נ"ב ביאר בזה מה שאנו מברכים על מצות כתיבת ס"ת, והנה אם נחשוש לכך מדוע יברך העולה לקרות בתורה, הן ס"ת שחסר אות אחת אין קוראים בו (רמב"ם הל' ס"ת ז', י"א)?)

עוד יש להקשות בזה, דאמר רב יוסף כי גם בפסוקי לא בקיאינן, בעוד שרב יוסף הוא האומר כי כל פסוקא דלא פסקה משה אנן לא פסקינן (מגילה כב.) דסבר דולג ולא פוסק, עיי"ש. ואם אין אנחנו יודעים מקום הפסק הפסוקים, לא נדע איפה פסק משה?

ולכן מסיק הרב ראובן מרגליות דאנן לא בקיאינן לא קאי על כל החכמים שבזמן ההוא.

על חציין של תיבות לא בעי רב יוסף, מכיון שהכרעת ספק זה תלוי במחלוקת אם כס - יה היא תיבה אחת או שתי תיבות (פסחים קיז.), וכן בת-היענה (חולין סד: - סה.).

והנה בגמ' (קידושין ל.) איתא, שוהתגלח (תוריע י"ג, ל"ג) הוי חציין של פסוקים; ובמסורה, וישם עליו את החשן (צו ח', ח') חצי התורה; ובמסכת סופרים (ט', ג') איתא, וישחט הוא חצי התורה בפסוקים וצריך להיות פשוט (גדול), ובפ"י נחלת

יעקב שם כתב, שלא מצאתי בשום מסורה מזה גם לא ידעתי איזה וישחט שצריך להיות גדול, ונ"ל דקאי על (צו ח', ט"ו) לפי שאינו רחוק אלא ז' פסוקים מהמסורה, ואין זה תימא דבלא"ה המסורה פליגי אגמ' דידן דוהתגלח, והוא מרחק רב בין וישם עליו את החשן, עכ"ל.

בראשית

146	בראשית
153	נח
126	לך לך
147	וירא
105	חיי שרה
106	תולדות
148	ויצא
154	וישלח
112	וישב
146	מקץ
106	ויגש
85	ויחי
1,534	סך הכל

המספר שווה ואין כאן פסוק אמצעי, אבל חציו של פסוקים הוא "ועל חרבך תחי'". וכן הובא בסוף החומש בראשית: 1,534 פסוקים וחציו (תולדות כ"ז, מ') "ועל חרבך תחי'". וכן הוא במסורה "מעל" חצי הספר בפסוקים, "מעל" הוא סוף הפסוק הקודם, ולפי שאין כאן פסוק אמצעי אין כאן נפקא מינא איזה פסוק נקט.

ולמה לא נדפס חצי הספר בתוך הפרשה, רק בסוף החומש? ואפשר משום שהמדפיס הי' מסופק משום שספר פ' וישלח ומצא 153 פסוקים, לא כמו שנדפס בסוף הפרשה קנ"ד (עיין מה שכתבנו שם) ואז עולה 1,533 פסוקים, והאמצעי יהי' הפסוק קודם לכן, "ויען יצחק אביו וגו' עד מעל", כמו שבאמת נמצא במסורה.

שמות

124	שמות
121	וארא
105	בא
116	בשלח
72	יתר
118	משפטים
96	תרומה
101	תצוה
139	כי תשא
122	ויקהל
92	פקודי
1,206	סך הכל

בסוף החומש כתוב: 1,209 פסוקים וחציו (משפטים כ"ב, כ"ז) אלקים לא תקלל. ובאמת אם נחשב פ' יתרו ע"ב פסוקים כמו שנדפס בסופה, יש 1,206 פסוקים? ועיין מה שכתבנו בפ' יתרו שבאמת אם נספור פ' יתרו כמו שנדפס תמצא ע"ה פסוקים ואז יהי' סך הכל 1,209. (ורק לפי טעם העליון יש ע"ב פסוקים). ואז יהי' הפסוק האמצעי (605), אלקים לא תקלל, וכן הוא במסורה.

רק דקשה, דבאמת בפ' בא יש 106 פסוקים, לא 105, וא"כ יש סך הכל 1,210, ואז האמצעי יהי' פסוק אחריו?

ואפשר לכן לא נדפס בתוך הפרשה גופא איזהו הפסוק האמצעי. ובאיזה חומשים נדפס בתוך הפרשה.

ויקרא

111	ויקרא
96	צו
91	שמיני
67	תזריע
90	מצורע
80	אחרי מות
64	קדושים
124	אמור
57	בהר
78	בחוקותי
858	סך הכל

בסוף החומש כתוב: 859 פסוקים וחציו (מצורע ט"ו, ז') והנוגע בבשר הזב, וכן נדפס בתוך הפרשה גופא. ובאמת אם תמנה כל הפרשיות כמו שנדפס בסוף כל פרשה יש 858? ועיין מה שכתבנו בפרשת צו שיש צ"ז פסוקים ולא צ"ו כמו שנדפס בסופה, ואז יש 859, ואז האמצעי (429) הוא והנוגע בבשר הזב, כמו שנדפס בסוף החומש.

אבל במסורה על פסוק הקודם כתוב "בסוף זה הפסוק חצי הספר בפסוקים", והיינו מפני שלדעת המסורה יש כאן מספר שווה ולפיכך ליכא פסוק אמצעי, רק שבסוף הפסוק הוא האמצע. וא"כ משמע לפי המסורה יש 858 פסוקים.

במדבר

159	במדבר
176	נשא
136	בהעלותך
119	שלח
95	קרח
87	חוקת
104	בלק
168	פינחס
112	מטות
132	מסעי
1,288	סך הכל

בסוף החומש כתוב 1,288 פסוקים וחציו (קרח י"ז, כ') והי' האיש אשר אבחר בו מטהו יפרח.

ובן נדפס בתוך הפרשה קודם "והי' האיש" – "חצי הספר".

ובמסורה על פסוק זה כתוב חצי הספר, אבל לפי דרכו היכא דיש מספר שווה, הל"ל על הפסוק הקודם "בסוף זה הפסוק חצי הספר בפסוקים" כמו שכתב בחומש ויקרא היכא דליתא פסוק אמצעי?

דברים

105	דברים
118	ואתחנן
111	עקב
126	ראה
97	שופטים
110	כי תצא
122	כי תבא
40	נצבים
30	וילך
52	האזינו
41	זאת הברכה
952	סך הכל

בסוף החומש כתוב: 955 פסוקים, וחציו (שופטים י"ז, י') ועשית על פי הדבר אשר יגידו לך. ולמה לא נדפס בתוך הפרשה גופא? ועוד, אם נספור מה שנדפס בסוף כל פרשה הרי יש 952 פסוקים? וחציו 476 יהי' אמצעי על פסוק והאיש אשר יעשה בזדון (י"ב)? ועוד דלפי חשבון 955 ג"כ אין אמצעי "ועשית על פי הדבר", אלא פסוק 478 הוא "וכל העם ישמעו ויראו ולא יזידון עוד" (י"ג)? וי"ל דבאמת פ' ואחתנן יש לה 122 פסוקים, לא 118 (ורק לפי טעם העליון יש 118). וא"כ אמצע החומש הוא בין ב' חלקי 478, בין 478-479, ושפיר יוצא הפסוק ועשית על פי הדבר וגו'.

ובמסורה על פסוק י"ז, י': חצי הספר בפסוקים. ולפי דרכו, אם הי' החשבון מספר שווה כמו שנדפס בסוף כל פרשה שסך הכל 952, הי' המסורה צריך לכתוב בסוף הפסוק הקודם "בסוף זה הפסוק חצי הספר בפסוקים", אלא ודאי דעת המסורה הוא שיש פסוק אמצעי ואין כאן מספר שווה. וזה יוצא אם מה שבסוף החומש הוא 955.

בכל מקום שיש שם או מילה בסוגריים כזה ( ), בא להורות שמילה זו לא נמצאת בשום דפוס, ברוב דפוסים, או רק בכתב יד.

בראשית	נח	לך לך	וירא	חיי שרה	
שמות אנשים שנשא נשים נבריות בימי עזרא ואח"כ גרשום	בצלאל	מכנדבי			
שמות מלכים או אנשים משבט יהודה	בצלאל		אמנון		
שמות לויים וכהנים בימי עזרא				יהוידע	
שמות שאר אנשים שעלו מבבל עם עזרא	יחזקיהו		(קוליא)		
גבורים שבאו אל דוד לצקלג לעזורו				יהוידע	
שמות שאר אנשים			(לפלוא)		
מילה או שם מאותה פרשה	אבי יסכה לוט	נמלו			
מילה מפרשה אחרת					
שמות אנשים שהוזכרו בהפטרות	אמציה יחזקיהו			יהוידע	
שם מקום שזכר באזרא					

מקו	וישב	וישלח	ויצא	תולדות	
		קליטה(א)			שמות אנשים שנשאו נשים נכריות בימי עזרא ואח"כ גרשום
אמציה יחזקיהו				(יחלאל)	שמות מלכים או אנשים משבט יהודה
	(בקי)		חלקי		שמות לויים וכהנים בימי עזרא
					שמות שאר אנשים שעלו מבבל עם עזרא
					גבורים שבאו אל דוד לצקלג לעזורו
	(בקי)	(אביאסף)		(יחלאל)	שמות שאר אנשים
יהי לי עבד			מתנים	לו זין (עלז)	מילה או שם מאותה פרשה
	יבק			עלז	מילה מפרשה אחרת
אמציה יחזקיהו	יבק				שמות אנשים שהוזכרו בהפטרות
					שם מקום שנוכר באזרא

	ויגש	ויחי	שמות	וארא	בא
שמות אנשים שנשאו נשים נכריות בימי עזרא ואח"כ גרשום			מעדי	יעיאל	
שמות מלכים או אנשים משבט יהודה	יהללאל				(יהללאל)
שמות לויים וכהנים בימי עזרא					
שמות שאר אנשים שעלו מבבל עם עזרא				יעיאל	
גבורים שבאו אל דוד לצקלג לעזורו					
שמות שאר אנשים	יהללאל	(ימָלָה)		יעיאל	(יהללאל) ימנה
מילה או שם מאותה פרשה			ויקה	גיבעול	
מילה מפרשה אחרת		פה אל פה			
שמות אנשים שהוזכרו בהפטרות					
שם מקום שנוכר באזרא					

תצוה	תרומה	משפטים	יתרו	בשלה	
		חנני			שמות אנשים שנשאו נשים נכריות בימי עזרא ואח"כ גרשום
					שמות מלכים או אנשים משבט יהודה
	סלו	חנני			שמות לויים וכהנים בימי עזרא
מיכאל		עזיאל		סנאה	שמות שאר אנשים שעלו מבבל עם עזרא
מיכאל			(אליאל)		גבורים שבאו אל דוד לצקלג לעזרו
		(חנני) עזיאל	יונדב	סנאה	שמות שאר אנשים
	יעו			יד אמונה	מילה או שם מאותה פרשה
					מילה מפרשה אחרת
מיכאל	סלו	עזיאל	יונדב		שמות אנשים שהוזכרו בהפטרות
				סנאה	שם מקום שנוכר באזרא

כו	ויקרא	פקודי	ויקהל	כי תשא	
		(עזיה)			שמות אנשים שנשאו נשים נבריות בימי עזרא ואח"כ גרשום
		(עזיה)			שמות מלכים או אנשים משבט יהודה
		(עזיה)			שמות לויים וכהנים בימי עזרא
(עבדיהו עובדיה)			סנאה		שמות שאר אנשים שעלו מבבל עם עזרא
					גבורים שבאו אל דוד לצקלג לעזרו
(עבדיהו עובדיה)	דעואל				שמות שאר אנשים
כו					מילה או שם מאותה פרשה
	ציוה	(אצא)			מילה מפרשה אחרת
(עבדיהו עובדיה)		(עזיה)		חננאל	שמות אנשים שהוזכרו בהפטורות
				חננאל	שם מקום שנוכר באזרא

שמיני	תזריע	מצורע	אחרי מות	קדשים
שמות אנשים שנשאו נשים נכריות בימי עזרא ואח"כ גרשום	בניה			
שמות מלכים או אנשים משבט יהודה				ונגה
שמות לויים וכהנים בימי עזרא		(יעדו) עידו	עדו	
שמות שאר אנשים שעלו מבבל עם עזרא	עבדיה	(יעדו) עידו	עדו	
גבורים שבאו אל דוד לצקלג לעוזרו	עבדיה			
שמות שאר אנשים	(מיכיהו)			מי זהב
מילה או שם מאותה פרשה			כי כל	
מילה מפרשה אחרת				(נודד)
שמות אנשים שהוזכרו בהפטרות	עבדיה			ונגה
שם מקום שנוכר באזרא				

נשא	במדבר	בחקתי	בהר	אמור	
				(מעדי)	שמות אנשים שנשאו נשים נבריות בימי עזרא ואח"כ גרשום
					שמות מלכים או אנשים משבט יהודה
	חלקיהו				שמות לויים וכהנים בימי עזרא
		עזא	חטיל	עוזיאל	שמות שאר אנשים שעלו מבבל עם עזרא
				(אלעזוי)	גבורים שבאו אל דוד לצקלג לעזורו
עמוס	חלקיהו	עזא		עוזיאל	שמות שאר אנשים
עמינדב			לאחזיה		מילה או שם מאותה פרשה
					מילה מפרשה אחרת
עמוס	חלקיהו	עזא		עוזיאל	שמות אנשים שהוזכרו בהפטרות
					שם מקום שנוכר באזרא

בהעלותך	שלה	קורח	חוקת	בלק	
					שמות אנשים שנשאו נשים נכריות בימי עזרא ואח"כ גרשום
מהללאל	פלט	דניאל			שמות מלכים או אנשים משבט יהודה
		דניאל	עזי		שמות לויים וכהנים בימי עזרא
מהללאל					שמות שאר אנשים שעלו מבבל עם עזרא
	פלט				גבורים שבאו אל דוד לצקלג לעוזרו
מהללאל		דניאל	עזי ימואל	מנוח	שמות שאר אנשים
			למידבא		מילה או שם מאותה פרשה
					מילה מפרשה אחרת
		דניאל	עזי	ממוח	שמות אנשים שהוזכרו בהפטרות
					שם מקום שנוכר באזרא

	פינחס	מטות	מסעי	דברים	ואתחנן
שמות אנשים שנשאו נשים נכריות בימי עזרא ואח"כ גרשום				מלכיה	
שמות מלכים או אנשים משבט יהודה		בקי			(פלט)
שמות לויים וכהנים בימי עזרא					
שמות שאר אנשים שעלו מבבל עם עזרא				מלכיה	עזיאל
גבורים שבאו אל דוד לצקלג לעזרו		בקי			
שמות שאר אנשים	(כסלחים)		(בלק)		(פלט) עזיאל
מילה או שם מאותה פרשה	ואליפלהו לחלק	יקב עיבל	מחלה חולה		
מילה מפרשה אחרת	ואליפלהו	עיבל			
שמות אנשים שהוכרו בהפטרות	ואליפלהו		(בלק) מחלה חולה	מלכיה	
שם מקום שנוכר באזרא					

שמות אנשים שנשאו נשים נכריות בימי עזרא ואח"כ גרשום	עקב	ראה	שופטים	כי תצא	כי תבא
שמות מלכים או אנשים משבט יהודה					
שמות לויים וכהנים בימי עזרא		(פליאה) פליאה			
שמות שאר אנשים שעלו מבבל עם עזרא	יעלא		(עבדיהו) סלוא		
גבורים שבאו אל דוד לצקלג לעזורו					(מכבני)
שמות שאר אנשים	(דעואל) (פלא)		(עבדיהו) סלוא	עלי	
מילה או שם מאותה פרשה					לעבדיו
מילה מפרשה אחרת	(פלא)	(פליאה) פליאה			
שמות אנשים שהוזכרו בהפטרות			(עבדיהו) סלוא	עלי	
שם מקום שנוכר באזרא					

נצבים	וילך	האזינו	וזאת הברכה	
				שמות אנשים שנשאו נשים נכריות בימי עזרא ואח"כ גרשום
	אדניה	כלב		שמות מלכים או אנשים משבט יהודה
				שמות לויים וכהנים בימי עזרא
	אדניה			שמות שאר אנשים שעלו מבבל עם עזרא
				גבורים שבאו אל דוד לצקלג לעוזרו
			גאואל	שמות שאר אנשים
				מילה או שם מאותה פרשה
			אלי	מילה מפרשה אחרת
	אדניה	כלב	גאואל אלי	שמות אנשים שהוזכרו בהפטרות
				שם מקום שנוזכר באזרא

מנין הפסוקים של פרשיות מחוברות

223 <	דברים	207 <	ויקרא	299 <	בראשית
229 <	ואתחנן	187 <	צו	279 <	נח
237 <	עקב	158 <	שמיני	273 <	לך לך
223 <	ראה	157 <	תזריע	252 <	וירא
207 <	שופטים	170 <	מצורע	211 <	חיי שרה
232 <	כי תצא	144 <	אחרי מות	254 <	תולדות
162 <	כי תבא	188 <	קדושים	302 <	ויצא
70 <	נצבים	181 <	אמור	266 <	וישלח
82 <	וילך	135 <	בהר	258 <	וישב
	האזינו		בחוקותי	252 <	מקץ
				191 <	ויגש
					ויחי
	וזאת הברכה				

335 <	במדבר	245 <	שמות
312 <	נשא	226 <	וארא
255 <	בהעלותך	221 <	בא
214 <	שלח	188 <	בשלח
182 <	קרח	190 <	יתרו
191 <	חוקת	214 <	משפטים
272 <	בלק	197 <	תרומה
280 <	פנחס	240 <	תצוה
244 <	מטות	261 <	כי תשא
	מסעי	214 <	ויקהל
			פקודי

ביאור הפרשיות המחוברות והנפרדות

נ"ד פרשיות יש בתורה, י"ד מהן נעשו לד' זוגות, שפעמים כולן מחוברות, ולפעמים כולן נפרדות, ולפעמים מקצתן מחוברות ומקצתן נפרדות. ואלו שמותן:

א. ויקהל-פקודי

ב. תזריע-מצורע

ג. אחרי-קדושים

ד. בהר-בחוקתי

ה. חוקת-בלק

ו. מטות-מסעי

ז. נצבים-וילך

הטעם למה בחרו דוקא בפרשיות הללו, נ"ל עפ"י הגמ' והתוס' (מגילה לא.), איתא בגמ' שם תניא ר' שמעון בן אלעזר אומר עזרא תיקן להן לישראל שיהו קורין קללות שבתורת כהנים (פ' בחקותי) קודם עצרת ושבת שנה תורה (פ' כי תבא) קודם ר"ה, מאי טעמא אמר אביי ואיתימא ריש לקיש כדי שתכלה השנה וקללותיה, בשלמא שבמשה תורה איכא כדי שתכלה שנה וקללותיה, אלא שבתורת כהנים אטו עצרת ראש השנה היא, אין, עצרת נמי ראש השנה היא דתנן ובעצרת על פירות האילן. ובתוס' שם ד"ה קללות שבת"כ איתא ששאלו בבית המדרש של רבינו נסים למה מחלקים פרשת נצבים-וילך לשנים כשיש ב' שבתות בין ר"ה לסוכות בלא יוה"כ ואין מחלקין מטות-ומסעי שארוכות יותר, והשיב, ותוס' דחו התירוצ' ותירצו תירוצ' אחר, וז"ל כך נראה לי הטעם שאנו מחלקים אותן לפי שאנו רוצים להפסיק ולקרות שבת אחת קודם ר"ה בפרשה שלא תהא מדברת בקללות כלל שלא להסמיך הקללות לר"ה, ומטעם זה אנו קורין במדבר סיני קודם עצרת כדי שלא להסמיך הקללות שבבחקותי לעצרת, עכ"ל.

מתוס' זה אנו למדין שני דברים, א'. מהקושיא למדין שמן הראוי וסברא פשוטה היא לחבר ב' פרשיות קצרות ולא ב' פרשיות ארוכות. ולכן כשתעיין בטבלה שבראש הקונטרס תראה שאם נחבר כל פרשה שבתורה עם חברתה, או לפנייה או

לאחריה, תראה שבחומש דברים הזוג הכי קצר הוא נצבים-וילך (70), ובחומש במדבר הכי קצר הוא קרח-חוקת (182), אבל נ"ל שלא רצו לחברן משום שקרח הי' סימן לפירוד בישראל לכך הפרשה נפרדת מחבירתה. ועיין באבודרהם השלם דף שע"ג שמונה בין הפרשיות המחוברות שלח-קרח במקום חוקת-בלק, ולא ידעתי למה.

אב"ל הזוג השני והזוג השלישי בקצרות שפיר התחברו, והן חוקת-בלק (191), מטות-מסעי (244). וכן בחומש ויקרא הזוג הכי קצר הוא בהר-בחקותי (135), שנית אחרי-קדושים (144), שלישית תזריע-מצורע (157). ובחומש שמות הזוגות היותר קצרות הן בשלח-יתרו (188), יתרו-משפטים (190), תרומה-תצוה (197).

ונ"ל דלא השתמשו באלו משום יחוסו של פ' יתרו שיש בה עשרת הדברות, ולא רצו לחברה עם פרשה אחרת, ותרומה-תצוה לכאורה קשה למה אינן מחוברות, ובפרט דבס' שם הגדולים מהחיד"א ז"ל (מערכת ספרים סוף ערך ג') הקשה דבזוה"ק איתא בכמה דוכתי ג"ן פרשיות בתורה, והא אנחנו מונים נ"ד פרשיות? וא' מהתירוצים שתירץ הוא שפ' תרומה-תצוה נחשבות כאחד לכבוד משה רבינו ע"ה שלא נזכר שמו בפ' תצוה, ונחשבת עם תרומה פרשה אחת, וכבר בתרומה נזכר משה רבינו ע"ה, ותצוה נטפלת לפ' תרומה ומצאתי סמך לזה, עכ"ל.

וא"כ לפי דברי החיד"א ז"ל הי' יותר ראוי לחבר תרומה-תצוה ולא הרביעי שבקצרות ויקהל-פקודי (214). אבל י"ל הטעם לפי שרצו שפורים יחול תמיד בשבוע של פ' כי תשא שיש בה פ' שקלים, לפי דאיתא בגמ' (מגילה יג:) ידע הקב"ה שעתיד המן לשקול על ישראל לכן הקדים שקלים לשקליו. ואם היו תרומה-תצוה מחוברות, אז יחול פורים אחר כי תשא בשבוע של ויקהל, וכשהשנה מעוברת יחול פורים קטן (י"ד אדר א') בשבוע של כי תשא.

(ועיין בי"ד לוחות שכל שנה מוכרח להיות א' מהני י"ד, גם הלוח של הגוים שמונין לחמה יש בו י"ד לוחות שכל שנה מוכרח להיות א' מאותן י"ד, ולא הבאתי אותן מפני שאינו נוגע לנו, ובטבלה ז' מצינו פורים בשבוע של פ' תצוה, וויקהל-פקודי מחוברות, ולמה לא חיברו תרומה-תצוה הקצרות ויקראו ויקהל-פקודי בנפרד, ואז פורים יחול בפ' כי תשא? ובשלמא בטבלא י"ד שנה מעוברת פורים קטן חל ג"כ בפ' תצוה, לפי שבשנה זו גם ויקהל ופקודי אינן מחוברות מחמת שנת העיבור ולא הי' שום עצה).

והנה בשנה זו, שנת תשכ"ח, חוקת ובלק נפרדות ומטות-מסעי מחוברות, ולמה, והלא חוקת ובלק יחד (191) יותר קצר ממטות-מסעי (244)? עיין בס' שערי אפרים (שער ז' אות כ"ב בפ' שערי רחמים אות כ"ב) וז"ל, עיין בסה"ק בני"ש מ' בין המצרים אות ב' שכתב וז"ל ובשנת הקביעות הש"א פשוטה חוקת ובלק נפרדות ומטות-מסעי מחוברות ולמה לא להיפוך, ונ"ל משום דמהדרין כל מה דאפשר לקרות הפרשיות שמבואר בהם חלוקות הארץ בימי המצרים, פירש"י (מדרש אגדה) בין י"ז תמוז לתשעה באב, דבפרשיות מטות-מסעי-דברים יש בהם חלוקת הארץ, לכו קורין אלו הפרשיות תמיד בימי בין במצרים להורות הבטחה לישראל לאלה תחלק הארץ ג"כ וכו' עיי"ש, עכ"ל, ולפי זה מתורץ למה אין מחברין הפרשיות חוקת-בלק שהן קצרות יותר ממטות-מסעי.

אב קשה לי, דראינו כגון בשנה זו שנת תשכ"ח שעשו כדבריו ומ"מ היו יכולין לחבר חוקת-בלק ולהפריד מטות ומסעי, ומ"מ מטות-מסעי-דברים יהי' בין המצרים, ולמה לא עשו כן? עיין בי"ד לוחות שבהרבה לוחות היו יכולין לעשות כן. ונ"ל דגם פ' פנחס בכללם דגם שם מדובר בחלוקת הארץ, ומהדרין כל מה דאפשר שגם פנחס יחול בימי המצרים.

אח"כ מצאתי בס' בני יששכר שכתב זה ג"כ בנוגע לפ' פינחס, וכן כתב בספרו אגרא דפרקא אות רל"ז, ולכן בכל שנה פשוטה יחולו הד' פרשיות בין המצרים, ורק בשנה מעוברת לפעמים קורין פנחס קודם י"ז תמוז, אבל אז אי אפשר בענין אחר מחמת החודש היתרה ואין מחברין רק נצבים-וילך (טבלה י"א) ולפעמים אין מחברין כלום (טבלה י"ב) ובלאו הכי לא קשה למה אין מחברין חוקת-בלק, לפי שאז גם מטות-מסעי אינן מחוברות.

הדבר השני שלומדים מתוס' הוא שמוכרח שיהי' הני ב' פרשיות של קללות ב' שבתות קודם יו"ט, דהיינו שפ' במדבר יפסיק בין בחוקתי לשבועות, ופ' נצבים יפסיק בין כי תבא לר"ה. והטעם כדי שתכלה השנה וקללותיה, אבל לא קרוב כ"כ אלא בהפסק פרשה אחרת. ואע"פ שלפעמים יחול בחוקתי ג' שבתות קודם שבועות כגון טבלה י"א וי"ב ששבועות חל אחר פ' נשא, י"ל לפי שאז היו הרבה שבתות, מחמת שיום א' אחר שמחת תורה הי' שבת בראשית, וגם היתה שנת מעוברת שהיא עוד ד' שבתות, וא"כ היו צריכים להפריד כל הפרשיות חוץ מא' דהיינו נצבים-וילך, ובטבלה י"ב גם זה נפרד. ובכל זאת, אע"פ שהפרידו כל הפרשיות, חל שבועות אחר נשא, ואילו היו מחברין זוג א' קודם לזה במקום

נצבים-וילך (טבלא י"א) הי' אז הפסק יותר גדול בין בחקותי לשבועות, שאז גם בהעלותך הי' קודם שבועות, ולא הי' שום עצה בשנה זו. ומחמת ההכרח שיחולו הקללות ב' שבתות קודם ר"ה, מובן למה בחרו רק זוג א' בחומש דברים היותר קצרה, וג' זוגות בחומש ויקרא, ולא בחרו ב' זוגות היותר קצרות בכל חומש, מכיון שזה לא הי' אפשרי, כגון שנת תשכ"ז (טבלא י"א) אם היו מחברין כגון עקב-ראה, היו צריכין אז להפריד נצבים-וילך והי' אז פ' כי תבא ג' שבתות קודם ר"ה דלא כתוס'. ועוד, מה הועילו בזה לחבר זוג חדש של פרשיות אם צריכין להפריד הזוג הישן.

וא"ת למה לא יחלקו זוג א' מחומש ויקרא כדי שנוכל לחבר זוג חדש בחומש דברים, י"ל לפי שאז ודאי הקללות של בחקותי לא יחולו במקומם. ועיין בשנה שכולן מחוברות (טבלא א' וג').

ובן אין לשאול למה לא נחבר רק זוג א' בכל חומש שמות, ובחומש בראשית לא כלום, דאיתא באבודרהם (דף שע"ב) בשנה פשוטה פ' צו נקראת בשבת שלפני פסח, מפני שהפרשה מדברת בהלכות הגעלת כלים, וצריך להזהיר על זה קודם הפסח שנאמר (צו ו', כ"א) וכלי חרש אשר תבושל בו ישבר ואם בכלי נחושת בושלה וגו', ובשנה מעוברת קורין פ' מצורע בשבת שלפני פסח, שגם שם מדבר בענין טהרת כלים, שנאמר (מצורע ט"ו, י"ב) וכלי חרש אשר יגע בו הזב ישבר וכל כלי עץ ישטף במים, והוא כעין הגעלת כלים. וכדי שיקראו אלו הפרשיות בעונתן תקנו לקרות בשבת א' שני סדרים (ויקהל-פקודי), ע"כ. לכן אילו נתחברו יותר מזוג א' בספר שמות לא הי' חל פ' צו או פ' מצורע בעונתן.

ואע"פ שבשנה מעוברת לפעמים מצורע באה שתי שבתות לפני פסח, אילו הי' ויקהל-פקודי מחוברין באותה שנה, אז הי' חל מצורע ג' שבתות קודם פסח וליכא תיקון, ועכ"פ באה לפני פסח.

עוד כתב האבודרהם שם, שבת שלפני תשעה באב קורין ואתחנן, וסימן צומו וצולו, דתרגום ואתחנן וצליתי, עיי"ש הטעם מפני שכתוב בה (ואתחנן ד', כ"ו), העידותי בכם וכו', ואיתא בגמ' (גיטין פח.) שרמז בהם שיגלה ממנה לסוף תתנ"ב שנה, כמנין "ונושנתם" (שם שם, כ"ה) והוא הקדים והגלם לסוף תתנ"ב כדי שלא יתקיים בהם כי אבד תאבדון (שם שם, כ"ו), ע"כ. וקשה דבכל שנה ושנה אנחנו קורין ואתחנן רק לאחר תשעה באב? ונ"ל דטעות סופר הוא וצ"ל להיפך [שבת

שלאחר תשעה באב], דהרי הסימן שהוא "צומו וצולו" מוכיח את זה, דהיינו תשעה באב ואח"כ ואתחנן.

הטעם למה בחרו דוקא שבע זוגות לחברין ביחד הוא מפני שאי אפשר שיצטרכו לחבר יותר (אבל פחות מז' מחוברות יכול לקרות הרבה פעמים). והחשבון הוא כך: יש נ"ד פרשיות בתורה, אבל א' מהן, וזאת הברכה, נקרא תמיד ביו"ט של שמחת תורה, נמצא שאם היו קוראין פרשה אחת בכל שבת, צריכים נ"ג שבתות בשנה לקרוא כל התורה כולה, נ"ג פרשיות, חוץ מוזאת הברכה. אבל השנה שלנו, שנת הלבנה, יש בה רק שנ"ד (354) ימים, שעולה לחמשים שבועות ועוד ד' ימים. א"כ בשנה יש נ' או נ"א שבתות.

לענייננו, השנה יתחיל לא מתשרי או מניסן, אלא תיכף אחר שמחת תורה שהוא שבוע של פ' בראשית, ויסיים בשמחת תורה הבאה. והנה יום שאחר שמחת תורה א"א להיות ביום א' או ג' או ו', לפי הכלל (טור אור"ח סי' תכ"ח) לא אד"ו ראש, ושמחת תורה חל כמו יום שני של ר"ה ולא בה"ז יום שני של ר"ה ושמחת תורה, נמצא לא אג"ו יום שלאחר שמחת תורה.

אם יחול יום שאחר שמחת תורה ביום ב' או ד' בשבוע, אז יהי' נ' שבתות באותה שנה לקריאה. ואם יחול ביום ה' או שבת, אזי יהיו נ"א שבתות לקריאה, לפי שאז יהיו נ' שבתות והד' ימים הנותרים יכלל עוד שבת אחד. והנה כשחל יו"ט בשבת אין אנו קוראין הקריאה הרגילה אלא קריאה שמיוחדת לאותו יו"ט. נמצא שחסר שבתות משני צדדים, א' מחמת שיש יותר פרשיות (נ"ג) משבתות (נ' או נ"א), וב' מחמת היו"ט, שאין קוראין בה קריאה הרגילה בתורה. וידוע שכל המועדים הולכים אחר הפסח, אם פסח חל ביום א', שבועות יחול ביום ב', ר"ה ביום ג' (וכן סוכות), ויו"כ ביום ד', והיינו לפי שאין החדשים משתנים בין ניסן לתשרי, אלא תמיד הן לסירוגין, אחד ל' יום, השני כ"ט, השלישי ל', הרביעי כ"ט וכו'. אבל מחשון עד אדר תמיד משתנה.

(והטעם לזה שאין החדשים משתנים בין ניסן לתשרי איתא באבודרהם דף שפ"ג למטה, וז"ל: ומה שקבעו החסרון והיתרון הזה בכסלו ובטבת (ר"ל בחשון ובכסלו) מפני שלא היו יכולין לקבעו לא בניסן ולא בתשרי מפני המועדים שבהם, וכן לא היו יכולים לקבעו בחדשים שיש בין ניסן לתשרי כדי שלא יהי' מספר הימים שבין מועד למועד עודפים פעם אחת וחסרים פעם אחרת, כי לעולם בין

פסח לעצרת חמישים יום כמ"ש תספרו חמשים יום והקרבתם מנחה חדשה. ובין עצרת ליום הכיפורים קכ"ב יום מהם ממתן תורה ועד שנשתברו הלוחות. (נ"ל דצ"ל "ועד" בוא"ו דהיינו דזה ארבעים יום שניות) עד שנתכפר העון ארבעים יום שנאמר (עקב ט', י"ח) ואתנפל לפני ד' כראשונה ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכלתי ומים לא שתיתי על כל חטאתכם אשר חטאתם וגו'. וארבעים יום שעמד בהר בלוחות אחרונות שנאמר (כי תשא ל"ד, כ"ח) ויהי שם עם ד' ארבעים יום וארבעים לילה וכו' ויכתוב על הלוחות וגו', הרי קכ"א יום. וירד מן ההר או יום הכיפורים או ערבו כמו שהוא מסורת בידינו ואין אנו יכולין להוסיף על החשבון הזה ולא לגרוע ממנו, עכ"ל.

ועיין בסדר עולם רבה (הוצאת מעין החכמה) חלק א' דף ק"ד שמבאר החשבון יותר ברור בפי' ימות עולם ופי' סדר זמנים.)

והנה יו"ט שחל בשבת א"א להיות יותר מחמשה פעמים בשנה, לפי שאפי' יחול יום א' של פסח בשבת, שאז יחול יום אחרון של פסח (בגולה) ג"כ בשבת, אז א"א לשבועות לחול בשבת, כיון שהוא ז' שבועות אחר יום ב' של פסח, ואם הי' חל פסח ביום ו' ויום שבת, הי' חל שבועות ג"כ בשבת, אלא שיש כלל (טור אור"ח סי' תכ"ח) לא בד"ו פסח. ובלאו הכי אפי' אם הי' אפשרי שיחול פסח ביום ו', אז יום אחרון לא יחול בשבת. וסוכות חל יום א' אחר שבועות, ואז יהיה בסוכות רק שבת אחת, ואז גם ר"ה ויו"כ לא יחולו בשבת. וחמשה יו"ט בשבת יצויר אם יחול פסח ביום ה', שאז יהא יום א' של חוה"מ בשבת, ואז יחול יום שני של שבועות ביום שבת, ואז יחול ר"ה וסוכות רישא וסיפא בשבת, ואז יהי' חמשה יו"ט בשבת, אבל יותר אי אפשר.

נמצא בשנה של נ"א שבתות יהי' חסר לנ"ג פרשיות ב' שבתות מחמת חסרון השבועות בשנה וה' שבתות מחמת יו"ט, הרי ז', ולהכי צריכין ז' זוגות לחבר.

וא"ת לפעמים יש נ' שבתות בשנה וא"כ יהי' חסר ח' שבתות? התירוץ הוא דזה א"א להיות, דכבר בארנו דה' יו"ט בשבת יהי' רק אם פסח חל ביום ה', ואז יהיה שבועות ביום ו' ור"ה וסוכות בשבת, נמצא שמחת תורה ביום א' והשבת שלפניו שמיני עצרת הוא נ"א בשנה. והיכא דיש נ' שבתות אז לא יחול פסח ביום ה', לפי מה שכתבנו לעיל דלא יהיו נ' שבתות רק אם שמחת תורה חל ביום א' או ג', וחמישים שבועות אחריהן יהי' ביום שבת או יום ב', ועוד ד' ימים בשנה

שהוא יום ד' או יום ו' יהיה שמחת תורה הבאה, וכשנסוב אחר תמצא ר"ה וסוכות חלין ביום ג' או ה' ושבועות ביום ב' או ד' ופסח ביום א' או ג', אבל לא יחול פסח ביום ה' כשיש נ' שבתות בשנה. (וצריך להדגיש עוד הפעם דזה שאמרנו היינו משמחת תורה לשמחת תורה דאילו באותו שנה מר"ה לר"ה יכול להיות נ' שבתות בשנה אע"פ שחל פסח ביום ה').

וב"ל מה שכתבנו עכשיו היינו בשנה פשוטה, ובשנה מעוברת יש ד' שבתות לקריאה (נ"ד או נ"ה שבתות) שלא נצטרך לחבר כל הז' זוגות (וביותר ג' זוגות), מחמת הארבע שבתות נוספות באדר שני.

